

UNIVERSITY OF EDUCATIONAL MANAGEMENT

**BULLETIN
OF POSTGRADUATE
EDUCATION:**

collection of scientific papers

Social and Behavioral Sciences Series

Issue 4/5(33/34)

***До 65-річного ювілею
Державного вищого навчального
закладу «Університет
менеджменту освіти»
НАПН України***

ISSN 2522-9958
ID 48028

Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Державний вищий навчальний заклад
«Університет менеджменту освіти»

ВІСНИК ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Збірник наукових праць
Випуск 4/5(33/34)
Серія «Управління та адміністрування»

*Внесений до переліку наукових фахових видань у галузі
наук з державного управління рішенням
Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України
від 13 березня 2017 року № 374 (додаток 8)
Серія «Управління та адміністрування»*

Київ
2017

ISSN 2522-9958
ID 48028

Ministry of Education and Science of Ukraine
National Academy of Educational Science of Ukraine
State Higher Educational Institution
«University of Educational Management»

BULLETIN OF POSTGRADUATE EDUCATION

Collection of scientific papers
Issue 4/5(33/34)
Series «Management and administration»

Listed in the list of scientific professional publications
in the Sciences in Public Administration solution
Attestation Board of the Ministry of Education and Science of Ukraine
№ 374 of 13.03.2017 (addition № 8)
Series «Management and administration»

Kyiv
2017

УДК 378.091.046-021.68: [37.0+159.9] (082)
ББК 74р.я43+88я43

Свідоцтво про державну реєстрацію: серія KB № 22086-11986P від 16 травня 2016 р.

Головний редактор

В. В. Олійник — доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України.

Заступники головного редактора:

О. М. Отич — доктор педагогічних наук, професор;

Л. М. Сергєєва — доктор педагогічних наук, професор.

Відповідальний секретар:

О. Л. Ануфрієва — кандидат педагогічних наук, доцент.

Редакційна колегія:

О. В. Алейнікова, д-р наук з держ. управління, проф.; **Н. М. Бібік**, д-р пед. наук, проф., дійсний член НАПН України; **Л. А. Гавська**, д-р наук з держ. управління, доц.; **Н. Г. Діденко**, д-р наук з держ. управління, проф.; **Г. А. Дмитренко**, д-р екон. наук, проф.; **М. Б. Євтух**, д-р пед. наук, проф., дійсний член НАПН України; **Л. М. Карамушка**, д-р психол. наук, проф., член-кор. НАПН України; **Є. Г. Карташов**, д-р наук з держ. управління; **М. О. Кириченко**, канд. пед. наук, доц., член-кор. Академії наук вищої освіти України; **Н. І. Клокар**, д-р пед. наук, проф.; **Т. О. Лукіна**, д-р наук з держ. управління, проф.; **П. В. Лушин**, д-р психол. наук, проф.; **В. І. Маслов**, д-р пед. наук, проф.; **В. В. Москаленко**, д-р філос. наук, проф.; **Н. Г. Протасова**, д-р пед. наук, проф.; **К. М. Романенко**, д-р наук з держ. управління, доц.; **З. В. Рябова**, д-р пед. наук, проф.; **О. С. Снісаренко**, канд. пед. наук, доц.; **Т. М. Сорочан**, д-р пед. наук, проф.; **В. О. Татенко**, д-р психол. наук, проф., член-кор. НАПН України; **Г. М. Тимошко**, д-р пед. наук, проф.; **Н. Г. Торба**, канд. психол. наук, доц.; **А. Х. Шкляр**, д-р пед. наук, проф. (Республіка Білорусь); **Анна Випих-Гавронська**, д-р хабілітований, проф. (м. Ченстохова, Республіка Польща); **Асаф Дагбейи огли Заманов**, д-р фіз.-мат. наук, проф. (м. Баку, Азербайджанська Республіка); **Гражина Ригал**, д-р хабілітований, проф. (м. Ченстохова, Республіка Польща); **Джон Джонсон**, д-р наук, проф. Уолденського університету (Walden University), США; **Елізіуш Малолєши**, д-р хабілітований, проф. (м. Ченстохова, Республіка Польща); **Зигмунт Бонк**, д-р хабілітований, проф. (м. Ченстохова, Республіка Польща); **Йонас Кевішас**, д-р пед. наук, проф. (м. Вільнюс, Литовська Республіка); **Казімеж Редзінський**, д-р хабілітований, проф. (м. Ченстохова, Республіка Польща); **Кінга Лопот-Джерва**, д-р хабілітований, проф. (м. Краків, Республіка Польща); **Ханна Краузе-Сікорска**, д-р філос., проф. (м. Познань, Республіка Польща).

Технічний редактор: Я. Васильченко

Вісник післядипломної освіти : зб. наук. пр. / НАПН України ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти» ; голов. ред. В. В. Олійник ; редкол. : О. Л. Ануфрієва [та ін.]. — Київ : Атопол Груп, 2017. — Вип. 4/5(33/34). — 112 с. — (Серія «Управління та адміністрування»).

У збірнику висвітлюються актуальні наукові проблеми державного управління та адміністрування, професійної підготовки фахівців, розвитку післядипломної освіти в Україні.

Для науковців, науково-педагогічних і педагогічних працівників вищої школи, керівників закладів вищої освіти, викладачів і слухачів закладів післядипломної освіти.

ББК 74р.я43+88я43

*Затверджено Вченою радою
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»
(протокол № 9 від 20 грудня 2017 р.)*

УДК 378.091.046-021.68: [37.0+159.9] (082)
ББК 74р.я43+88я43

Registration certificate KV No. 22086-11986R dated 16.05.2017.

Editor-in-Chief

V. V. Oliynyk — Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor, Full Member (Academician) of NAES of Ukraine.

Deputies Editor:

O. M. Otych — Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor;

L. M. Serheieva — Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor.

Executive secretary:

O. L. Anufriieva — PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor.

Members of Editorial Board:

O. V. Aleinikova, Doctor of Sciences in Public Administration, Professor; *N. M. Bibik*, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor, Full Member (Academician) of NAES of Ukraine; *L. A. Haievska*, Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor; *N. G. Didenko*, Doctor of Sciences in Public Administration, Professor; *H. A. Dmytrenko*, Doctor of Sciences in Economics, Professor; *M. B. Yevtukh*, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor, Full Member (Academician) of NAES of Ukraine; *L. M. Karamushka*, Doctor of Sciences in Psychology, Professor, Corresponding Member (Academician) of NAES of Ukraine; *Ye. H. Kartashov*, Doctor of Sciences in Public Administration; *M. O. Kyrychenko*, PhD of Pedagogical Sciences, associate Professor, Corresponding Member (Academician) of Higher Education Academy of Sciences of Ukraine; *N. I. Klokhar*, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor; *T. O. Lukina*, Doctor of Sciences in Public Administration, Professor; *P. V. Lushyn*, Doctor of Sciences in Psychology, Professor; *V. I. Maslov*, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor; *V. V. Moskalenko*, Doctor of Sciences in Philosophy, Professor; *N. H. Protasova*, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor; *K. M. Romanenko*, Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor; *Z. V. Riabova*, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor; *O. S. Snisarenko*, PhD of Pedagogical Sciences, associate Professor; *T. M. Sorochan*, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor; *V. O. Tatenko*, Doctor of Sciences in Psychology, Professor, Corresponding Member (Academician) of NAES of Ukraine; *H. M. Tymoshko*, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor; *N. H. Torba*, PhD of Psychological Sciences, associate Professor; *A. Kh. Shkliar*, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor (Republic of Belarus); *Anna Vypykh-Havronska*, Doctor hab., Professor (Częstochowa, Republic of Poland); *Asaf Dahbeiy ohly Zamanov*, Doctor of Physico-mathematical Sciences, Professor (Baku, Republic of Azerbaijan); *Hrazhyna Ryhal*, Doctor hab., Professor (Częstochowa, Republic of Poland); *Dzhon Dzhonson*, Doctor of Sciences, Professor (Walden University), USA; *Elihiush Malolepshy*, Doctor hab., Professor (Częstochowa, Republic of Poland); *Zyhmunt Bonk*, Doctor hab., Professor (Częstochowa, Republic of Poland); *Yonas Kevishas*, Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor (Vilnius, Republic of Lithuania); *Kazimezh Redzinskyi*, Doctor hab., Professor (Częstochowa, Republic of Poland); *Kinha Lopot-Dzherva*, Doctor hab., Professor (Krakow, Republic of Poland); *Khanna Krauze-Sikorska*, Doctor of Philosophy, Professor (Poznań, Republic of Poland).

Technical Editor: *Ya. Vasilchenko*

Bulletin of Postgraduate education: collection of scientific papers / NAES of Ukraine SHEI «University of Educational Management»; Editor-in-Chief V. V. Oliynyk; Editorial board: O. L. Anufriieva [and others]. — Kyiv: Atopol Hrup, 2017. — Issue 4/5(33/34). — 112 p. — (Series «Management and administration»).

The collection covers topical scientific problems of public administration and administration, professional training of specialists, as well as other issues of development of postgraduate education in Ukraine.

For scientists, pedagogical staff and heads of higher educational institutions, methodologists, teachers and students of postgraduate educational institutions.

ББК 74р.я43+88я43

*Approved by the Academic Council
SHEI «University of educational management»
(protocol № 9 dated 20 December 2017)*

© SHEI «University of educational management», 2017

ЗМІСТ

Відомості про авторів	8
<i>Гаєвська Л. А., Шульга Н. Д.</i> Досвід Європейського Союзу щодо формування й реалізації освітньої політики як головного важеля соціально-економічного розвитку країн	9
<i>Дутчак Г. О.</i> Державно-партійне співробітництво Української СРР і Французької Республіки	23
<i>Кириченко М. О.</i> Методологічні засади дослідження проблем сталого розвитку інформаційного суспільства як головного інструменту технологічного прориву	40
<i>Супрун В. В., Максимчук В. В.</i> Децентралізація та оптимізація управління професійною (професійно-технічною) і фаховою передвищою освітою України	60
<i>Супрун К. В.</i> Основні напрями удосконалення державної політики зайнятості як інструмента соціально-економічного розвитку України	93

CONTENT

Information about the authors	8
<i>Larysa Gaievska, Natalia Shulga.</i> The experience of the European Union in the formation and implementation of educational policy as the main leverage for the social and economic development of the countries	9
<i>Galyna Dutchak.</i> State party cooperation of Ukrainian SSR and the French Republic	23
<i>Mykola Kyrychenko.</i> Methodological principles and solutions of information society issues in the context of sustainable development as the main tool in technological advancement	40
<i>Viacheslav Suprun, Viacheslav Maksumchyk.</i> Decentralization and optimization of management of professional (vocational) and professional advanced education of Ukraine	60
<i>Costiantyn Suprun.</i> Main developments of the state policy of employment as an instrument for socio-economic development of Ukraine	93

Відомості про авторів

Гаєвська Лариса Анатоліївна, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри соціальної і гуманітарної політики НАДУ при Президентові України.

Дутчак Галина Онуфрїївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри публічного управління та публічної служби Національної академії державного управління при Президентові України.

Кириченко Микола Олексійович, доктор філософії, професор кафедри державної служби і менеджменту освіти Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», член-кореспондент Академії наук вищої освіти України.

Максимчук Вячеслав Володимирович, директор Головинського вищого професійного училища нерудних технологій Житомирської області, аспірант кафедри державної служби післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти».

Супрун В'ячеслав Васильович, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри державної служби та менеджменту освіти Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти».

Супрун Костянтин В'ячеславович, аспірант кафедри державної служби та менеджменту освіти Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти».

Шульга Наталія Дмитрівна, кандидат технічних наук, директор Київського транспортно-економічного коледжу.

Гаєвська Лариса Анатоліївна,

*доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри соціальної і гуманітарної політики
НАДУ при Президентіві України;*

Шульга Наталія Дмитрівна,

*кандидат технічних наук, директор Київського
транспортно-економічного коледжу*

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ФОРМУВАННЯ Й РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ГОЛОВНОГО ВАЖЕЛЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН

***Анотація.** У статті на базі офіційних документів, наукової літератури й освітніх реформ на теренах Європи проаналізовано досвід Європейського Союзу щодо формування політики в галузі освіти. Встановлено, що Євросоюз спочатку проводив політику за принципом співробітництва, підтримки та доповнення для підсилення «духу європейства». До таких сфер було віднесено: підвищення якості освіти та розвиток системи професійної підготовки. Здійснено періодизацію формування європейської освітньої політики як інструмента соціально-економічного розвитку, в основу чого покладено такі критерії, як прийняття нормативних актів, що суттєво вплинули на державну освітню політику з погляду її впливу на соціально-економічний розвиток країни, та принципи, на яких вона формувалась.*

***Ключові слова:** державна освітня політика, Європейський Союз, періодизація розвитку, соціально-економічний розвиток.*

Гаевская Лариса Анатольевна,

Шульга Наталья Дмитриевна

ОПЫТ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА ПО ФОРМИРОВАНИЮ И РЕАЛИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ КАК ГЛАВНОГО РЫЧАГА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СТРАН

***Аннотация.** В статье на базе официальных документов, научной литературы и образовательных реформ на территории Европы осуществлен анализ опыта Европейского Союза по формированию политики в сфере образования. Установлено, что Евросоюз с самого начала проводил политику по принципу сотрудничества, поддержки, дополнения для усиления «духа*

европейства». К таким сферам были отнесены: повышение качества образования и развитие системы профессиональной подготовки. Осуществлена периодизация формирования европейской образовательной политики как инструмента социально-экономического развития, в основу чего положены такие критерии, как принятие нормативных актов, оказавшие влияние на государственную образовательную политику в качестве инструмента социально-экономического развития страны, и принципы, на которых она формировалась.

Ключевые слова: государственная образовательная политика, Европейский Союз, периодизация развития, социально-экономическое развитие.

**Larysa Gaievska,
Natalia Shulga**

THE EXPERIENCE OF THE EUROPEAN UNION IN THE FORMATION AND IMPLEMENTATION OF EDUCATIONAL POLICY AS THE MAIN LEVERAGE FOR THE SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COUNTRIES

Abstract. *In the paper, an analysis of the experience of the European Union in the formation of educational policy was carried out based on official documents, scientific literature and changes in education within the territory of Europe. It was established that the EU from the very beginning pursued the policy on the principle of cooperation, support and complementarity to strengthen «the spirit of Europeanism». Such areas included improvement of the quality of education and development of a vocational training system. Periodization in the formation of the European educational policy was made as an instrument of social and economic development based on such criteria as the adoption of the regulations that significantly influenced public educational policy in terms of its impact on the country's social and economic development as well as on the principles on which it was formed.*

Key words: *public educational policy, the European Union, periodization of the development, social and economic development.*

Постановка проблеми

Актуальність проблеми дослідження. Соціально-економічні та політичні перетворення у постсоціалістичних країнах, суттєві геополітичні зміни, що розпочалися на початку 1990 років у країнах Центральної і Східної

Європи, а також прагнення політичної еліти цих країн і значної частки населення інтегруватися в Європейський Союз і НАТО активізували необхідність осмислення нових історичних реалій та проблем, пов'язаних з державною освітньою політикою як основного ресурсу соціально-економічного розвитку держави.

Оскільки Україна поставила собі за мету увійти до Європейського Союзу, вкрай важливо знати і розуміти, за якими принципами працює Євросоюз і європейські країни у царині політики в галузі освіти і що цей досвід може дати Україні в реалізації своєї державної освітньої політики як інструмента соціально-економічного розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблема державної освітньої політики становить об'єкт уваги з боку дослідників, які розглядають різні її аспекти. Зокрема, у працях В. Дем'яненка, І. Іванюк, Є. Краснякова, Т. Яровенко та інших визначено й обґрунтовано універсальні зовнішні й внутрішні системоутворювальні чинники (атрактори), які суттєво впливають на становлення освітніх систем, на визначення пріоритетів державної освітньої політики. Певний інтерес для нашої роботи становлять наукові розробки, пов'язані з аналізом різних моделей державної освітньої політики (О. Власова, Л. Хижняк та ін.), зокрема й тими, що набули визнання в розвинених країнах Європи (В. Андрєєв, Н. Бондарчук, Н. Вільчинська, О. Ворожейкіна, Ю. Каменська, Г. Климова, М. Михайлова, О. Тимошенко, А. Харченко та ін.).

Разом з тим, у працях науковців не знайшли відображення питання формування й реалізації освітньої політики Європейського Союзу як головного важеля соціально-економічного розвитку країн.

Мета і завдання дослідження — проаналізувати досвід формування політики у галузі освіти Європейського Союзу та змін у цій галузі на теренах Європи, здійснити періодизацію формування європейської освітньої політики як інструмента соціально-економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу

Із самого початку свого функціонування Європейський Союз зустрівся з низкою труднощів щодо вироблення єдиної освітньої політики для усіх держав – членів Європейського Союзу, які мали різні адміністративні традиції, різну законодавчу базу та культурну і мовну гетерогенність. Тому Євросоюз у перший період свого існування відмовився від підпорядкування інтересів країн-членів уніфікованої стратегії — розвитку освіти. Було погоджено, що

відповідальність за державну освітню політику нестимуть окремі держави, а Євросоюз вивив позицію поваги до культурного і мовного розмаїття. Загальна державна політика Євросоюзу, насамперед, спрямована на підтримку і розвиток освіти, а також розповсюдження мов держав – членів Євросоюзу, студентський та викладацький обмін (мобільність), котирування дипломів професійних і вищих навчальних закладів (11 квітня 1997 р. держави – учасниці Євросоюзу — під егідою ЮНЕСКО підписали конвенцію котирування дипломів, яка значно спростила процедуру їх підтвердження), а також уніфікацію терміну навчання у закладах вищої освіти, забезпечення спільної діяльності інституцій та обміну інформацією і досвідом, підтримку розвитку дистанційної освіти тощо.

Отже, Євросоюз із самого початку проводив політику за принципом співробітництва, підтримки та доповнюваності для підсилення «духу європейства». До таких сфер було віднесено: підвищення якості освіти та розвиток системи професійної підготовки.

З огляду на проголошені підходи нові програми спрямовуються на формування «європейської компетентності» – інтегрований «Сократ» та «Леонардо да Вінчі» охопили усі типи і рівні освіти та професійної підготовки. Зокрема:

- «Леонардо да Вінчі» став внеском у розвиток професійної підготовки молоді;
- «Сократ» об'єднав усі наявні до цього часу програми у сфері освіти з метою розбудови «Європи знань» і поглиблення «європейського виміру в освіті», передбачаючи обмін студентів, учнів, викладачів та вчителів в академічній сфері, сприяючи мобільності громадян ЄС³.

Дії, породжені співробітництвом між державами-членами, справляли принциповий вплив на формування загальної союзної освітньої політики. Особливу роль у цьому відіграє такий орган, як Європейська Комісія, до якої входять керівники держав та урядів разом з Головою Комісії. Згідно з параграфом 4 Трактату про Європейський Союз, Комісія подає Союзу необхідні імпульси для розвитку і визначення загальних напрямів державної освітньої політики¹⁰.

Крім того, комісія розробляє загальні стратегії, що впроваджуються

³ Локшина О. І. Етапи розвитку стратегії Європейського Союзу у галузі освіти [Електронний ресурс] / О. І. Локшина // Інформаційні технології і засоби навчання. — Режим доступу :

<http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/272/258>. — Дата звернення: 5.12.2017. — Назва з екрана.

¹⁰ Polityka oświatowa [Electronic resource]. — 2010. — Nr 2(22). — Access mode : <http://bazekon.icm.edu.pl/bazekon/element/bwmeta1.element.ekon-element-000171235491>. — Last access date: 04.12.2017. — Title from the screen.

Євросоюзом у тих галузях, в яких держави-учасниці мають спільні інтереси. Зокрема, визначаються цілі, терміни виконання, засоби, які повинні бути передані в розпорядження Євросоюзу і держав-членів для успішного запровадження відповідних стратегій¹⁰.

Наприклад, такою стратегією став Лісабонський план, або ще його називають Лісабонська стратегія (2000), згідно з яким державна освітня політика стала елементом ринкової політики, спрямованої на «конкурентоздатне та соціально інтегроване європейське суспільство знань, сформувавши найбільш динамічну знаннєвозорієнтовану економіку у світі, яка забезпечить стійке економічне зростання, збільшить кількість робочих місць та міцну суспільну злагоду⁹. У цьому документі для розбудови конкурентоспроможної економіки освіта визначалася як головний важіль продукування якісного людського ресурсу. Для цього ставилося завдання підвищити якість і ефективність освіти, розширити доступ до усіх форм освіти, посилити участь громадськості в освітніх процесах.

Важливим документом, який проголосив уніфіковану стратегію розвитку національних освітніх політик, стала «Доповідь про конкретні майбутні завдання для освіти та професійної підготовки у Європі» (2001 р.) (Report on the concrete future objectives of education and training systems), яку виголошено у 2001 р. на засіданні Ради Європи у Стокгольмі. На цьому засіданні прийнято пропозиції для здійснення уніфікованої державної освітньої політики країни ЄС, зокрема, спрямованої на формування якісного людського ресурсу.

Наприклад, було запропоновано:

- зменшити кількість молоді, яка залишила навчання, не отримавши середньої освіти, до 10%;
- вдвічі зменшити гендерний дисбаланс випускників у сфері математики, природознавства та технологій;
- домогтися, щоб відсоток 25–24-річних громадян ЄС із закінченою середньою освітою становив не менше як 85%;
- зменшити з 20 до 15,5% кількість 15-річних з несформованими навичками читання;
- довести частку тих, хто навчається упродовж життя, до 12,5% від усіх

¹⁰ Polityka oświatowa [Electronic resource]. — 2010. — Nr 2(22). — Access mode : <http://bazekon.icm.edu.pl/bazekon/element/bwmeta1.element.ekon-element-000171235491>. — Last access date: 04.12.2017. — Title from the screen.

⁹ Education and Training in Europe: Diverse Systems, Shared Goals for 2010. The Work Programme on the Future Objectives of Education and Training Systems. — Access mode : <https://eric.ed.gov/?id=ED477388>. — Last access date: 04.12.2017. — Title from the screen.

дорослих працюючих (вікова група 26–64 роки) і у кожній країні – не менше як 10%¹¹.

У 2002 р. в Барселоні приймається План спільних дій на виконання освітньої стратегії ЄС, де проголошується головне завдання спільної європейської освітньої політики – піднесення якості освіти як однієї з основ соціально-економічного розвитку країн – членів ЄС.

Для цього визначено шляхи досягнення проголошеної мети: підвищення професійної підготовки вчителів; ефективне використання ресурсів; збільшення інтересу молоді до технічних і природничих напрямів, рівний доступ молоді до інформаційних технологій за рахунок високоякісного програмного забезпечення і створення умов для розвитку ключових компетентностей для навчання протягом життя (розвиток навичок для суспільних знань), покращення рівного доступу до освіти; створення відкритого освітнього простору тощо^{1; 2}.

У 2010 р. за дорученням Європейського Парламенту Центром Європейських реформ здійснено аналіз виконання Лісабонської стратегії та інших документів за 10 років, під час якого було встановлено, що частина ініціатив Лісабонської стратегії виконується незадовільно. Незважаючи на це, держави – члени ЄС — дійшли висновку, що освіта має пріоритетне значення в соціально-економічному розвитку країн, а також є ключовим фактором для довгострокового економічного зростання. Тому, враховуючи зміни в глобальному світі, необхідно переглянути пріоритети спільної державної освітньої політики і продовжити реформи з метою підвищення ролі державної освітньої політики в соціально-економічному розвитку країни.

Для цього у 2010 р. прийнято стратегічний план розбудови ЄС «Європа – 2020», де освітня політика була визнана пріоритетною у піднесенні економіки країн ЄС. Крім того, визначено основні напрями державної освітньої політики, зокрема: інтелектуальне зростання населення за рахунок підвищення якості освіти та її привабливості, через розвиток мобільності серед студентів та викладачів (ініціатива «Молодь у русі» / «Youth on the Move»), формування у молоді компетентності та навичок, необхідних для життя в нових

¹¹ The concrete future objectives of education systems. Report from the Commission. COM (2001) 59 final, 31 January 2001 [Електронний ресурс]. — Access mode : <http://aei.pitt.edu/42877/>. — Last access date: 04.12.2017. — Title from the screen.

¹ Ковальчук О. С. Формування освітньої політики країн Євросоюзу під впливом процесів глобалізації та європеїзації [Електронний ресурс] / О. С. Ковальчук // Наукові дослідження та їх практичне застосування. Сучасний стан та шляхи розвитку : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (1–12 жовт. 2013 р.). — Режим доступу : <http://www.sworld.com.ua/konfer32/1059.pdf>. — Дата звернення: 04.12.2017. — Назва з екрана.

² Краєвська О. Освітня політика Європейського Союзу: становлення та механізми реалізації / О. Краєвська // Вісник Львівського ун-ту. — 2011. — Вип. 28. — С. 53–65. — (Серія «Міжнародні відносини»).

глобалізаційних умовах (ініціатива «Нові навички для кращого працевлаштування» / «An Agenda on New Skills and Jobs»), створення умов для інноваційної діяльності, забезпечення рівного доступу до освіти та безперервного навчання, збільшення інвестицій в освіту, забезпечення високого рівня зайнятості населення^{4; 5; 6}.

З метою впровадження означених цілей у розвитку державної освітньої політики Європейська Комісія розробила пропозиції для держав – членів ЄС, серед яких було виокремлено: зростання інвестицій в освіту, піднесення конкурентоспроможності вищих навчальних закладів (інтернаціоналізація, інноваційність), забезпечення Європи необхідними спеціалістами та дослідниками, забезпечення високого рівня зайнятості населення, посилення мобільності та співробітництва, аналіз і прозорість спільної освітньої політики тощо.

Крім того, запропоновано аналітичний проект «Монітор освіти та професійної підготовки» (Education and Training Monitor, 2012), а також документ «Переосмислення освіти» (Rethinking education: investing in skills for better socio-economic outcomes), де освіта проголошувалася як головний важіль соціально-економічного зростання та визначалися шляхи досягнення визначених цілей, до яких було віднесено: зростання ефективності інвестицій в освіту, посилення уваги до дошкільної освіти, формування навчально-пізнавальної компетентності учнів, створення умов для володіння іноземними мовами, забезпечення інформаційної та підприємницької компетентності, розширення мобільності молоді, навчання протягом життя, створення робочих місць та ін.¹¹.

У 2013 р. Європейська комісія проголосила ще одну стратегію

⁴ Communication from the Commission Europe 2020 «A strategy for smart, sustainable and inclusive growth» [Electronic resource] / COM(2010) 2020 final, 3 March, 2010. — Access mode : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>. — Last access date: 04.12.2017. — Title from the screen.

⁵ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on «Youth on the Move. An initiative to unleash the potential of young people to achieve smart, sustainable and inclusive growth in the European Union» [Electronic resource] / COM(2010) 477 final, 15 September, 2010. — Access mode : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0477:FIN:EN:PDF>. — Last access date: 04.12.2017. — Title from the screen.

⁶ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on «An Agenda on New Skills and Jobs: A European contribution towards full employment» [Electronic resource] / COM(2010) 682 final, 23 November, 2010. — Access mode : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0682:FIN:en:PDF>. — Last access date: 04.12.2017. — Title from the screen.

¹¹ The concrete future objectives of education systems. Report from the Commission. COM (2001) 59 final, 31 January 2001 [Електронний ресурс]. — Access mode : <http://aei.pitt.edu/42877/>. — Last access date: 04.12.2017. — Title from the screen.

«Європейська вища освіта у світі», де було поставлено завдання – піднести рівень освіти в Європі на найвищий рівень, залучити студентів до навчання в Європі з усього світу і забезпечити європейській молоді високу конкурентоспроможність на світовому ринку праці⁷.

Попри те, що освітня політика Євросоюзу спрямована сьогодні на вироблення спільної стратегії в галузі освіти, кожна країна – член ЄС — має свою систему пріоритетів, своє культурно-освітнє середовище, свої традиції і, безумовно, свої специфічні особливості формування державної освітньої політики як інструмента свого соціально-економічного розвитку.

Аналізуючи досвід формування політики у галузі освіти Європейського Союзу на базі офіційних документів, наукової літератури та змін у галузі освіти на теренах Європи, автори здійснили періодизацію формування європейської освітньої політики як інструмента соціально-економічного розвитку та виклали її у такій формі:

Перший період (1851–1963) – початковий. Характеризується відсутністю бачення європейської політики у галузі освіти як засобу досягнення економічних цілей. На цьому етапі розглядається лише співробітництво в галузі професійної освіти і підготовки кадрів з метою створення загального ринку робочої сили, послуг, товарів, капіталу для країн – членів ЄС.

Другий період (1963–1971) – підготовчий. Характеризується зміною поглядів ЄС на значення впливу освітньої політики на розвиток економіки країн ЄС. У цей період починається закладення ґрунту для здійснення спільної міждержавної освітньої політики: розроблено базові принципи розвитку професійної підготовки кадрів («Загальні принципи реалізації спільної політики у сфері професійної освіти», (1863)); розпочато розробку єдиного загальноєвропейського підходу до вищої освіти (Перша Європейська конференція міністрів освіти, 1967).

Третій період (1971–1985) – організаційний. Розробляються організаційно-правові основи спільної освітньої політики, створюються координаційні інституції здійснення освітньої політики (Комітет з питань освіти, 1974; Європейський центр з розвитку професійної освіти, 1975; «Європейська мережа інформаційних центрів (NARIC), 1983»); визначаються пріоритетні напрями спільної освітньої політики: забезпечення рівних умов

⁷ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on «European higher education in the world» [Electronic resource] / COM(2013) 499 final, 11 July, 2013. — Access mode : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0499:FIN:En:PDF>. — Last access date: 04.12.2017. — Title from the screen.

кожній людині для здобуття освіти; вивчення іноземних мов; розширення співпраці в галузі академічного співробітництва (визнання дипломів, термінів навчання і кваліфікацій); мобільність студентів і викладачів, обмін досвідом, спільні наукові дослідження тощо («Спільні орієнтири формування програми співтовариства у сфері професійної освіти», 1971; «Резолюція «Про співробітництво у сфері освіти», 1974»; «Програма дій у галузі освіти», 1976).

Четвертий період (1985–1992) – зближувальний. Розроблення спільних стратегічних концептів освітньої політики в умовах соціально-економічних змін у Європі (Концепція «Європа народів», 1985); впровадження різноманітних програм обміну студентами, учнями, вчителями, викладачами; впровадження європейського виміру в освіті (Резолюція «Про європейський вимір в освіті», 1988); проголошення фундаментальних основ розвитку університетів («Велика Хартія університетів», 1986); формування цілей спільної освітньої політики ЄС: підготовка молоді до активної участі в економічному розвитку ЄС, формування розуміння доцільності функціонування ЄС, створення умов для вивчення історії, традицій і культури країн – членів ЄС, виховання почуття європейської єдності тощо (Доповідь «Освіта в європейській спільності. 1989–1992 рр.», 1989).

П'ятий період (1992–2000) – консолідований. Проголошено стратегічний курс європейської освітньої політики («Маастрихтська угода», 1992), побудований на принципі субсидіарності – підтримки і доповнення національних освітніх політик країн – членів ЄС. Вперше освітня політика була віднесена до переліку пріоритетних політик ЄС.

Напрямам нової освітньої політики ЄС цього періоду виступають: європейський вимір освіти; створення єдиного освітнього простору ЄС; розвиток освіти впродовж життя, підвищення рівня якості професійної освіти (Резолюція «Про якість і привабливість професійної освіти», 1994; Рекомендація «Про європейське співтовариство з метою забезпечення якості освіти»). Визначено вирішальну роль університетів як центрів формування культурної, соціальної і економічної бази Європи (Спільна Сорбонська декларація «Про гармонізацію архітектури Європейських систем вищої освіти», 1998).

Окреслено спільні вимоги та критерії діяльності вищих навчальних закладів Європи, необхідність створення єдиного європейського освітнього і наукового простору (Болонська декларація «Зона європейської вищої освіти», 1999).

Проголошено новий етап співпраці в професійній підготовці кадрів:

якість підготовки, навчання протягом життя, прозорість кваліфікацій, мобільність, співпраця між навчальними закладами, моніторинг та оцінка національних освітніх політик стосовно відповідності європейському рівню («Програма дій для реалізації політики ЄС у сфері професійної підготовки», 1994).

Шостий період (2000–2010) – координаційний. Проголошено нову стратегію європейської освітньої політики, побудовану на принципі координації (визначення спільних, уніфікованих вимог, адаптованих до потреб країн – членів ЄС, трансформація загальних завдань в освітню політику держав з урахуванням їх національних особливостей), визнання провідної ролі освіти і професійної підготовки в економічно-соціальному розвитку ЄС як засобу продукування якісного людського ресурсу (людського капіталу), як важливого фактора підвищення конкурентоздатності Європи на світовому рівні (забезпечення «конкурентоспроможну економіку знань в освіті») («Лісабонська декларація», 2000; Доповідь «Про конкретні майбутні завдання для освіти та професійної підготовки в Європі», 2001); визначено заходи на виконання нової стратегії європейської освітньої політики: збільшити інвестиції в людський капітал; визначити рамки базових умінь і ключові компетенції для навчання протягом життя; забезпечити мобільність студентів і викладачів; забезпечити прозорість у визначенні кваліфікацій і термінів навчання тощо (Програма «Освіта і професійна підготовка – 2010», 2001; «Рекомендації про ключові компетенції для неперервного навчання», 2006); проголошено здійснення спільної європейської політики в галузі професійної вищої освіти («Копенгагенська декларація», 2002; «План розвитку європейської освіти», 2002; Комюніке «Європейський простір вищої освіти – досягнення цілей», 2005; «Стратегічна рамкова програма європейського співробітництва у сфері освіти та професійної підготовки до 2020 р.», 2009) та ін.

Сьомий період (2010 – дотепер) – гармонізаційний. В цей період освітня політика країн-членів визнана пріоритетною в соціально-економічному розвитку ЄС. Стратегія ЄС підкреслює роль гармонічної співпраці між країнами-членами, зокрема, в сфері навчання і професійної підготовки. Саме ці сфери відіграють істотну роль в соціальному і економічному розвитку, створюючи фундамент знання, умінь та інноваційності як найцінніший актив Європи, особливо в світлі світової конкуренції. Євросоюз застосовує принцип координації, що сприяє гармонізації, підтримці і проведенню спільної освітньої політики з метою отримання зростання трудовлаштування і збільшення продуктивності соціальної єдності («Європа – 2020: стратегія розумного,

сталого та всеохоплювального зростання», 2010). Ставляться конкретні завдання на 10 років, серед яких майже половина присвячена освіті. Зокрема, передбачено зменшення кількості молоді, що не навчається, до 10%; збільшення до 2020 р. відсотку осіб віком 30–34 роки з вищою освітою до 40%; 95% дітей після 4 років мають бути охоплені дошкільними закладами; принаймні 20% осіб, що закінчують вищі навчальні заклади, повинні мати за собою навчання за кордоном з відповідної спеціальності; 82% випускників віком 20–34 роки мусять бути працевлаштовані тощо.

Набирає великого значення в освітній політиці професійна підготовка та навчання впродовж життя («План модернізації вищої освіти Європейського Союзу», 2011; «Монітор освіти та професійної підготовки», 2012; «Новий підхід до освіти: інвестування в уміння з метою кращих соціально-економічних ефектів», 2012; «Стратегічні рамки європейської співпраці в сфері навчання і підготовки», 2015; «Нові пріоритети європейської співпраці в сфері навчання та підготовки», 2015).

Посилюється академічна і професійна мобільність учнів, студентів, педагогічних працівників. Стартувала масштабна програма «Еразмус+», що підтримує освіту, підготовку, молодіжні ініціативи тощо. Ця програма поєднує в собі наявні до того часу програми: «Навчання протягом життя», «Молодь в дії», «Еразмус Мундус», «Темпус» та ін. Програма «Еразмус+» створює багато полегшень для доступу до освітнього фонду. Вона стає відповіддю на виклики в стратегії Європа – 2020, становить підтримку з боку Євросоюзу для розвитку освітньої політики країн-членів, піднесення рівня умінь громадян, зменшення безробіття, готує ґрунт для соціально-економічного розвитку в цілому Європи.

Висновки

Здійснений аналіз показує, що у трансформаційних процесах, які мають місце в Європейському Союзі, важлива роль належить державній освітній політиці, в рамках якої здійснюються пошуки найпривабливіших для громадян і суспільства загалом доктрин і концепцій організації освітньої парадигми, визначаються стратегічні цілі, побудова та механізми управління системою освіти, розробляються принципи, що покладаються в її основу і мають забезпечити функціонування освіти як провідного ресурсу соціально-економічного розвитку цих країн на шляху їх інтеграції в єдиний Європейський освітній простір.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі

Подальшого дослідження потребують тенденції формування європейської освітньої політики, а також питання розвитку державної освітньої політики окремих європейських країн з метою кращого розуміння власної ситуації і вироблення самостійних шляхів та напрямів формування й реалізації ефективної державної освітньої політики як інструмента соціально-економічного розвитку країни з огляду на національні традиції, культуру та власну історію розвитку держави.

Список використаних джерел

1. Ковальчук О. С. Формування освітньої політики країн Євросоюзу під впливом процесів глобалізації та європеїзації [Електронний ресурс] / О. С. Ковальчук // Наукові дослідження та їх практичне застосування. Сучасний стан та шляхи розвитку : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (1–12 жовт. 2013 р.). — Режим доступу : <http://www.sworld.com.ua/konfer32/1059.pdf>. — Дата звернення: 04.12.2017. — Назва з екрана.

2. Краєвська О. Освітня політика Європейського Союзу: становлення та механізми реалізації / О. Краєвська // Вісник Львівського ун-ту. — 2011. — Вип. 28. — С. 53–65. — (Серія «Міжнародні відносини»).

3. Локшина О. І. Етапи розвитку стратегії Європейського Союзу у галузі освіти [Електронний ресурс] / О. І. Локшина // Інформаційні технології і засоби навчання. — Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/272/258>. — Дата звернення: 5.12.2017. — Назва з екрана.

4. Communication from the Commission Europe 2020 «A strategy for smart, sustainable and inclusive growth» [Electronic resource] / COM(2010) 2020 final, 3 March, 2010. — Access mode : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>. — Last access date: 04.12.2017. — Title from the screen.

5. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on «Youth on the Move. An initiative to unleash the potential of young people to achieve smart, sustainable and inclusive growth in the European Union» [Electronic resource] / COM(2010) 477 final, 15 September, 2010. — Access mode : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0477:FIN:EN:PDF>. — Last access date: 04.12.2017. — Title from the screen.

6. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on «An Agenda on New Skills and Jobs: A European contribution towards full employment» [Electronic resource] / COM(2010) 682 final, 23 November, 2010. — Access mode : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0682:FIN:en:PDF>. — Last access date: 04.12.2017. — Title from the screen.

7. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on «European higher education in the world» [Electronic resource] / COM(2013) 499 final, 11 July, 2013. — Access mode : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0499:FIN:En:PDF>. — Last access date: 04.12.2017. — Title from the screen.

8. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on «Supporting growth and jobs – an agenda for the modernization of Europe’s higher education systems» [Electronic resource] / COM(2011) 567 final, 20 September 2011. — Access mode : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0567:FIN:En:PDF>. — Last access date: 04.12.2017. — Title from the screen.

9. Education and Training in Europe: Diverse Systems, Shared Goals for 2010. The Work Programme on the Future Objectives of Education and Training Systems. — Access mode : <https://eric.ed.gov/?id=ED477388>. — Last access date: 04.12.2017. — Title from the screen.

10. Polityka oświatowa [Electronic resource]. — 2010. — Nr 2(22). — Access mode : <http://bazekon.icm.edu.pl/bazekon/element/bwmeta1.element.ekon-element-000171235491>. — Last access date: 04.12.2017. — Title from the screen.

11. The concrete future objectives of education systems. Report from the Commission. COM (2001) 59 final, 31 January 2001 [Електронний ресурс]. — Access mode : <http://aei.pitt.edu/42877/>. — Last access date: 04.12.2017. — Title from the screen.

**Larysa Gaievska,
Natalia Shulga**

**THE EXPERIENCE OF THE EUROPEAN UNION IN THE FORMATION
AND IMPLEMENTATION OF EDUCATIONAL POLICY AS THE MAIN
LEVERAGE FOR THE SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT
OF THE COUNTRIES**

In the paper, an analysis of the experience of the European Union in the formation of educational policy was carried out based on official documents, scientific literature and changes in education within the territory of Europe. It was established that the EU from the very beginning pursued the policy on the principle of cooperation, support and complementarity to strengthen «the spirit of Europeanism». Such areas included improvement of the quality of education and development of a vocational training system. In the EU documents, educational policy becomes an element of market policy aimed at «a competitive and socially integrated European society of knowledge».

Periodization in the formation of the European educational policy was made as an instrument of social and economic development based on such criteria as the adoption of the regulations that significantly influenced public educational policy in terms of its impact on the country's social and economic development as well as on the principles on which it was formed. It was established that during the period from 1851 to 1963 there was a lack of a vision of European educational policy as a means of economic goals achievement. Only cooperation in the field of vocational education and personnel training was considered with the aim of creating a common market of labour force, services, goods and fund for the EU member states. The second period (1963–1971) was characterized by a change in the EU's views on the importance of educational policy influence in the development of the economy of the EU countries, in particular, the basic principles for the development of professional personnel training were developed. During the period 1971–1985, the organizational and legal foundations of a joint educational policy were developed, coordinating institutions for implementing the educational policy were established and priority areas for joint educational policy were identified. From 1985 to 1992, the joint strategic concepts of the European educational policy had been developing in the context of social and economic changes in Europe. In 1992–2000 the strategic course of the European educational policy was proclaimed, for the first time, educational policy was included in the list of EU priority policies. The period of 2000–2010 was marked by the proclamation of a new strategy of the European educational policy, built on the principle of coordination. Since 2010 a period has begun where the educational policy of the member states was recognized as a priority in the social and economic development of the EU; the EU strategy emphasizes the role of harmonious cooperation between the member states, in particular in the field of education and professional training. These spheres play an essential role in social and economic development, creating the foundation of knowledge, skills and innovation as the most valuable asset.

Дутчак Галина Онуфріївна,
кандидат історичних наук, доцент кафедри публічного
управління та публічної служби
Національної академії державного управління
при Президентові України

ДЕРЖАВНО-ПАРТІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ СРР І ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Анотація. У статті на основі узагальнення низки підходів, положень і висновків з'ясовуються причини перших невдач у державно-партійному співробітництві Української СРР і Французької Республіки. Розглядається державна політика Французької Республіки щодо тільки що створеного Радянського Союзу, зокрема Української СРР. Дається характеристика засідань Політбюро ЦК(б) України, на яких обговорювалися питання співробітництва між двома державами. Визначено, що все, що стосувалося дипломатичних відносин України, вирішувалося у Москві. Завдяки аналізу державних архівних документів з'ясовано, що з 1927 р. радянська влада все взяла під тотальний контроль. Відтоді переговори організації з представниками зарубіжних держав повинні були обов'язково заздалегідь обговорюватися з Політбюро ЦК. Доведено, що Французька Республіка застосовувала різні державні механізми впливу на українське радянське керівництво, вимагаючи повернення царського боргу. Як висновок, зазначається: варто враховувати і вивчати нашу історію державотворення для виконання подальших глобальних завдань, що стоять на порядку денному.

Ключові слова: Україна, Французька Республіка, міждержавне, державно-партійне співробітництво, ЦК КП(б) України, Політбюро, представництво, держава, керівництво, засідання.

Дутчак Галина Онуфриевна

ГОСУДАРСТВЕННО-ПАРТИЙНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО УКРАИНСКОЙ ССР И ФРАНЦУЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Аннотация. В статье на основе обобщения ряда подходов, положений и выводов выясняются причины первых неудач в государственно-партийном сотрудничестве Украинской ССР и Французской Республики. Рассматривается государственная политика Французской Республики относительно только что созданного Советского Союза, в том числе

Украинской ССР. Дается характеристика заседаний Политбюро ЦК(б) Украины, на которых обсуждались вопросы сотрудничества между двумя государствами. Определено, что все, что касалось дипломатических отношений Украины, решалось в Москве. Благодаря анализу государственных архивных документов выяснено, что с 1927 г. советская власть все взяла под тотальный контроль. С этого времени переговоры организаций с представителями зарубежных государств должны были обязательно загодя обсуждаться с Политбюро ЦК. Доказано, что Французская Республика применяла разные государственные механизмы влияния на украинское советское руководство, требуя возвращения царского долга. Как вывод, отмечается: следует учитывать и изучать историю создания нашего государства для выполнения дальнейших глобальных задач, стоящих на повестке дня.

Ключевые слова: Украина, Французская Республика, межгосударственное, государственно-партийное сотрудничество, ЦК КП(б) Украины, Политбюро, представительство, государство, руководство, заседание.

Galyna Dutchak

STATE PARTY COOPERATION OF UKRAINIAN SSR AND THE FRENCH REPUBLIC

Abstract. *In the article, based on a generalization of a number of approaches, provisions and conclusions, the causes of the first failures in the state-party cooperation of the Ukrainian SSR and the French Republic are clarified. The state policy of the French Republic concerning the newly created Soviet Union and including the Ukrainian SSR is considered. The characteristic of the meetings of the Political Bureau of the Central Committee (b) of Ukraine, which discussed the issue of cooperation between the two states, is given. It was determined that all issues concerning the establishment of diplomatic relations of Ukraine were solved in Moscow. On the basis of the analysis of state archival documents it was clarified that since 1927 the Soviet authorities all take under total control. Since then, negotiations with organizations from foreign countries had to be discussed in advance with the Politburo of the Central Committee. It is proved that the French Republic applied various state mechanisms of influence on the Ukrainian Soviet leadership regarding the return of the royal debt. As a result, it is found that it is worth taking into account and studying our history of state-building with regard to further solving of the global tasks of Ukraine on the agenda.*

Key words: *Ukraine, French Republic, intergovernmental, state party, cooperation, Central Committee of the CP(b) of Ukraine, political bureau, agency, state, leadership, meeting.*

Постановка проблеми

Одна із головних причин масового невдоволення населення владою на загальнонаціональному рівні, за матеріалами дослідження Національного інституту стратегічних досліджень «Паспорт безпеки України: національний та регіональний виміри» (2017 р.), – відсутність сталої комунікації між владою та суспільством. Це стосується як питань інформування та роз'яснення політичних кроків з боку владних органів, так і необхідності населення бути почутим місцевим і центральним керівництвом (ідеться, зокрема, про недостатність громадських обговорень і слухань, публічних опитувань стосовно питань, які виникають на порядку денному).

Актуальність проблеми дослідження. На нашу думку, актуальною залишається праця П. Авріля «Уряд Франції», в якій аналізуються проблеми державного управління Франції, актуальні і для України. Як зазначив автор, необхідно, щоб якась державна організація забезпечувала на національному рівні зв'язок між владою і громадянами. Проте і досі цю проблему не розв'язано.

Переконані, що відповідь щодо насущних проблем України слід шукати в нашій же історії державотворення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Оскільки зазначену проблему вивчено недостатньо, то наше завдання полягає в тому, щоб на основі всіх наявних опублікованих та архівних джерел представити достовірну правду про зацікавленість України у налагодженні державного співробітництва з Французькою Республікою. Багато використаних джерел уперше вводяться до наукового обігу. Інформаційну базу дослідження становлять архівні матеріали, що зберігаються у Державному архіві громадських об'єднань України (ДАГО України).

На жаль, за останні роки не було написано ґрунтовних праць, присвячених державно-партійному співробітництву України і Французької Республіки. Відсутні також і публікації в історичній періодиці. Отже, через брак інформації виникли серйозні проблеми під час написання цього дослідження.

Метою і завданням дослідження є узагальнення деяких важливих, на нашу думку, підходів, положень і висновків для закладення фундаменту щодо міждержавного співробітництва України і Французької Республіки.

Виклад основного матеріалу

5 січня 1923 р. на засіданні Політбюро ЦК КП(б) України йшлося про закордонні представництва УСРР. З цього питання доповідав Яковлев, якому було запропоновано розробити схему роботи української частини представництв ССРР за кордоном через злиття місій УСРР і РСФРР⁵. Цього ж року 11 травня на засіданні Політбюро ЦК КП(б)У Х. Раковський поінформував про іноземні представництва, зокрема про українську імміграцію й Український національний комітет⁶. Цікаво, що на цьому засіданні було ухвалено: «Просити ЦК РКП прислати для доповіді про міжнародне становище т. Чичеріна»⁷.

На підставі декларації і договору, ухвалених Українською Соціалістичною Радянською Республікою, Російською Соціалістичною Федеративною Радянською Республікою, Білоруською Соціалістичною Радянською Республікою і Закавказькою Соціалістичною Федеративною Радянською Республікою та іншими республіками, після ухвали верховної влади цих республік, затверджених Центральним Виконавчим Комітетом Союзу Соціалістичних Радянських Республік 6 липня 1923 р., як основним законом ССРР, Українська Соціалістична Радянська Республіка в числі інших вищеназваних республік увійшла до складу утвореної зазначеним актом союзної держави, яка прийняла назву Союз Соціалістичних Радянських Республік⁸.

Згідно із зазначеним, УСРР передала ССРР провадження всіх своїх міжнародних зносин, зокрема втілення в життя всіх укладених нею міжнародних договорів та угод, які, так само, як і концесійні договори, що набули до цього часу чинності на території УСРР, відповідно до її законодавства будуть ССРР збережені на території УСРР в їх попередній силі⁵.

З першого дня своєї діяльності уряд Пуанкаре почав проводити активну політику зі встановлення гегемонії в Європі. Збільшилися військові витрати. В проекті бюджету на 1923 р. тільки на військове спорядження передбачалося витратити понад 5 млрд фр., тоді як на потреби народної освіти й охорони

⁵ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 40, лист. 1 об.

⁶ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, спр. 40, лист. 58.

⁷ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, спр. 40, лист. 127.

⁸ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 4, оп. 1, спр. 57, арк. 32.

здоров'я – лише 283 млн фр. Якщо за чотири роки (1919–1922) військовий бюджет становив 22 млрд фр., то лише на один 1923 р. виділялося 9,5 млрд фр.

22 грудня 1923 р. французький уряд зробив радянському урядові офіційну пропозицію щодо встановлення дипломатичних та економічних відносин. Але французький уряд вимагав визнання радянським урядом царських військових боргів, а також винагородження колишніх власників націоналізованого в СРСР майна. Звичайно, радянський уряд не міг прийняти такі умови. Пуанкаре, прагнучи залякати Радянський Союз, ратифікував Паризький протокол про Бессарабію. Однак очікуваного результату це не дало.

У звіті українського уряду було записано: «Правильная национальная политика советской власти обеспечит широкую возможность проявления инициативы в творческой работе всем слоям населения. Новая экономполитика дает возможность широкого применения сил всех элементов не только на непосредственной государственной работе, но и в условиях частного капиталистического хозяйства (частной торговли, арендной промышленности и т. п.)»¹⁰.

На засіданні Політбюро ЦК(б) України на початку березня 1924 р. активно обговорювалася кандидатура нового секретаря ЦК КП(б) України, оскільки Е. Квірінг написав заяву про звільнення. Пропонувалося наполягати перед ЦК РКП(б) на тому, щоб невідкладно на цю посаду було призначено В. Молотова як людину, достатньо авторитетну в партійних колах, здатну у складній обстановці об'єднати всю організацію¹¹.

19 березня 1924 р. на засіданні Політбюро ЦК КП(б) України «Про залучення іноземного капіталу в сільське господарство»¹² було ухвалено створити елеваторну систему торгівлі хлібом і здійснювати хлібоекспортні операції¹³.

Водночас на Політбюро ЦК КП(б) України ставилося питання про те, щоб один із членів Президії союзного ЦВК від України постійно проживав у Москві. Потрібно було встановити почергове перебування членів Президії у Москві протягом двох-трьох місяців. Пропонувалася кандидатура М. Скрипника, одного з членів Президії¹⁴. Улітку цього ж року на одному із засідань Політбюро ЦК(б) України Секретаріату і О. Шліхтеру доручалося підготувати список українських працівників для висування їх як радників і

¹⁰ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 57, лист. 62.

¹¹ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 58, лист. 41.

¹² Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 48, лист. 50.

¹³ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 53, лист. 11.

¹⁴ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 48, лист. 7.

послів у союзних представництвах¹⁵, а також Золотарьову з Красіним доручалося добитися введення українських представників при торгпредставництві ССРР до Рад на правах членів¹⁶.

На засіданні Політбюро ЦК КП(б) України від 14 листопада 1924 р. було відкладено питання про відрядження Рейхеля як секретаря союзного представництва в Парижі¹⁷. У протоколі Політбюро від 2 грудня 1924 р. записано: «Во изменении постановления Политбюро от 28 ноября № 35 пункт “а” не возражать против перемещения тов. Ауссема из Вены в Париж. Одновременно настоятельно просить ЦК РКП, чтобы впредь передвижение украинских работников в союзных представительствах предварительно согласовывалось с ЦК КП(б) У, дав соответствующие директивы НКВД»¹⁸.

Але за наполяганням НКІС на засіданні ЦК КП(б) України 15 грудня 1924 р. знову повернулися до питання торговельного представництва у Франції: «Принимая во внимание значительную экономическую заинтересованность, необходимо немедленно приступить к организации представительства УпНКВТ при Союзном Полпрэдствэ во Франции.

Одновременно настоятельно просить ЦК РКП о введении украинского представителя в состав советской делегации»¹⁹.

Новітні відносини між СРСР і Францією почалися з установлення між ними дипломатичних відносин 20 жовтня 1924 р. У цей день прем'єр-міністр Франції Едуард Ерріо від імені Ради міністрів направив голові Центрального Виконавчого Комітету (ЦВК) М. Калініну телеграму, в якій йшлося про те, що французький уряд готовий «встановити зараз же нормальні дипломатичні відносини з урядом Союзу шляхом взаємного обміну послами»¹. У телеграмі від 28 жовтня 1924 р. зазначалося, що Франція визнала СРСР де-юре «як уряд території колишньої Російської імперії, де його влада визнана населенням, і як наступника на цих територіях попередніх російських урядів» і пропонує обмінятися послами. Е. Ерріо запропонував направити до Парижа радянську делегацію для ведення переговорів із загальних і спеціальних економічних питань. У телеграмі-відповіді на ім'я Е. Ерріо йшлося про те, що ЦВК ССРР «...надає серйозного значення запобіганню всіх непорозумінь між Союзом СРР і Францією й укладенню між ними спільного договору, який може слугувати

¹⁵ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 48, лист. 85.

¹⁶ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 49, лист. 51–51 об.

¹⁷ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 48, лист. 69.

¹⁸ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 49, лист. 79.

¹⁹ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 48, лист. 87.

¹ Документы внешней политики СССР. — М. : [б. и., б. г.]. — Т. 7. — С. 515.

міцною основою для дружніх відносин, керуючись при цьому постійним прагненням СРСР, справді, забезпечити загальний мир в інтересах трудящих мас усіх держав і дружбу з усіма народами»².

Наведімо витяг із протоколу засідання економічної ради при Раді Народних комісарів УСРР від 29 грудня 1924 р.: «О создании Комиссии для проработки вопросов, связанных с предстоящими переговорами с Францией.

Принять к сведению утверждение следующего состава Комиссии, созданной на основании постановления ЭКОСО УССР от 25 ноября с. г. для проработки вопросов, связанных с предстоящими переговорами с Францией: представителем – Укргосплана – т. Ашупп-Ильзен; Инфин – Каттель, его замест. Гринштейн; СНХ – Суховой под председательством тов. Ашупп-Ильзена²⁰. Для проработки материалов, связанных с предстоящими переговорами с Францией, создать при ЭКОСО УССР Комиссию под председательством Члена Президиума Укргосплана, в составе представителей: ВСНХ и Наркомфина.

Предоставить вышеуказанным ведомствам в 3-дневный срок ... на утверждение Председателя ЭКОСО УССР персональный состав Комиссии. Постановление опубликованию не подлежит»²¹.

Розпочаті невдовзі після цього переговори щодо задоволення претензій французьких власників російських позик не мали позитивних результатів. Цьому перешкоджала кампанія, що розгорнулася в Англії і Франції проти СРСР.

Додамо до цього, що у Франції перебувала велика за чисельністю військова еміграція Росії й України. Звичайно, там відбувалися запальні дискусії щодо доцільності походу на радянську Росію. Коли до М. Юденича зверталися генерали П. Врангель, Є. Масловський, В. Вязьмітінов та інші, він відповідав: «Я людина офіцерської гідності і дворянської честі. Я був і залишаюся з Білою Росією. Я розчарувався в тому, що наші колишні союзники Антанти допоможуть нам у боротьбі з більшовиками. І одні ми Радянську Росію не подолаємо. Професіонал повинен уміти програвати гідно»⁴.

14 листопада 1924 р. Президією ЦВК ССРР повпредом у Франції було призначено Л. Красіна, водночас він залишався на посаді народного комісара зовнішньої політики. Французьким послом у ССРР було призначено Ж. Ербетт.

² Документы внешней политики СССР. — М. : [б. и., б. г.]. — Т. 7. — С. 515.

²⁰ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 3040, оп. 1, спр. 464, арк. 31.

²¹ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 3040, оп. 1, спр. 464, арк. 66.

⁴ Нечаев С. Ю. Русская Ницца / С. Ю. Нечаев. — М. : Вече, 2008. — С. 225.

У вересні 1924 р. було призначено парламентську комісію на чолі з сенатором-радикалом А. де Монзі (який, як і Еррію, відвідав СРСР) для вивчення питання, пов'язаного із визнанням радянської держави. Комісія рекомендувала, щоб спірні питання, що існують між двома сторонами, було вирішено після встановлення дипломатичних відносин, а не до цього. 28 жовтня Е. Еррію направив на ім'я Голови Ради народних комісарів СРСР і наркому закордонних справ телеграму із повідомленням про те, що Франція визнає де-юре радянський уряд.

17 квітня 1925 р. було сформовано новий уряд Франції, у якому більшість головних постів отримали республіканці-соціалісти і члени «радикальної лівої партії». Очолив кабінет П. Пенлеве, міністром фінансів став Жозеф Кайо, міністром закордонних справ – Арістид Бріан. У зовнішній і внутрішній політиці новий уряд пішов назустріч вимогам великої буржуазії і консервативних партій.

12 лютого 1926 р. Політбюро ЦК КП(б) У висунуло Макара радником від України при представництві ССРР до Парижа²². На засіданні Політбюро 13 березня 1926 р. знову розглядалося питання про українських радників у Парижі і Варшаві, на якому було ухвалено: просити ЦК ВКП(б) відкласти вирішення цього питання до приїзду членів ЦК КП(б) У до Москви на Пленум ЦК ВКП(б)²³. Але, як видно із протоколів засідання Політбюро ЦК КП(б) України, чомусь вирішення цього питання відкладалося. Зрештою, 7 січня 1927 р., здавалося б, уже питання було вирішено: «Погодитись із пропозицією Наркомторгу про затвердження т. Макара Рафалова Торгпредставником у Парижі»²⁴. А 15 січня Політбюро ЦК КП(б) У висунуло пропозицію: «Просити ЦК ВКП(б) затвердити консулом в Парижі тов. Полоцького. Секретар ЦК КП(б) У Л. Каганович»²⁵. Остаточо це питання було вирішено на засіданні Політбюро ЦК(б) України 26 жовтня 1927 р.: «Відмовитися від висунення кандидатури на посаду генерального консула в Парижі з тим, щоб т. Беседовський був нашим представником у Парижі»²⁶.

У матеріалах до протоколу від 14 травня 1926 р. засідань Політбюро ЦК КП(б) України застенографовано: «Всем членам ЦК, Наркомам и Губкомам. Положение о работе политбюро. Сов. секретно. Хранить на правах шифра.

²² Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 85, лист. 13 об.

²³ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 85, лист. 23.

²⁴ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 121, лист. 3.

²⁵ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 121, лист. 11.

²⁶ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 122, лист. 56.

На рассмотрение Политбюро передаются: все вопросы, связанные с иностранной политикой и внешней торговлей...²⁷.

У 1924–1929 рр. пам'ять про Першу світову війну вже дещо притупилася, а загроза Другої ще не з'явилася. Для Європи це був період часткової стабілізації. Але Франція пережила низку криз у зовнішній і внутрішній політиці.

Політична історія цього часу ділиться на дві чітко виражені частини: перебування при владі і розпад Лівого блоку, союзу радикалів соціалістів із соціалістичною партією (1924–1926 рр.) та керівництво правочентристської коаліції буржуазних партій на чолі з Пуанкаре, яка взяла на озброєння гасло «національного єднання» (1926–1929 рр.).

З 1924–1927 рр. повільно, з перервами тривали переговори між Францією і СРСР про борги і кредити, які завершилися угодою 19 березня 1927 р. Радянський Союз узяв на себе зобов'язання «урегулювати довоєнні позики, випущені або гарантовані колишнім російським урядом». 28 вересня 1927 р. на засіданні Політбюро ЦК КП(б) України (протокол № 12) розглядалося питання «Про проведення роз'яснювальної кампанії серед робітничо-селянських мас про переговори СРСР з Францією, що відбуваються з питання про заборгованість та кредити (у зв'язку з кампанією підписки на позику індустріалізації)». На засіданні було ухвалено резолюцію: «Доручити Попову розробити заходи з розгортання цієї кампанії та свої пропозиції представити Секретаріату ЦК»²⁸.

Цього ж року на одному із засідань Політбюро, на якому розглядалося питання про організацію в Україні товариства культурного зв'язку із зарубіжжям, було ухвалено «вважати за необхідне організацію на Україні Товариства культзв'язку із закордоном з тим, аби потім влитися в єдине товариство СРСР як його складова частина. Доручити Оргрозподу ЦК та НКОс'у підібрати особистий склад Оргбюро т-ва»²⁹. Надалі побачимо, що основним видом співробітництва за часів радянської влади між Україною і Францією були саме культурні зв'язки.

Із документів, ухвалених у 1927 р., видно, як радянська влада починала все брати під тотальний контроль. Саме 19 серпня ц. р. на засіданні Політбюро ЦК КП(б) України розглядалося питання про запрошення організацій УСРР на міжнародні з'їзди, конференції, виставки. Відтепер переговори організацій з

²⁷ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 106, лист. 21.

²⁸ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 122, лист. 48.

²⁹ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 122, лист. 4.

представниками зарубіжних держав повинні були обов'язково заздалегідь обговорюватися з Політбюро ЦК. Керівникам центральних установ та організацій заборонялося встановлювати будь-які зв'язки із зарубіжними організаціями. Було запропоновано дати вказівку на місця: «Заборонити давати відповіді на всякі запрошення із закордону без попереднього одержання дозволу на це від своєї центральної установи або організації».

Керівники ж центральних установ та організацій в подібних випадках повинні погоджувати питання з Уп. Наркомзакрсправ і ставити на затвердження Політбюро»³⁰.

Як видно з протоколу № 76 закритого засідання Політбюро ЦК КП(б) України від 9 травня 1927 р., керівникам держустанов і громадських організацій категорично заборонялося приймати іноземних консульських і дипломатичних представників і вести з ними будь-які особисті розмови. Було вирішено: розробити інструкцію, згідно з якою працівники держустанов, а також громадських організацій ухилялися б від встановлення особистих знайомств і зв'язків із іноземними представниками³¹. Додамо, що невдовзі в Україні було заборонено журнал «Світ»³².

30 березня 1928 р. на Політбюро ЦК КП(б) України розглядалося питання про кандидатури від УСРР на міжнародний конгрес Соціальної допомоги в Парижі. Пропонували «намітити тт. Скрипника, Буценка і Холодного (позапартійного), погодившись з ЦК ВКП(б)»³³.

7 липня 1928 р. було ухвалено Постанову Політбюро ЦК ВКП(б) про першого секретаря ЦК КП(б) України: «Погодитися з постановою Політбюро ЦК ВКП(б). Задовольнити прохання Л. Кагановича про звільнення його від обов'язків першого секретаря ЦК КП(б) України в зв'язку з обранням його секретарем ЦК ВКП(б)»³⁴. Було запропоновано висунути на посаду першого секретаря ЦК КП(б) України кандидатуру С. Косіора.

У травні 1928 р. на XV конгресі Національної федерації французьких споживчих товариств, що відбувався в Греноблі, було ухвалено рішення направити до СРСР делегацію для вивчення досвіду радянської кооперації. Поїздка тривала з 17 червня по 2 липня 1929 р. За цей час французька делегація відвідала Москву, Ленінград, Ростов-на-Дону, Харків, Запоріжжя, Київ, де

³⁰ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 122, лист. 24.

³¹ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 123, лист. 75–76.

³² Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 143, лист. 99.

³³ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 142, лист. 72.

³⁴ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 143, лист. 27–28.

зустрілася з багатьма представниками радянського кооперативного руху різного рівня.

До складу делегації входили 17 осіб: голова делегації – Е. Пуассон (генеральний секретар Національної федерації споживчих товариств), Е. Бюге (Союз кооператорів, Париж), Е. Бріку (Союз кооператорів Камбрезі, Кодрі), Катель і Козетт (Союз Амьена і Соммі), Коркос (адвокат), Девід (кооператив Бовезі, Бове), Демулен (Союз кооператорів Крезі, Гер'є), Фоке (Кооперативний відділ Міжнародного бюро праці Ліги Націй), Фуко (Союз кооператорів округу Дуе, Сен-ле-Нобель), Гаяр (правління Французького кооперативного банку), Ландріє (Союз кооператорів Нормандія, Руан), Меке (перекладач), Пуркиє (кооператив «Фратернелль», Сен-Кентен), Праш (секретар Федерації споживачів товариства Севера і Па-де-Кале, Лілль), Венсу (архітектор), Воттеро (кооператив «Бельвіллуаз», Париж).

Свої спостереження і висновки французька делегація відтворила у звіті, що складався з чотирьох частин, підготовленому на основі щоденника. Упродовж усієї поїздки щоденник вів член французької делегації Гастон Праш. Значення цього джерела полягає в тому, що воно не є політизованим. У записах немає оцінок політичного і суспільного устрою СРСР. Основний акцент було зроблено на вивченні загального економічного становища країни, структури радянської кооперативної організації і рівня життя трудящих. Ось один із записів, що це ілюструє: «Ми були прийняті в Академії наук її президентом, знаним професором Д. Заболотним, учнем І. Мечнікова, [...] і математиком Криловим, який працює з ними. На цей час робота ведеться переважно над відтворенням колекцій... З надзвичайною простотою і люб'язністю Заболотний (який братиме участь у святкуванні 100-річчя від дня народження Луї Пастера) висловив надію, що тісні взаємини буде встановлено між ученими Франції й їхніми російськими й українськими побратимами... Кооперативна освіта у Києві надавалася в інституті, заснованому в 1920 р. ... Але, крім інституту, при університеті є ще кафедра з кооперації. У Києві ж розміщений спеціальний музей, у якому зберігаються численні цікаві документи із минулого і сучасного кооперації»³.

Уже в протоколі № 8 від 28 лютого 1929 р. засідань Політбюро ЦК КП(б) України Постановою секретаріату ЦК ВКП(б) занотовано: «Вважати за необхідне залишення тов. Рафаїлова на роботі у Франції»³⁵. Партійні керівники

³ Как и всюду, нас встречает братский народ : дневник поездки французской кооперативной делегации по СССР. 1929 г. // Исторический архив. — М., 2010. — № 6. — С. 132.

³⁵ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 163, лист. 46.

прагнули представляти Україну, хоч, як видно із документів, першість у цьому перебирала на себе Москва. Зокрема, у Постанові Політбюро ЦК КП(б) України від 26 березня 1929 р. ухвалено: «Про представника ВУКС'а на французький кооперативний Конгрес. Погодитись з кандидатурою тов. Наріжного»³⁶.

8 лютого 1930 р. на засіданні Політбюро, на якому В.Чубар доповідав про Українське торгпредставництво за кордоном, було винесено рішення: «Опротестувати перед ЦК ВКП(б) рішення РНК Союзу про ліквідацію Українського торгпредства за кордоном»³⁷.

Проте «українська справа в Парижі» в 1930-х рр. інколи згадувалася. Так, 18 вересня 1931 р. на засіданні Політбюро розглядалося питання про представника від України в складі делегації СРСР на міжнародний конгрес курсантів та ремісників (у Парижі). Було рекомендовано відправити на конгрес тов. Кузнецова³⁸.

Із матеріалів засідання Політбюро ЦК КП(б) України від 6 липня 1932 р. видно, що в ньому брали участь Л. Каганович і В. Молотов³⁹. Але через відсутність документів їхні мета і завдання невідомі.

Висновки

Можна виділити кілька рис, характерних для україно-французьких відносин, відзначених радянськими дослідниками. Радянсько-французькі відносини мали непостійний характер. Внутрішня політика багато в чому визначала зовнішню. Коли прем'єр-міністром і міністром закордонних справ були представники «Національного блоку», Франція ставала вкрай агресивною до СРСР (наприклад, Р. Пуанкаре, П. Лаваль, Е. Даладье та ін.), тоді як при Е. Еррію, Ж. Поль-Бонкуре радянсько-французькі відносини налагоджувалися і зміцнювалися. Важливу роль в урегулюванні цих відносин відігравали торгівля й економіка. Французькі промисловці зближались із представниками радянських зовнішньоторговельних організацій без офіційних дозволів, вони також були прихильниками визнання Радянської Росії де-юре.

Антирадянську позицію групи великої буржуазії можна пояснити страхом перед світовою пролетарською революцією. Радянський уряд добивався визнання спочатку відкрито, використовуючи міжнародні організації, як, наприклад, Комінтерн (його діяльність стала предметом

³⁶ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 163, лист. 75.

³⁷ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 184, лист. 29.

³⁸ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 206, лист. 19.

³⁹ Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 236, лист. 166.

суперечностей між СРСР і Францією). Але з часом обидві сторони все-таки дійшли висновку про необхідність дружніх відносин.

Слід визнати, що на оцінювання радянськими істориками зовнішньої політики Франції впливала ідеологія. Але це не означає, що раніше відомі факти перестають бути достовірними. Просто для об'єктивного оцінювання історичних подій тих років варто не звертати увагу на існування в спеціальній літературі ідеологічних штампів і зуміти побачити суть справи.

Особи, які не поділяли ідейну платформу партії більшовиків, курс на антикапіталістичні перетворення, не могли працювати в державно-політичних органах.

Було доведено нагальну потребу в прискоренні формування нових фундаментальних основ державного управління в економічній, соціальній, політичній, духовній сферах на базі живої творчості народу. Органам же управління належало розвинути, організувати цю творчість як вирішальний фактор формування близьких і зрозумілих народів цінностей.

Передбачалося перетворити організаційну структуру, кадровий склад апарату державного управління, надати всім ланкам системи управління гнучкості форм організації, здатності перебудовуватися відповідно до ситуації, що складалася, збереження і зміцнення зв'язку із соціальною опорою – багатомільйонними масами трудящих.

Комуністичній партії відводилася роль єдиного ідеологічного, політичного керівного ядра в системі влади й управління. У свідомості громадян і практиці утверджувався постулат про те, що партія і керує, і управляє в державі робітників і селян.

Як бачимо, розвиток українського державотворення тісно пов'язаний з Росією. І нині Україна має непрості відносини із сусідньою державою.

За дослідженнями Національного інституту стратегічних досліджень, агресія Російської Федерації проти України непокоїть майже 38% респондентів. Серед причин конфлікту опитувані зазначали: суперечки між керівництвом двох країн, слабкість влади України, національні та міждержавні суперечності, бажання східного регіону говорити російською мовою та мати самоуправління. Запропоновані способи вирішення: переговори, силовий варіант закінчення конфлікту та навіть зміна влади в Україні. Майже 36% респондентів погодилося, що заради миру та стабільності в регіоні та країні можна поступитися частиною території. Для тих, хто підтримав такий варіант, головним фактором є необхідність виділення значних коштів на відновлення тимчасово окупованих територій. Водночас 23% опитаних мешканців

Харківщини припустили ймовірність реалізації сценарію «ДНР/ЛНР» на території регіону.

Україна і Росія тісно пов'язані і географічно, і історично, тому рано чи пізно нам доведеться встановлювати добросусідські відносини. Потрібно пам'ятати, що Французька Республіка впродовж століть була стратегічним партнером Росії. В історії державного співробітництва України й Франції вона завжди фігурувала. То ж, мабуть, і потрібно керуватися принципами видатного британського державного діяча Пальмерстона: «У Британії немає постійних друзів чи союзників, а є тільки постійні інтереси».

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі

Дослідити державні механізми впливу французьких високопосадовців (для досягнення своїх державницьких цілей) на ухвалення рішень вищого керівного складу Української РСР.

Список використаних джерел

1. Документы внешней политики СССР. — М. : [б. и., б. г.]. — Т. 7. — С. 515.
2. Документы внешней политики СССР. — М. : [б. и., б. г.]. — Т. 7. — С. 515.
3. Как и всюду, нас встречает братский народ: дневник поездки французской кооперативной делегации по СССР. 1929 г. // Исторический архив. — М., 2010. — № 6. — С. 132.
4. Нечаев С. Ю. Русская Ницца / С. Ю. Нечаев. — М. : Вече, 2008. — С. 225.
5. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 40, лист. 1 об.
6. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, спр. 40, лист. 58.
7. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, спр. 40, лист. 127.
8. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 4, оп. 1, спр. 57, арк. 32.
9. Центральний Державний архів вищих органів України, ф. 4, оп. 1, спр. 57, арк. 32 зв.
10. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 57, лист. 62.
11. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 58, лист. 41.
12. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 48, лист. 50.

13. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 53, лист. 11.
14. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 48, лист. 7.
15. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 48, лист. 85.
16. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 49, лист. 51–51 об.
17. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 48, лист. 69.
18. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 49, лист. 79.
19. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 48, лист. 87.
20. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 3040, оп. 1, спр. 464, арк. 31.
21. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 3040, оп. 1, спр. 464, арк. 66.
22. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 85, лист. 13 об.
23. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 85, лист. 23.
24. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 121, лист. 3.
25. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 121, лист. 11.
26. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 122, лист. 56.
27. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 106, лист. 21.
28. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 122, лист. 48.
29. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 122, лист. 4.
30. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 122, лист. 24.

31. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 123, лист. 75–76.
32. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 143, лист. 99.
33. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 142, лист. 72.
34. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 143, лист. 27–28.
35. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 163, лист. 46.
36. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 163, лист. 75.
37. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 184, лист. 29.
38. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 206, лист. 19.
39. Центральний Державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 6, д. 236, лист. 166.

Galyna Dutchak

**STATE PARTY COOPERATION OF UKRAINIAN SSR
AND THE FRENCH REPUBLIC**

In the article, based on a generalization of a number of approaches, provisions and conclusions, the causes of the first failures in the state-party cooperation of the Ukrainian SSR and the French Republic are clarified. The state policy of the French Republic concerning the newly created Soviet Union and including the Ukrainian SSR is considered. The characteristic of the meetings of the Political Bureau of the Central Committee (b) of Ukraine, which discussed the issue of cooperation between the two states, is given. It was determined that all issues concerning the establishment of diplomatic relations of Ukraine were solved in Moscow. On the basis of the analysis of state archival documents it was clarified that since 1927 the Soviet authorities all take under total control. Since then, negotiations with organizations from foreign countries had to be discussed in advance with the Politburo of the Central Committee. It is proved that the French Republic applied various state mechanisms of influence on the Ukrainian Soviet leadership regarding the return of the royal debt. The purpose and tasks of the study is to summarize some important, in our opinion, approaches, provisions and conclusions regarding the foundation of the interstate cooperation between Ukraine and the French Republic. It must be admitted that the ideology was influenced by the assessments of Soviet historians in relation to French foreign policy. But this does not mean that today's previously known facts cease to be credible. Just for an objective assessment of the historical events of those years, one should not pay attention to the existence in the special literature of ideological stamps and be able to see the essence of the case.

Individuals who did not share the ideological platform of the Bolshevik Party, the course for anti-capitalist transformation, could not work in state-political bodies. It was proved urgent need to accelerate the formation of new fundamental foundations of state governance in the economic, social, political, and spiritual spheres on the basis of the living creativity of the people. The organs of the administration were supposed to develop, to organize this work as a decisive factor in the formation of close and understandable values to the people. The Communist Party was assigned the role of a single ideological, political leading core in the system of power and governance. In the minds of citizens and practice, the postulate of the fact that the party and manages and governs the state of workers and peasants. As you can see, the development of Ukrainian state-building is closely linked to Russia. And now Ukraine has no simple relations with the neighboring state. Ukraine and Russia are closely linked both geographically and historically, so sooner or later we will have to establish good-neighborly relations. It should be remembered that the French Republic has been a strategic partner of Russia for centuries. Russia's presence has always been in the history of state cooperation between Ukraine and France. The same should be guided by the principles of the famous British statesman Palmerstone «in Britain there are no permanent friends or allies, but there are only permanent interests». As a result, it is found that it is worth taking into account and studying our history of state-building with regard to further solving of the global tasks of Ukraine on the agenda.

Кириченко Микола Олексійович,
доктор філософії, професор кафедри
державної служби і менеджменту освіти
Центрального інституту післядипломної педагогічної
освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»,
член-кореспондент Академії наук вищої освіти України

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ГОЛОВНОГО ІНСТРУМЕНТУ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОРИВУ

Анотація. У статті представлено умови вирішення проблем сталого розвитку інформаційного суспільства в умовах глобалізації, результатом яких є інформаційне суспільство зі сталою структурою та характеристиками. Саме інформаційне суспільство виступає цілісною ідеологією, що може бути сформована на основі інноваційної парадигми як головного інструменту технологічного прориву. Головна мета статті – концептуалізація ідеології інформаційного суспільства, яка слугує ідеї інформаційної могутності держави та її стабільності. Методологія — принципи тріалектики, що дають змогу проаналізувати умови вирішення проблем інформаційного суспільства та технологічного прориву. Наукова новизна дослідження в обґрунтуванні інноваційного шляху розвитку як єдиного шляху зростання та досягнення стійкості розвитку суспільства в глобалізованому світі на основі інновацій, які набувають стратегічного значення для підвищення конкурентоспроможності країни та стійкого зростання вітчизняної економіки. Формування умов для становлення і розвитку інформаційного суспільства як стійкого розвитку та трансформації внутрішнього і зовнішнього середовищ економічної системи дають можливість нарощувати інформаційний потенціал (ресурси, можливості) і попереджати кризи, що руйнують цей потенціал. Вирішення проблем сталого розвитку інформаційного суспільства як головного інструменту технологічного прориву сприяє формуванню ідеології інформаційного суспільства, яка є фактором динамічного розвитку і безпеки України в ХХІ столітті.

Ключові слова: інформаційне суспільство, сталий розвиток, інноваційна парадигма, принципи тріалектики, принцип розвитку, інноваційний шлях розвитку, технологічний прорив.

Кириченко Николай Алексеевич

**МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВАНИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОБЛЕМ
УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА
КАК ГЛАВНОГО ИНСТРУМЕНТА ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ПРОРЫВА**

Аннотация. В статье представлены условия решения проблем устойчивого развития в условиях глобализации, результатом которых является информационное общество с устойчивой структурой и характеристиками. Именно информационное общество выступает целостной идеологией, которая может быть сформирована на основе инновационной парадигмы как главного инструмента технологического прорыва. Главная цель статьи – концептуализация идеологии информационного общества, служащая идеей могущества государства и его стабильности. Методология – принципы триалектики, позволяющие проанализировать условия решения проблем информационного общества на основе технологического прорыва. Научная новизна исследования состоит в обосновании инновационного пути развития как единственного пути роста и достижения устойчивости развития общества, в контексте которого инновации, приобретают стратегическое значение для повышения конкурентоспособности страны и устойчивого роста отечественной экономики. Формирование условий для становления и развития информационного общества как устойчивого развития и трансформации внутренней и внешней среды экономической системы позволяет наращивать информационный потенциал (ресурсы, возможности) и предупреждать кризисы, разрушающие этот потенциал. Решение проблем устойчивого развития информационного общества как главного инструмента технологического прорыва способствует формированию идеологии информационного общества, выступающей фактором динамического развития и безопасности Украины в XXI столетии.

Ключевые слова: информационное общество, устойчивое развитие, инновационная парадигма, принципы триалектики, принцип развития, инновационный путь развития, технологический прорыв.

Mykola Kyrychenko

**METHODOLOGICAL PRINCIPLES AND SOLUTIONS OF INFORMATION
SOCIETY ISSUES IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT
AS THE MAIN TOOL IN TECHNOLOGICAL ADVANCEMENT**

Abstract. The conditions solutions for issues of information society sustainable development in the context of globalization as an information society with stable

structure and characteristics will be presenting in the result are given in the article. The information society acts as the ideology that could be form on the basis on the innovation paradigm as the technological advancement main instrument. The main goal is in conceptualization of information society ideology that serves the idea of informational power and stability of the state. The trialetics principles, which allow analyzing the conditions for solving the information society's problems and technological advancement, are in the methodology. The core of the investigation – detection principle of development as a directional movement from simple to complex, described by the notion of «structural energy», based on collection system (informational in the case); the development of the mechanism address sustainable development of information society in terms of technological advancement. The scientific novelty of the research in the case of innovation development way as a way of growth and stability of the society with the strategic importance innovations for increasing the competitiveness of the country and sustainability of the domestic economy in the context. Conclusion is in the substantiation for the successful socio-economic development that help to solving the information society problems and ensure the sustainability and stability of the economic system based on innovations as a strategic course of development. The conditions formation for the establishment and information society development as sustainable development and transformation of the internal and external environment of the economic system allow to increasing an information potential (resources and opportunities) and prevent the crisis that destroy this potential. Solutions of information society issues in the context of sustainable development as the main tool in technological advancement promotes the formation of the ideology of the information society, acts as a factor of the dynamic development and security of modern Ukraine in the 21st century.

Key words: *Information Society, sustainable development, innovative paradigm, trialetics principles, the principle of development, innovative form of development, technological advancement*

Постановка проблеми

Сьогодні проявляються кардинальні зміни у розвитку цивілізації і серед найважливіших – роль людини у технологічному рівні виробництва, що впливає на конкурентоспроможність країни і сприяє вирішенню проблем сталого розвитку в умовах глобалізації.

У сучасних умовах інноваційний шлях розвитку є єдиним шляхом зростання та досягнення стійкості суспільства, адже інновації набувають стратегічного значення для підвищення конкурентоспроможності країни та

стійкого зростання вітчизняної економіки. Розробка інноваційної політики є пріоритетним завданням розвитку України, оскільки наукоємність значної частини освітянської галузі є нижчою, ніж в інших країнах, а в економіці превалює сировинний експорт. Альтернативним і водночас найбільш складним шляхом є створення умов для випереджувального розвитку, основою якого є впровадження унікальних технологій та інновацій шостого технологічного укладу. Тільки інновації можуть сприяти економічному зростанню, а як головний інструмент технологічного прориву може розглядатися прорив інвестицій до інновацій, до розвитку інноваційного підприємництва.

Мета статті – концептуалізація сталого розвитку інформаційного суспільства в умовах глобалізації на основі розвитку принципів тріалектики.

Цілі дослідження:

- розробка механізму складових вирішення проблеми сталого розвитку інформаційного суспільства в умовах глобалізації;
- обґрунтування умов успішного соціально-економічного розвитку, що сприяє вирішенню проблем інформаційного суспільства та виокремлення критеріїв стійкості та стабільності економічної системи;
- визначення понять «стійкість» та «стабільність», їх характеристик та умов формування стійкого розвитку як ціннісно-орієнтованої і соціально-відповідальної трансформації внутрішнього і зовнішнього середовищ економічної системи, що сприяє нарощуванню інформаційного потенціалу (ресурси, можливості) і попереджати кризи, які руйнують цей потенціал;
- виявлення інноваційного шляху розвитку як єдиного шляху зростання та досягнення стійкості суспільства, в контексті якого інновації набувають стратегічного значення для підвищення конкурентоспроможності країни та стійкого зростання вітчизняної економіки як головного інструменту технологічного прориву.

Виклад основного матеріалу

У методології дослідження ми спираємося на індуктивний та дедуктивний методи, хоча вважаємо, що недоліки індуктивного методу є відомими: суб'єктивність, неврахування наявних факторів, перебільшення чи зменшення ролі інших веде до того, що індуктивний метод слід контролювати і коригувати дедуктивним, тобто йти від загального до часткового і від теорії соціоприродного розвитку до соціуму і людини, до якісної побудови теорії на основі принципів тріалектики.

Основою методології інформаційного суспільства є принцип розвитку як спрямовальна сила руху від простого до складного, що описується поняттям «структурної енергії», в основі якої — збирання системи. Саме структурна енергія є потенціалом еволюції системи: чим вона більша, тим більшу роботу здійснює система. Світ енергії є тріадичною системою, для повної характеристики якої до кінетичної і потенційної енергії слід віднести і структурну енергію. Вона виступає, згідно з тріалектикою як вирішення протилежності кінетично-потенційної енергії, що є дійсним потенціалом розвитку інформаційної системи, яка еволюціонує. Від кінетичної енергії береться вирішення проблем інформаційного суспільства (енергія джерела розвитку), від потенційної – здатність до дії, які в цілому свідчать про якісні зміни в системі, а структурна енергія виступає якісною характеристикою структурних змін системи, що еволюціонує¹.

Розглянемо механізм складових вирішення проблем сталого розвитку інформаційного суспільства в умовах глобалізації:

1) інформаційне буття, як єдність протилежностей, являє собою одновимірне існування в інформаційному просторі;

2) рух від однієї протилежності до іншої становить послідовність трьох стадій: спочатку прогрес, потім рівновага і зрештою регрес;

3) максимальний прогрес відповідає народженню нового (стану рівноваги) і потім вирішенню протилежностей на основі гармонійного синтезу;

4) три складових розвитку – дві протилежності плюс «нове» означає функціонування світу на основі тріалектики, що необхідно для формування «нового світогляду»².

Унаслідок виокремлення даного механізму зазначимо, що вказані властивості протилежностей прогрес-регрес вирішуються рівновагою (за якої процеси синтезу урівноважені). У стані рівноваги структурна енергія відкритої системи, що еволюціонує, постійна і максимальна. Розвиток інформаційного суспільства та вирішення його проблем включають три стадії:

- прогресивну;
- рівноважну;
- регресивну.

¹ Воронкова В. Г. Формирование синергетически-рефлексивной модели самоуправляющегося общества: цивилизационный контекст / В. Г. Воронкова // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. — Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2012. — Вип. 49. — С. 17–28.

² Воронкова В. Г. Формирование нового мировоззрения, нового человека, нового общества будущего / В. Г. Воронкова // Антропологічні виміри філософських досліджень. — Дніпропетровськ, 2013. — № 3. — С. 79–80.

На першій стадії відбуваються якісні накопичення прогресу – зростання структурної енергії системи. На другій стадії, за досягнення певного її значення кількість переходить у якість (це друга стадія рівноваги), вона представляє новий стан енергії, за якого структурна енергія не змінюється. Стан рівноваги є вирішенням протилежності прогрес-регрес на основі їх гармонійного синтезу. Третя стадія — регрес – сама по собі відмирає, а потім виникає нова система, наприклад, віртуальна реальність як простір самореалізації індивіда³. Оскільки стадії повторюються, то розвиток в цілому має циклічний характер. У контексті викладеної першої умови – зростання структурної енергії системи – недостатньо для соціоприродного розвитку. Вона констатує необмежений прогрес, що суперечить емпіричним узагальненням феномену еволюції системи.

Проблема виявляється в тому, щоб знайти оптимальний спосіб опису тріадної парадигми. А саме, під час руху від однієї протилежності до іншої прогрес змінюється регресом. У стані гармонійної рівноваги протилежностей структурна енергія системи є максимальною, а координата рівноваги відповідає співвідношенню, що, практично збігається з «золотою пропорцією». Відмітимо у даному випадку, що якщо діалектика розглядає розвиток на основі принципу єдності і боротьби протилежностей, то тріалектика трактує розвиток як вирішення протилежностей шляхом народження «нового», що виступає гармонійним синтезом вирішення протилежностей, адже, будь-яка властивість, розвиваючись, переходить у свою протилежність. Тому у діалектиці з'являється додатковий синтез – «боротьба» протилежностей, що закінчується «перемогою» однієї з них. Проте у цьому випадку розвиток фактично відсутній, оскільки відбувається лише взаємоперетворення протилежностей – одна змінюється на іншу. Саме «боротьбу протилежностей» тривалий час людство вважало природним законом розвитку і виправдовувало все – війни, класову боротьбу, революції, соціальну нерівність, конкуренцію та інші проблеми недосконалого людського суспільства, зокрема, інформаційну безпеку як новий вимір загроз, пов'язаний з інформаційно-комунікаційною діяльністю⁴.

Прогресивну еволюцію розвитку інформаційного суспільства описує тріалектика, в основі якої за рахунок вирішення протилежностей

³ Власенко Ф. П. Віртуальна реальність як простір соціалізації індивіда / Ф. П. Власенко // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. ; за ред. В. Г. Воронкової. — Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2014. — Вип. 56. — 290 с. — С. 208–217.

⁴ Дзьобань О. П. Інформаційна безпека: нові виміри загроз, пов'язаних із інформаційно-комунікаційною діяльністю / О. П. Дзьобань, О. В. Соснін // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. За ред. В. Г. Воронкової. — Запоріжжя : ЗДІА, 2015. — Вип. 61. — 292 с. — С. 24–34.

народжується нова система, що володіє великою структурною енергією і свідчить про перемогу однієї з протилежностей, що зумовлено суб'єктивним (людським) фактором. У даному випадку інформаційний фактор не суперечить природному еволюційному закону і перемога протилежності першої є закономірною. Людина виступає як творець, що актуалізує інформацію як рушійну силу історії, та сприяє формуванню засад інформаційного суспільства, що вимагає моделювання інформаційних процесів в контексті загальної інформатизації суспільства⁵. Прогресивна еволюція розвитку суспільства реалізується як загальна тенденція. Світ об'єктивно рухається до всезагальної гармонії. Людство, коли дотримується дуальної парадигми, то безперечно порушує гармонію, у чому і полягає природа сучасної цивілізаційної кризи людства. Дану парадигму людство вже переросло. Якщо ж воно буде йти у фарватері даної парадигми і надалі, то це неминуче перетвориться на катастрофу з малопрогнозованими наслідками. Саме тому слід змінити дуальну парадигму розвитку на тріадну. Згідно з *тріалектикою* протилежності вирішуються у процесі розвитку в їх гармонійному синтезі. У результаті з'являється інформаційно-кібернетична модель особистісно-виробничо-соціальної (самоуправлінської) системи людства, що являє собою сукупність ієрархічних контурів пошукової оптимізації цільових критеріїв інформаційного характеру, а також мета еволюції особистісно-виробничо-соціальної системи.

Використовуючи методологію дослідження вирішення проблем сталого розвитку інформаційного суспільства в умовах глобалізації, зазначимо, що криза наглядно довела, що *основними умовами успішного соціально-економічного розвитку, які сприяють вирішенню проблем інформаційного суспільства, є стійкість та стабільність економічної системи. Термін стійкість* слід розглядати у таких аспектах:

1) у *широкому сенсі* як концепцію розвитку економіки, яка сформувалася в кінці 60-х рр. минулого століття і має суттєво виражений пріоритет розвитку інформаційного суспільства;

2) у *вужькому* – як динамічна рівновага економічної системи. Суть концепції стійкого розвитку в тому, що зростання економіки на становому та глобальному рівнях повинно вписуватися у межі ресурсних та екологічних можливостей країни. Тому замість хаотичного безмежного росту необхідно, щоб була прийнята концепція стійкого розвитку як окремих країн, так і

⁵ Кивлюк О. П. Моделювання інформаційних процесів в контексті інформатизації суспільства / О. П. Кивлюк // Гілея: науковий вісник : зб. наук. пр. ; голов. ред. В. М. Вашкевич. — Київ : Гілея, 2014. — Вип. 80. — 420 с. — С. 222–226.

глобальної економіки, що впливає і на вирішення проблем інформаційного суспільства та інформатизації освіти в проблемному полі філософії освіти⁶.

Відповідно до міжнародних стандартів оцінка ефективності інститутів розвитку включає таку систему показників:

- 1) макроекономічні;
- 2) соціальні;
- 3) екологічні.

Крім того, відсутність стратегії соціально-економічного розвитку і нечіткі орієнтири економічної політики не дають можливості ефективно використовувати потенціал інститутів розвитку для динамічного і стійкого розвитку інформаційного суспільства. Враховуючи важливу місію інформаційного суспільства, характер цілей і задач діючих інститутів розвитку, ефективність їх діяльності повинна оцінюватися системою якісних і кількісних показників, що відображають внесок інститутів розвитку у зміни якісних національних індикаторів соціально-економічного розвитку та становлення інформаційної педагогіки як нового наукового напрямку⁷.

Остання глобальна фінансово-економічна криза ще раз показала необхідність зміни економічної парадигми і розробки нових теоретичних основ функціонування ринкового господарства. Глобальна криза засвідчила, що основними умовами соціально-економічного розвитку всіх без винятку держав світу є стійкість і стабільність.

Під стійкістю слід розуміти здатність глобальної і національної системи зберігати свої основні параметри функціонування в умовах плинного середовища і внутрішніх трансформацій – випадкових і непередбачуваних. Світова криза продемонструвала, що нинішня глобальна фінансово-економічна система такою здатністю не володіє. Згідно із законами системного аналізу, стійкість будь-якої системи визначається наявністю у ній механізмів саморегуляції, під якими слід розуміти здатність системи зберігати стійкий, рівноважний і динамічний стан. У сучасних економічних системах механізмами саморегуляції, на нашу думку, повинні стати:

- 1) на мікроекономічному рівні – саморегульовані організації (СРО);
- 2) на макроекономічному – функціональні економічні системи (ФЕС);

⁶ Кивлюк О. П. Глобалізація та інформатизація освіти в предметному полі філософії освіти / О. П. Кивлюк // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. — Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2014. — Вип. 57. — С. 192–200.

⁷ Кивлюк О. О. Становлення інформаційної педагогіки в умовах глобалізації: філософський аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. д-ра філософ. наук : спец. 09.00.10 / О. П. Кивлюк ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — Київ, 2013. — 31 с.

3) на глобальному рівні – міжнародні спеціалізовані організації, міжнародні фонди, конвенції, мегарегулятори тощо.

У саморегульованій економічній системі поступово можуть змінюватися і принципи правління: ієрархічний принцип може бути доповнений принципом проектного та мережевого управління, а в перспективі привести до зміни структури, що склалася у державному управлінні, та до її оптимізації. Саморегуляція може бути покладена в основу розробки довгострокової, науково обґрунтованої економічної концепції і стратегії розвитку України на основі інформатизації, як фактора оптимізації ідеології інформаційного суспільства⁸.

Нова модель саморегуляції економіки, що базується на системі збалансованих соціально-економічних показників стійкого розвитку, може бути достатньо універсальною і використовуватися як на державному, так і на регіональному і муніципальному рівнях. Перевага саморегульованої моделі економічного розвитку в тому, що завдяки механізмам саморегуляції постійно здійснюються процеси моніторингу і контролю макроекономічних, фінансових, соціальних, екологічних показників та ситуації на окремих ринках. Наявність механізмів саморегуляції може підвищити адаптивну ефективність економіки, її здатність протидіяти кризам, мінімізувати ризики та ефективно проводити реструктуризацію і модернізацію, сприяючи формуванню сталого розвитку інформаційного суспільства⁹.

Найважливіше завдання держави – забезпечити стійкий розвиток економіки. *Стійкий розвиток* – це постійна ціннісно-орієнтована і соціально-відповідальна трансформація внутрішнього і зовнішнього середовищ економічної системи, що дає змогу нарощувати потенціал (ресурси, можливості) і попереджати кризи, що руйнують цей потенціал, та формувати парадигму інформаційно-комунікативного суспільства в контексті глобалізації^{10, 11}. Стійкий розвиток формується системним і збалансованим

⁸ Кириченко М. О. Інформатизація як фактор оптимізації ідеології інформаційного суспільства та забезпечення його сталого розвитку / М. О. Кириченко // Scientific Journal «ScienceRise : Pedagogical Education». — 2017. — № 1(9). — С. 46–50.

⁹ Кириченко М. О. Інформаційна аксіологія як вчення про цінності ідеології інформаційного суспільства / М. О. Кириченко // Філософія і політологія в контексті сучасної культури; Дніпропетровський нац. ун-т ім. Олеся Гончара. — Дніпро, 2017. — № 1(17). — С. 185–192.

¹⁰ Максименюк М. Ю. Формування парадигми інформаційно-комунікативного суспільства як різновиду складної соціальної системи і взаємодії / М. Ю. Максименюк, В. О. Нікітенко // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. ; за ред. В. Г. Воронкової. — Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2016. — Вип 66. — 292 с. — С. 266–278.

¹¹ Максименюк М. Ю. Концептуалізація розвитку інформаційного суспільства в контексті глобалізації: методологія постмодерністського дискурсу / М. Ю. Максименюк // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. ; голов. ред. В. Г. Воронкова. — Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2017. — Вип 68. — 290 с. — С. 78–88.

нарощуванням інформаційного потенціалу у всіх його вимірах, включаючи і світ освітніх інституцій. Передбачається, що для вирішення проблем інформаційного суспільства, повинні бути сформовані:

- 1) національні технологічні платформи онлайн-освіти і онлайн-медицини;
- 2) єдина інфраструктура електронного уряду;
- 3) національна електронна бібліотека.

При цьому планується сформувати у громадян уявлення про переваги отримання інформації, придбання товарів і отримання послуг з використанням Інтернету, що включають:

- 1) фінансові послуги;
- 2) онлайн-освіту;
- 3) послуги онлайн-медицини, електронних бібліотек;
- 4) державні та муніципальні послуги;
- 5) створення інфраструктури інтернет-торгівлі;
- 6) створення нових механізмів партнерства, що гарантують конфіденційність інформації та особисту безпеку користувачів.

Нова цифрова економіка вже сьогодні істотно впливає на темпи зростання ВВП країни, що потребує подальшого формування інформаційного менеджменту¹². Вирішення проблем інформаційного суспільства як фактор стійкого розвитку є основою формування «суспільства знань», у якому велику роль відіграє отримання, збереження, виробництво і поширення достовірної інформації з урахуванням стратегічних національних інтересів України, що сприяють стійкому розвитку і формуванню культури інформаційного суспільства як основи інформаційної взаємодії¹³.

Стійкий розвиток сприяє розвитку інформаційного суспільства, як найважливішого елементу національної інфраструктури. Побудова суспільства знань і створення цифрової економіки – це мета досягнення стійкого розвою інформаційного суспільства, в контексті якого інформація і рівень її застосування та доступності кардинальним чином впливають на економічні та соціокультурні умови життя громадян і їхніх цінностей в умовах глобалізації²⁵.

¹² Мельник В. В. Формування концепції інформаційного менеджменту: сутність, задачі, основні напрями розвитку / В. В. Мельник // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії: зб. наук. пр. — Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2012. — Вип. 49. — С. 122–134.

¹³ Мельник В. В. Культура как основание межкультурного взаимодействия в условиях усиления миграционных процессов / В. В. Мельник // Гілея: науковий вісник: зб. наук. пр.; голов. ред. В. М. Вашкевич. — Київ: Гілея, 2015. — Вип. 102. — 456 с. — С. 220–223.

²⁵ Nikitenko Vitalina. Conceptualization of geo-cultural values in the process of teaching of foreign language / Vitalina Nikitenko // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії: зб. наук. пр. — Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2016. — Вип. 64. — С. 255–259.

Для впровадження інформаційного суспільства як фактора сталого розвитку необхідний розвиток інформаційної інфраструктури як сукупності об'єктів, а також мереж електров'язку, що використовуються для організації взаємодії об'єктів і суб'єктів інформаційної інфраструктури між собою. Українське суспільство зацікавлене в отриманні інформації, яка відповідає високому інтелектуальному і культурному рівню розвитку громадян України^{14; 15}. Інформаційна інфраструктура формується на основі нової технологічної основи для розвитку економіки і соціальної сфери, розвитку у цих сферах цифрової економіки. Впровадження інформаційного суспільства сприяє створенню інформаційного простору знань, збереженню культури та ідентичності української нації, поширенню духовно-моральних цінностей. Велика роль відводиться освіті, у тому числі розвитку і використанню освітніх технологій, зокрема дистанційних, електронного навчання, створенню умов для популяризації української культури та науки за кордоном. Використання інформаційних технологій також необхідне для створення і розвитку систем нормативно-правової, інформаційно-консультативної, технологічної та технічної допомоги в попередженні і відбитті загроз інформаційній безпеці громадян, розвитку заходів щодо ефективного використання сучасних інформаційних платформ для поширення достовірної та якісної інформації щодо українського виробництва, насичення ринку доступними, якісними і легальними медіапродуктами і сервісами, недопущення викривлення, блокування інформації та різноманітних маніпуляцій з інформацією. Уряд повинен звернути вагу на безпеку інформаційної діяльності, а, отже, вироблення концепції стійкого функціонування інформаційного суспільства, зважаючи на трансформацію ділового менеджменту в системі Інтернет, збільшення частки креативної праці та технологічні інновації. Мета – формування концепції інформаційного суспільства на сталій основі і створення мереж зв'язку нового покоління для опрацювання великих осягів інформації, систем управління, що базуються на інформаційних і комунікаційних технологіях, їх використання для моніторингу суспільного життя¹⁶.

¹⁴ Нікітенко В. О. Сучасна геокультура як геокультурний феномен / В. О. Нікітенко // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. — Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2013. — Вип. 53. — С. 261–270.

¹⁵ Нікітенко В. О. Геокультурні цінності в умовах сучасного світового розвитку: соціально-філософський вимір / В. О. Нікітенко // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. — Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2013. — Вип. 54. — С. 266–280.

¹⁶ Пожуєв В. І. Осмислення місця і ролі інформації в сучасному суспільстві / В. І. Пожуєв // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. — Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2010. — Вип. 42. — С. 4–13.

Як стратегічну мету інноваційної політики слід забезпечити прорив у базових інноваціях, що формують структуру постіндустріального технологічного устрою з метою забезпечення стійкого економічного зростання України. Необхідна концентрація ресурсів саме на тих напрямках, які реалізують конкурентні переваги України в науковій та інноваційній сферах. Адже, як свідчить аналіз, успішного розвитку інноваційні системи досягали в тих країнах, у яких проводилася чітка, послідовна і довгострокова інформаційно-інноваційна політика. Важлива роль має надаватися укріпленню взаємовигідного розвитку дослідницького і освітянського секторів з промисловістю за максимального застосування потенційно інноваційних фірм на основі надання їм державної підтримки в умовах глобального інформаційного суспільства¹⁷.

Ми прослідкували формування чотирьох основних зарубіжних моделей розвитку інновацій:

- 1) азіатська;
- 2) скандинавська;
- 3) американська;
- 4) ізраїльська.

Загальна характеристика цих моделей зводиться до такого:

1) *азіатська модель* – залучення іноземного бізнесу за рахунок створення комфортних умов (дешева робоча сила, якісна інфраструктура);

2) *скандинавська модель* – інтенсивний розвиток пріоритетних для держави напрямів, орієнтація на експорт наукоємної технологічної продукції;

3) *американська модель* – тісна взаємодія освітніх установ з великим бізнесом і державою на основі ринкових ініціатив;

4) *ізраїльська модель* – державна підтримка інноваційного розвитку малого і середнього бізнесу на підставі державного замовлення та різних програм підтримки, основою яких є і висока частка оборонної промисловості та значна роль інформатизації як засобу репрезентації сучасного масуспільства¹⁸.

Історичний досвід свідчить, що проблеми реформування і підвищення ефективності високотехнологічних секторів економіки вирішувалися різними країнами на основі застосування різних підходів. Аналіз зарубіжного досвіду

¹⁷ Пожуєв В. І. Глобальне інформаційне суспільство як новий соціальний та економічний феномен XXI століття / В. І. Пожуєв // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. — Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2013. — Вип. 52. — С. 5–14.

¹⁸ Пунченко О. П. Інформатизація як засіб репрезентації інформаційних ресурсів суспільства / О. П. Пунченко, А. А. Лазаревич // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр.; за ред. В. Г. Воронкової. — Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2015. — Вип. 63. — 294 с. — С. 21–30.

свідчить, що найбільших успіхів домоглися держави, які застосовували комплексний підхід до вирішення проблем впровадження інноваційного соціуму, що базується на пріоритеті інформаційної складової і формування ефективних національних інформаційних систем, які є основою успішного довготривалого розвитку. Національна інноваційна система являє собою систему взаємопов'язаних і взаємозалежних інститутів, що забезпечують розробку, розвиток і поширення нових інформаційних технологій у рамках окремих держав. У багатьох країнах (як розвинутих, так і тих, що розвиваються) задачі побудови національних інноваційно-інформаційних систем розглядаються як пріоритетні і розуміються як довгострокова систематична робота у різних сферах і на різних рівнях, зокрема, включаючи адаптацію інформаційної системи до плинних умов існування, переходу інформаційного суспільства до «суспільства знань» як стратегічного ресурсу держави¹⁹.

Одна з найбільш масштабних та ефективних національних інноваційно-інформаційних систем сформувалася у США. Як ключові її характеристики слід виокремити чіткі пріоритети інноваційного розвитку на національному рівні, орієнтацію на побудову інформаційної «економіки майбутнього», а також більш високі, порівняно з іншими країнами, витрати на дослідження і розробки (до 4% від ВВП). Істотну частку цих засобів становить державне фінансування, але має місце і приватне фінансування. Також слід відзначити орієнтацію державної політики у сфері інновацій на захист інтелектуальної власності за допомогою стимулювання патентування, високий процент венчурного фінансування НІОКР, налагоджену взаємодію між університетами і компаніями (як приватними, так і державними). Ключовими суб'єктами НДР США є університети, держава і приватні компанії. При цьому спостерігається розподіл ролей: університети відповідають за створення нових знань і фінансово беруть участь у підтримці університетів і приватного бізнесу; приватний бізнес фінансово підтримує створення нових знань, здійснює їх комерціалізацію і виводить на ринок інновацій ті продукти, які базуються на нових знаннях, що потребують взаємодії культури і освіти в умовах інформаційного суспільства²⁰.

¹⁹ Савченко С. В. Концепции «общества знаний» как стратегического ресурса государства в гуманитарно-научном дискурсе / С. В. Савченко // Гілея: науковий вісник : зб. наук. пр. ; голов. ред. В. М. Вашкевич. — Київ : Гілея, 2015. — Вип. 91. — С. 236–241.

²⁰ Савченко С. В. Взаємодія культури і освіти в умовах інформаційного суспільства та культурної глобалізації: соціально-філософський вимір / С. В. Савченко // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. — Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2014. — Вип. 59. — С. 117–126.

Прикладом успішного проекту розвитку інноваційно-інформаційної системи є скандинавська модель інформаційного суспільства, яку демонструє Фінляндія. У глобальному рейтингу конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum – Wef) вона посідає четверте місце у світі, поступаючись лише Швейцарії, Сингапуру і США (<http://reports.weforum.org>). Місце країни у даному рейтингу визначається на основі аналізу більше ніж ста різних показників, включаючи інновації, освіту, медицину, якість ринку праці та багато інших показників. Окремо зазначимо, що десяту позицію у цьому рейтингу посідає ще одна скандинавська держава – Швеція, а на тринадцятому місці знаходиться Данія. Високе місце Фінляндії в рейтингу глобальної конкурентоспроможності пояснюється тим, що у країні в процесі формування національної інноваційної системи було здійснено багатоаспектну програму трансформації напівіндустріальної економіки у сучасну наукоємну і високотехнологічну. В основі цієї трансформації – формування сприятливого середовища для поширення інновацій, зростання фінансування наукових досліджень і розробка нових технологій (більш 3% ВВП), упровадження високих технологій в регіони та інвестиції у підготовку кадрів, необхідних для роботи в умовах глобального громадянського суспільства²¹.

Як пріоритетні для підтримки у програмах розвитку ряду країн Південно-Східної Азії виділяються чотири ключові сфери розвитку інноваційної економіки: розвиток людських ресурсів; ділове середовище; інноваційні системи; інформаційні і комунікаційні технології. Так, в Південній Кореї підпрограма розвитку ділового середовища включає економічну і правову політику національного уряду, спрямовану на зростання інноваційної активності. До теперішнього часу в інноваційній сфері азіатські країни продовжують залежати від японської економіки і технологічної політики їх корпорацій. Японія надає азіатським країнам обладнання і технології, а ті, в свою чергу, експортують споживчі товари у США та інші країни. Ця взаємодія сформувала мережеву неформальну модель азіатської інтеграції, ключовим елементом якої стала регіональна виробнича мережа (regional production network).

Можна виділити дві складові державної політики у швидко зростаючих азіатських регіонах.

²¹ Сидоренко С. В. Формування концепції глобального громадянського суспільства в сучасних умовах: теоретико-методологічні виміри / С. В. Сидоренко // Гілея: науковий вісник : зб. наук. пр. ; голов. ред. В. М. Вашкевич. — Київ : ВІР УАН, 2012. — Вип. 65. — 640 с. — С. 268–277.

Перша – дотримання технологічної траєкторії виробничих процесів. Розвивати концентрацію виробництва і створення у цих регіонах центрів кооперації.

Друга – зосередження не стільки на розвитку національної освіти і наукового потенціалу, скільки на залученні іноземних спеціалістів та стимулюванні поверненої міграції, що потребує вирішення проблем державного управління системою національних інформаційних ресурсів з наукового потенціалу України²².

Ще одним прикладом успішного здійснення реформ, орієнтованих на перехід до інноваційно-інформаційної високотехнологічної економіки, є Ізраїль, в якому розвиток високих технологій та інноваційна активність за останні 20 років істотно зросли. Каталізатором даного процесу виступила заснована у 1993 р. *державна програма підтримки інноваційного розвитку YOZMA*, у рамках якої була заснована однойменна державна інвестиційна компанія. Поряд з *програмою YOZMA*, в Ізраїлі були запуснені й інші програми, зокрема програма технологічних інкубаторів (підтримка приватних інноваційних компаній у початковий період їх діяльності), а також *програма MAGNET* (стимулювання розвитку взаємозв'язків між університетськими лабораторіями і приватними корпораціями у сфері розробки нових технологій). Обидві програми були підтримані університетами і лабораторіями, які брали активну участь у їх роботі, що є прикладом для вирішення проблем інформаційного суспільства як фактора сталого розвитку не лише для регіонів, а й України як держави в цілому²³.

Отже, проведений аналіз свідчить, що відсутність ефективної інноваційної політики найбільшою мірою відбивається на наукоємних галузях, а міжнародний досвід свідчить, що сучасні та адекватні заходи щодо інтенсифікації формування ефективної національної інноваційної системи як основи формування інформаційного суспільства здатні здійснити ефективний вплив на процеси вирішення проблем у розвитку високотехнологічного сектора економіки в цілому, а також забезпечити істотне прискорення інноваційного розвитку інформаційного суспільства та вирішення його проблем щодо становлення і розвитку. *Інформатизація економіки* – це насиченість видів людської діяльності інформаційними технологіями. Ступінь інформатизації є

²² Соснін О. В. Проблеми державного управління системою національних інформаційних ресурсів з наукового потенціалу України : монографія / О. В. Соснін. — Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — 2003. — 572 с.

²³ Сталий розвиток суспільства: Запорізький регіональний досвід : монографія / уклад. : М. А. Лепський, І. В. Дударева ; за заг. ред. М. А. Лепського. — Запоріжжя : КСК-Альянс, 2015. — 198 с.

сьогодні головним критерієм розвинутості суспільства, оскільки без використання гігантських масивів інформації, без відповідним чином підготовлених інформаційних спеціалістів, без величезних інформаційних ресурсів неможливо прийняття успішних рішень у будь-якій сфері та на будь-якому рівні.

Тому *інформаційним суспільством* можна назвати таке суспільство, яке є сильним в інформаційних технологіях, в інфраструктурі, у виробництві і знаннях; є відкритим чи громадянським суспільством та політично відкритим для глобальних процесів; відрізняється високими показниками загального рівня освіти, в якому динамічно розвивається інноваційна економіка, конкурентоспроможна на міжнародному рівні та володіє сучасним виробничим бізнесом.

Інформаційне суспільство – це суспільство, в основі якого не матеріальне, а нематеріальне благо, тобто інформація, яку слід розвивати в контексті інформаційної діяльності, інформаційної економіки, інформаційної інфраструктури, інформаційного виробництва, стимулюючи розвиток інформаційно-комп'ютерних технологій на шляху до суспільства знань та інновацій²⁴.

Висновки

Із проведеного аналізу видно, що тріумф інформаційного суспільства є тріумфом інформаційно-комп'ютерних технологій і може привести до сталого розвитку, тому що є однією з головних тенденцій сучасного розвитку цивілізації. Тріумф технологій являє собою варіант успішного сталого розвитку цивілізації і вирішення основних проблем сучасності в цілому, зокрема, і проблем інформаційного суспільства. Для вирішення проблем сталого розвитку інформаційного суспільства в умовах глобалізації необхідно:

- 1) розпочати реальні економічні перетворення;
- 2) створити систему стратегічного управління економікою;
- 3) закласти фундамент відродження і модернізації України на інноваційно-інформаційній основі;
- 4) суттєво скоротити масштаби бідності і корупції;
- 5) побудувати модель стійкої, інноваційної економіки, що саморозвивається.

²⁴ Старжинский В. П. На пути к обществу инноваций / В. П. Старжинский, В. В. Цепкало. — Минск : РИВШ, 2016. — 446 с.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі

Національна економічна стратегія повинна бути стратегією інноваційно-інформаційного стійкого розвитку – стратегією модернізації, що забезпечує нарощування потенціалу України.

Список використаних джерел

1. Воронкова В. Г. Формирование синергетически-рефлексивной модели самоуправленческого общества: цивилизационный контекст / В. Г. Воронкова // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. — Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2012. — Вип. 49. — С. 17–28.

2. Воронкова В. Г. Формирование нового мировоззрения, нового человека, нового общества будущего / В. Г. Воронкова // Антропологічні виміри філософських досліджень. — Дніпропетровськ, 2013. — № 3. — С. 79–80.

3. Власенко Ф. П. Віртуальна реальність як простір соціалізації індивіда / Ф. П. Власенко // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. ; за ред. В. Г. Воронкової. — Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2014. — Вип. 56. — 290 с. — С. 208–217.

4. Дзьобань О. П. Інформаційна безпека: нові виміри загроз, пов'язаних із інформаційно-комунікаційною діяльністю / О. П. Дзьобань, О. В. Соснін // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. За ред. В. Г. Воронкової. — Запоріжжя : ЗДІА, 2015. — Вип. 61. — 292 с. — С. 24–34.

5. Кивлюк О. П. Моделювання інформаційних процесів в контексті інформатизації суспільства / О. П. Кивлюк // Гілея: науковий вісник : зб. наук. пр. ; голов. ред. В. М. Вашкевич. — Київ : Гілея, 2014. — Вип. 80. — 420 с. — С. 222–226.

6. Кивлюк О. П. Глобалізація та інформатизація освіти в предметному полі філософії освіти / О. П. Кивлюк // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. — Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2014. — Вип. 57. — С. 192–200.

7. Кивлюк О. О. Становлення інформаційної педагогіки в умовах глобалізації: філософський аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. д-ра філософ. наук : спец. 09.00.10 / О. П. Кивлюк ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — Київ, 2013. — 31 с.

8. Кириченко М. О. Інформатизація як фактор оптимізації ідеології інформаційного суспільства та забезпечення його сталого розвитку /

М. О. Кириченко // Scientific Journal «ScienceRise : Pedagogical Education». — 2017. — № 1(9). — С. 46–50.

9. Кириченко М. О. Інформаційна аксіологія як вчення про цінності ідеології інформаційного суспільства / М. О. Кириченко // Філософія і політологія в контексті сучасної культури ; Дніпропетровський нац. ун-т ім. Олеся Гончара. — Дніпро, 2017. — № 1(17). — С. 185–192.

10. Максименюк М. Ю. Формування парадигми інформаційно-комунікативного суспільства як різновиду складної соціальної системи і взаємодії / М. Ю. Максименюк, В. О. Нікітенко // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. ; за ред. В. Г. Воронкової. — Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2016. — Вип 66. — 292 с. — С. 266–278.

11. Максименюк М. Ю. Концептуалізація розвитку інформаційного суспільства в контексті глобалізації: методологія постмодерністського дискурсу / М. Ю. Максименюк // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. ; голов. ред. В. Г. Воронкова. — Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2017. — Вип 68. — 290 с. — С. 78–88.

12. Мельник В. В. Формування концепції інформаційного менеджменту: сутність, задачі, основні напрями розвитку / В. В. Мельник // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. — Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2012. — Вип. 49. — С. 122–134.

13. Мельник В. В. Культура как основание межкультурного взаимодействия в условиях усиления миграционных процессов / В. В. Мельник // Гілея : науковий вісник : зб. наук. пр. ; голов. ред. В. М. Вашкевич. — Київ : Гілея, 2015. — Вип. 102. — 456 с. — С. 220–223.

14. Нікітенко В. О. Сучасна геокультура як геокультурний феномен / В. О. Нікітенко // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. — Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2013. — Вип. 53. — С. 261–270.

15. Нікітенко В. О. Геокультурні цінності в умовах сучасного світового розвитку: соціально-філософський вимір / В. О. Нікітенко // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. — Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2013. — Вип. 54. — С. 266–280.

16. Пожуєв В. І. Осмислення місця і ролі інформації в сучасному суспільстві / В. І. Пожуєв // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. — Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2010. — Вип. 42. — С. 4–13.

17. Пожуєв В. І. Глобальне інформаційне суспільство як новий соціальний та економічний феномен ХХІ століття / В. І. Пожуєв // Гуманітарний вісник

Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. — Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2013. — Вип. 52. — С. 5–14.

18. Пунченко О. П. Інформатизація як засіб репрезентації інформаційних ресурсів суспільства / О. П. Пунченко, А. А. Лазаревич // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. ; за ред. В. Г. Воронкової. — Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2015. — Вип. 63. — 294 с. — С. 21–30.

19. Савченко С. В. Концепции «общества знаний» как стратегического ресурса государства в гуманитарно-научном дискурсе / С. В. Савченко // Гілея: науковий вісник : зб. наук. пр. ; голов. ред. В. М. Вашкевич. — Київ : Гілея, 2015. — Вип. 91. — С. 236–241.

20. Савченко С. В. Взаємодія культури і освіти в умовах інформаційного суспільства та культурної глобалізації: соціально-філософський вимір / С. В. Савченко // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. — Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2014. — Вип. 59. — С. 117–126.

21. Сидоренко С. В. Формування концепції глобального громадянського суспільства в сучасних умовах: теоретико-методологічні виміри / С. В. Сидоренко // Гілея: науковий вісник : зб. наук. пр. ; голов. ред. В. М. Вашкевич. — Київ : ВІР УАН, 2012. — Вип. 65. — 640 с. — С. 268–277.

22. Соснін О. В. Проблеми державного управління системою національних інформаційних ресурсів з наукового потенціалу України: монографія / О. В. Соснін. — Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — 2003. — 572 с.

23. Сталий розвиток суспільства: Запорізький регіональний досвід: монографія / уклад. : М. А. Лепський, І. В. Дударева ; за заг. ред. М. А. Лепського. — Запоріжжя : КСК-Альянс, 2015. — 198 с.

24. Старжинский В. П. На пути к обществу инноваций / В. П. Старжинский, В. В. Цепкало. — Минск : РИВШ, 2016. — 446 с.

25. Nikitenko Vitalina. Conceptualization of geo-cultural values in the process of teaching of foreign language / Vitalina Nikitenko // Гуманітарний вісник Запорізької держ. інженерної академії : зб. наук. пр. — Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2016. — Вип. 64. — С. 255–259.

Mykola Kyrychenko

METHODOLOGICAL PRINCIPLES AND SOLUTIONS OF INFORMATION SOCIETY ISSUES IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AS THE MAIN TOOL IN TECHNOLOGICAL ADVANCEMENT

The conditions solutions for issues of information society sustainable development in the context of globalization as an information society with stable structure and characteristics will be presenting in the result are given in the article.

The information society acts as the ideology that could be form on the basis on the innovation paradigm as the technological advancement main instrument. The main goal is in conceptualization of information society ideology that serves the idea of informational power and stability of the state. The trialetics principles, which allow analyzing the conditions for solving the information society's problems and technological advancement, are in the methodology. The core of the investigation – detection principle of development as a directional movement from simple to complex, described by the notion of «structural energy», based on collection system (informational in the case); the development of the mechanism address sustainable development of information society in terms of technological advancement. The scientific novelty of the research in the case of innovation development way as a way of growth and stability of the society with the strategic importance innovations for increasing the competitiveness of the country and sustainability of the domestic economy in the context. Conclusion is in the substantiation for the successful socio-economic development that help to solving the information society problems and ensure the sustainability and stability of the economic system based on innovations as a strategic course of development. The conditions formation for the establishment and information society development as sustainable development and transformation of the internal and external environment of the economic system allow to increasing an information potential (resources and opportunities) and prevent the crisis that destroy this potential. Solutions of information society issues in the context of sustainable development as the main tool in technological advancement promotes the formation of the ideology of the information society, acts as a factor of the dynamic development and security of modern Ukraine in the 21st century.

Супрун В'ячеслав Васильович,

*кандидат економічних наук, доцент, професор
кафедри державної служби та менеджменту освіти
Центрального інституту післядипломної педагогічної
освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»;*

Максимчук Вячеслав Володимирович,

*директор Головинського вищого професійного училища
нерудних технологій Житомирської області, аспірант
кафедри державної служби та менеджменту освіти
Центрального інституту післядипломної педагогічної
освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНОЮ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЮ) І ФАХОВОЮ ПЕРЕДВИЩОЮ ОСВІТОЮ УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті розглядаються питання децентралізації та оптимізації управління професійною (професійно-технічною) і фаховою передвищою освітою у сучасних соціально-економічних умовах. Запропоновано напрями оптимізації управління та стратегії децентралізації у сфері професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти України зі збереженням державної підтримки конституційних зобов'язань щодо надання відповідної освіти. Визначено концептуальні засади взаємодії центральних та місцевих органів виконавчої влади та самоврядування, розподілу повноважень між центром, регіоном та закладом професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти.*

***Ключові слова:** децентралізація, оптимізація, управління, професійна (професійно-технічна) освіта, фахова передвища освіта, фінансування, ринок праці, ринок освітніх послуг.*

Супрун Вячеслав Васильевич,

Максимчук Вячеслав Владимирович

ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ И ОПТИМИЗАЦИЯ УПРАВЛЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫМ (ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКИМ) И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫМ ПЕРЕДВЫСШИМ ОБРАЗОВАНИЕМ УКРАИНЫ

***Аннотация.** В статье рассматриваются вопросы децентрализации и оптимизации управления профессиональным (профессионально-техническим) и профессиональным передвысшим образованием в современных социально-экономических условиях. Предложены направления оптимизации управления и*

стратегии децентрализации в сфере профессионального (профессионально-технического) и профессионального передвысшего образования Украины с сохранением государственной поддержки конституционных обязательств о предоставлении соответствующего образования. Определены концептуальные основы взаимодействия центральных и местных органов исполнительной власти и самоуправления, распределения полномочий между центром, регионом и учреждением профессионального (профессионально-технического) и профессионального передвысшего образования.

Ключевые слова: децентрализация, оптимизация, управление, профессиональное (профессионально-техническое) образование, профессиональное передвысшее образование, финансирование, рынок труда, рынок образовательных услуг.

**Viacheslav Suprun,
Viacheslav Maksumchyk**

DECENTRALIZATION AND OPTIMIZATION OF MANAGEMENT OF PROFESSIONAL (VOCATIONAL) AND PROFESSIONAL ADVANCED EDUCATION OF UKRAINE

Abstract. *The article deals with the issues of decentralization and optimization of management of professional (vocational) and professional advanced education in modern socio-economic conditions. The directions of optimization of management and strategy of decentralization in the field of professional (vocational) and professional advanced education of Ukraine are offered, while preserving the state support of constitutional obligations to provide appropriate education. The conceptual bases of interaction of central and local executive authorities and self-government, division of powers between the center, the region and the institution of professional (vocational) and professional advance education are defined.*

Key words: *decentralization, optimization, management, professional (vocational) education, vocational education, financing, labor market, market of educational services.*

Постановка проблеми

У нових соціально-економічних умовах одним з пріоритетних напрямів розвитку як професійної (професійно-технічної) освіти, так і фахової передвищої освіти постає децентралізація та регіоналізація як завдання державного управління, що має супроводжувати модернізацію діяльності закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти в сучасних умовах реформування освітньої галузі України.

Проведені нами дослідження свідчать, що стан освіти в Україні не є досконалим, і потребує системної стратегічної модернізації державного

регулювання нею. Адже протягом останніх років потенціал кваліфікованих працівників в Україні значно знизився порівняно з іншими європейськими країнами. Це зумовлено падінням престижу Людини Праці, неефективним інформуванням населення щодо попиту на робітничі професії та спеціальності освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста на ринку праці, недостатньою участю соціальних партнерів у розв'язанні проблем професійної і передфахової вищої освіти¹⁰.

Як наслідок, роботодавців не задовольняє не лише якість підготовки кадрів, а й рівень кваліфікації, який є низьким і таким, що не відповідає потребам виробництва, пов'язаного із застарілою матеріально-технічною базою закладів освіти, недосконалістю кваліфікаційних характеристик на професії та види робіт, невідповідністю державних стандартів освіти вимогам сучасного виробництва, недостатнім рівнем підготовки педагогічних працівників¹⁷.

Водночас ці проблеми характеризуються централізованою системою, успадкованою ще з радянських часів, за якої повноваження щодо прийняття рішень зосереджені в національних органах влади, а регіональні та місцеві органи виконавчої влади та самоврядування мають вкрай обмежені можливості на тлі структурних змін в економіці.

Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 р., що активно впроваджується Урядом України, визначила цілі та конкретні завдання, механізми та інструменти реалізації, систему моніторингу та оцінки результативності її провадження. Державна стратегія регіонального розвитку запровадила, так званий, інтегрований підхід за трьома взаємопов'язаними складовими державної регіональної політики: секторальна (галузева), територіальна (просторовий розвиток) та управлінська.

Слід також зазначити, що серед головних засобів або інструментаріїв державного регулювання освітньої діяльності на сьогодні можна виділити закони і законодавчі акти, державне замовлення та обсяги його фінансування, обсяги фінансування з місцевих бюджетів, створення й підтримка систем контролю якості професійної освіти і навчання, введення в дію об'єктів професійно-технічної освіти, гуртожитків, житла тощо, важелі кредитної і податкової політики, субсидії, кредити і державні гарантії, пільги з оподаткування, плата за землю, квоти, дозвільні документи і ліцензії.

¹⁰ Ничкало Н. Г. Одвічний зв'язок: людина і праця / Н. Г. Ничкало // Професійно-технічна освіта. — 2015. — № 2. — С. 2–4.

¹⁷ Про участь центральних та регіональних органів виконавчої влади, об'єднань роботодавців у формуванні трудового потенціалу держави та професійній підготовці кваліфікованих робітників для сучасної економіки України: матеріали слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти 21 грудня 2011 року / за заг. ред. В. П. Головінова. — Київ : Парлам. вид-во, 2012. — 480 с. — С. 15.

Однак, як бачимо, недостатньо вирішеними на сьогодні залишаються питання управління системою професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, не визначені повноваження та не врегульовані механізми взаємовідносин органів виконавчої влади та самоврядування щодо забезпечення функціонування як системи в цілому, так і конкретного закладу професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти в умовах децентралізації та суспільних змін¹⁴.

Можна сказати, що назріла нагальна необхідність якісних змін у взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо питань функціонування і розвитку закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти. Потребує реформування система управління ними.

Насамперед, в умовах децентралізації, набуває актуальності забезпечення автономності закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, насамперед, їх фінансово-економічної самостійності, ефективного залучення інвестицій у розвиток системи освіти, введення стимулів як для суб'єктів господарювання, так і для педагогічних працівників. Надзвичайно важливою буде повна передача закладам професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти функцій організації, здійснення та надання освітніх послуг. Це передбачатиме, у свою чергу, їх автономність і відповідальність.

Отже, головна мета децентралізації, на наш погляд, полягає у тому, щоб надати закладам професійної (професійно-технічної) освіти, регіональним органам управління та самоврядування більше автономії та гнучкості, щоб вони могли адаптуватися до змін в економіці та ринку праці на місцевому та регіональному рівнях. Це передбачатиме їх широку фінансово-господарську автономність, розширення повноважень керівника, підвищення його персональної відповідальності за результати управлінської роботи та якість підготовки виробничого персоналу.

Нагальним стає також вирішення проблеми щодо підвищення ефективності діяльності закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, які не задовольняють реальних потреб ринку праці. Як наслідок значна частина державного бюджету використовується на навчання неконкурентних на ринку праці працівників і не сприяє їхній продуктивній зайнятості.

¹⁴ Практика застосування Закону України «Про професійно-технічну освіту»: фінансове забезпечення навчальних закладів і установ : матеріали виїзного засідання Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти 12 лютого 2014 року / редкол. : Л. М. Гриневич (голова), В. О. Дзоз, А. М. Дорохов, О. М. Сич, В. П. Головінов, С. В. Красняков, Н. Г. Ничкало, В. В. Супрун, Б. Г. Чижевський. — Київ : Парл. вид-во, 2015. — 552 с. — С. 186.

Статистичні дані вказують на те, що у структурі безробітного населення за причинами незайнятості частка осіб, які не змогли знайти роботу у 2017 р. після закінчення навчальних закладів – 13,1%. Значна частка осіб, що звертаються за пошуком роботи до державної служби зайнятості — громадяни з вищою освітою. Так, 43% зареєстрованих безробітних мали вищу освіту, 37% – професійно-технічну, 20% – загальну середню освіту. За професійними групами, серед зареєстрованих безробітних переважають робітники з обслуговування, експлуатації устаткування та машин, працівники сфери торгівлі та послуг, представники найпростіших професій.

Водночас рівень безробіття, визначений за методологією Міжнародної організації праці, у 2017 р. становив 9,4% економічно активного населення (за 9 місяців 2016 року – 9,2%), у тому числі серед осіб віком 25–29 років – 11,4%, а серед молоді до 25 років – 18,9% економічно активного населення відповідного віку, що удвічі вище, ніж цей показник серед всіх вікових груп⁷.

Зауважимо, що високий рівень безробіття серед молоді обумовлений тим, що значна частина молодих людей не має необхідних професійних навичок. Роботодавці вважають рівень підготовки у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти низьким і таким, що не відповідає вимогам сучасного виробництва. Їх не задовольняє не лише якість підготовки, а й рівень кваліфікації значної кількості випускників.

Тому об'єктивною є потреба у підвищенні якості професійної підготовки кваліфікованих працівників з урахуванням вимог роботодавців. Виконання цього завдання потребує випереджувального підходу, впровадження інноваційних технологій навчання, сучасних інформаційних засобів, оновлення змісту професійного навчання, залучення соціальних партнерів до розроблення державних освітніх стандартів на основі вже професійних стандартів, а не застарілих кваліфікаційних характеристик радянських часів. Особливої актуальності набуває питання мобільності, конкурентоспроможності та рівня кваліфікації майбутніх працівників²².

Встановлено також, що одним з факторів, що впливають на дисбаланс ринку праці, є недостатньо врегульоване питання механізму працевлаштування випускників, підготовка яких проводилася за державним або регіональним замовленням. Існує також проблема в закріпленні вже працевлаштованих

⁷ Надання державною службою зайнятості послуг населенню та роботодавцям // Аналітична записка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://old.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350805>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.

²² Щербак О. І. Зв'язок стандартів професійної освіти з вимогами ринку праці / О. І. Щербак // Педагогіка і психологія професійної освіти : наук.-метод. журн. — 2006. — № 1. — 214 с. — С. 181–188.

випускників на першому робочому місці. Як свідчить практика, через півроку після працевлаштування за офіційним направленням, спостерігається зменшення працевлаштованих випускників до 62–74 відсотків, а протягом трьох років цей показник становить вже 25–32 відсотки. Однією із причин цього є незацікавленість роботодавців у працевлаштуванні молодих випускників закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, що пояснюється відсутністю у них відповідного досвіду роботи. Домінує також процес самостійного залучення на роботу випускників, що дає можливість роботодавцям диктувати їм свої вимоги та умови соціального захисту.

Зауважимо, що працевлаштування випускників після закінчення навчання ускладнюється і через відсутність надання житла. Особливо це стосується випускників з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. За результатами анкетування роботодавців тільки до 2,5 відсотків випускників мають можливість отримання службового житла. Також на працевлаштування та закріплення випускників значно впливають процеси, пов'язані з проблемами в економіці держави (скорочення штатів, припинення роботи та ліквідація підприємств, переведення підприємств на неповний робочий графік тощо). Узагальнюючи викладене, ми вважаємо, що найбільш припустимо на даному етапі суспільних змін та викликів сучасності надати функції працевлаштування державній службі зайнятості, звільнивши від цих невластивих функцій заклади професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти.

Недосконалість законодавчих та інших нормативно-правових актів, якими регулюються питання професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, неврахування ними змін, що відбуваються в економіці і суспільному житті країни, фінансування за залишковим принципом, є факторами, що стримують розв'язання наявних проблем та формування єдиної концептуально узгодженої та науково-обґрунтованої державної політики щодо розвитку професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти.

Ключовим шляхом подолання наявних проблем, на наш погляд, є децентралізація усієї системи освіти, регіоналізація та оптимізація управління професійною (професійно-технічною) і фаховою передвищою освітою, що прямо чи опосередковано, допоможе вирішити значну частину наявних проблем.

Актуальність проблеми дослідження. Дослідження механізмів державного управління показало, що децентралізація та регіоналізація управління закладами професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої

освіти тісно пов'язані з державною регіональною політикою, є її складовою і водночас важливим чинником розвитку цієї системи, що спрямована на реалізацію головного завдання регіональної політики держави – досягти балансу між її інтересами та інтересами розвитку регіонів, зокрема у розрізі регіональних ринків праці та ринку надання освітніх послуг.

Нова парадигма регіональної політики передбачає перехід від надмірно централізованої моделі, що домінувала до останнього часу, від секторального (галузевого) підходу «згори вниз» до збалансованого партнерства між центральними органами виконавчої влади та місцевою владою для впровадження багаторівневого управління регіональним розвитком. Ці зміни відображені і закріплені у нормативно-правових актах та стратегічних планувальних документах, зокрема у базовому законі України «Про засади державної регіональної політики» (2015 р.) та Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (2014 р.), яка визначила стратегічне бачення та мету регіонального розвитку України до 2020 року^{15; 9; 13}.

Концептуальні підходи до децентралізації та регіоналізації освітньої політики закладені в рішеннях Європейського Союзу та документах, в яких йдеться про модернізацію освіти. Зокрема, в Європейських звітах про якість освіти децентралізація управління визначена як одна з п'яти ключових проблем сучасності. Європейські країни, в тому числі і Україна, в рамках Копенгагенського та Туринського процесів виробляють загальну політику ЄС, будують єдиний освітній простір у сфері професійної освіти і навчання.

В Україні прагнення до децентралізації задекларовано в Національній доктрині розвитку освіти, де визначено, що система управління освітою розвиватиметься надалі як державно-громадська і має враховувати регіональні особливості, тенденції до автономії навчальних закладів, конкурентоспроможності освітніх послуг. У Розділі X, п. 23 вказано, що «модернізація управління освітою, насамперед передбачає децентралізацію управління, перерозподіл функцій і повноважень між центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та навчальними закладами»⁸.

¹⁵ Про засади державної регіональної політики : закон України № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2015. — № 13, ст. 90.

⁹ Негода В. Нова державна регіональна політика в Україні – шлях до успіху / В. Негода // Інформаційний вісник РЕГІОНЕТ «Стратегія розвитку». — 2017. — № 2. — С. 4–8.

¹³ Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» {Із змінами від 20.12.2017 № 1089}.

⁸ Національна доктрина розвитку освіти: затверджено Указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002 // Освіта України. — 2002. — № 33. — С. 4–5.

Аналіз ситуації в чинних сферах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти свідчить про необхідність їх децентралізації, але зі збереженням державної підтримки конституційних зобов'язань щодо надання відповідної освіти, наявністю мотивувальної і стимулювальної ролі державного і місцевих бюджетів для створення оптимальної мережі закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, запровадженням багатоканальності фінансування, розширенням права і відповідальності закладів щодо використання коштів. Особлива роль у цьому процесі належить розподілу повноважень, прав та відповідальності органів освіти і науки на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях, взаємодії суб'єктів управління освітою, закладів та установ професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, органів місцевого самоврядування, стейкхолдерів освіти, організацій роботодавців, замовників підготовки кадрів, громадських організацій і громадян в умовах реформування та модернізації освітньої галузі України^{2,3}.

Аналіз основних досліджень та публікацій

Усе вищевказане визначає необхідність детального наукового аналізу оптимізації управління й адміністрування закладів та установ професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти та визначення перспектив управління їх розвитком в Україні.

Питання управління закладами та установами професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, формування змісту освіти, професійної освіти і навчання розглядалися багатьма науковцями та освітянами, зокрема Ю. Алексєєвим, В. Андрущенком, С. Батишевим, В. Биковим, Ю. Вітренком, Л. Гриневич, А. Гуржієм, Т. Десятовим, Д. Дзвінчуком, Н. Діденко, Г. Дмитренком, Г. Єльніковою, І. Зязюном, К. Корсаком, В. Кременем, І. Лікарчуком, Т. Лукіною, В. Луговим, В. Майбородою, С. Майбородою, С. Ніколаєнком, Н. Нижник, Н. Ничкало, О. Олейніковою, В. Олійником, В. Пікельною, Н. Протасовою, В. Радкевич, О. Савченко, В. Свистун, Л. Сергєєвою, С. Сисоєвою, І. Смирновою, В. Супруном, Л. Щербак, О. Щербак та іншими.

Однак, незважаючи на інтерес науковців до питань управління професійною (професійно-технічною) і фаховою передвищою освітою,

² Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні: затверджено МОН та АПН 05.07.2004 р. // Професійно-технічна освіта. — 2004. — № 3. — С. 2–5.

³ Кремень В. Г. Проблеми і перспективи розвитку професійно-технічної освіти в Україні / В. Г. Кремень // Стан і перспективи розвитку професійно-технічної освіти в Україні: зб. документів і матеріалів. — Київ, 2003. — С. 7–16.

зкладами та установами професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, теоретичні та методологічні розробки в цій сфері слід поглибити, враховуючи необхідність структурної, організаційної, змістової, фінансово-економічної перебудови галузі освіти та інші зміни, що відбуваються та плануються в системі професійної освіти та навчання в Україні.

Метою статті є обґрунтування напрямів системних змін національної професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти у контексті тенденцій розвитку глобальної освіти та модернізаційних процесів українського суспільства, розроблення теоретичних та науково-методичних основ та практичних рекомендацій щодо децентралізації й функціонування професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти в умовах реформування і модернізації освітньої галузі зі збереженням державної підтримки конституційних зобов'язань щодо надання відповідної освіти.

Виклад основного матеріалу

Безумовно, одним із головних стратегічних напрямів сучасної державної політики має стати забезпечення умов для задоволення потреб громадян, суспільства та ринку праці в якісній професійній освіті шляхом створення нових механізмів регулювання професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, оновлення їх структури та змісту, розвитку фундаментальності та практичної спрямованості освітніх програм, формування системи навчання протягом життя, що є одним із основоположних чинників забезпечення конкурентоспроможності України на європейському та світовому рівнях.

У нових умовах соціально-економічних і політичних змін, ускладнення умов життя та діяльності зростає актуальність підвищення вимог до виробничого персоналу, результатів його роботи та здійснення навчально-виробничої діяльності закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти. Потребує узгодженої оптимізації мережа діючих закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти з урахуванням регулювання соціально-економічного розвитку країни, збалансованого розвитку галузей економіки та регіональних ринків праці, а також розробка механізмів і моделей розвитку в регіонах систем фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти, що реалізується відповідно

коледжами, технікумами, училищами та різними типами закладів професійної (професійно-технічної) освіти^{1; 18}.

Стратегічне бачення регіонального розвитку та країни в цілому полягає в розв'язанні наявних проблем шляхом використання внутрішніх та зовнішніх можливостей регіонів і територій. Необхідним є збалансування обсягів підготовки, зайнятості та попиту в розрізі кожного регіону на професійну підготовку робітничих кадрів та молодших спеціалістів у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти з відповідним формуванням показників державного та регіонального замовлення, а також формування оптимальної їх мережі; збалансування обсягів підготовки, зайнятості та попиту щодо загальнодержавних потреб та кожного регіону на кваліфіковані кадри, формування оптимального контингенту здобувачів освіти та педагогічного персоналу.

Безперечно, питання децентралізації – як фінансової, так і управлінської – сьогодні є дуже очікуваним в українському суспільстві та потребує якнайшвидшої реалізації, починаючи із забезпечення законодавчого рівня. Адже, за словами керівників обласних державних адміністрацій, відкладання цієї реформи призводить до загострення суспільних настроїв громадян у регіонах. Відповідно першим кроком має бути прийняття необхідних змін до законодавства, зокрема й до Конституції України, які вже напрацьовані експертами та громадою.

Найбільш припустимо процес здійснення децентралізації управління професійною (професійно-технічною) і фаховою передвищою освітою передбачає такі кроки:

- визначення та передача певних повноважень з центрального рівня управління на регіональний;
- формування системи соціального партнерства на регіональному та місцевому рівнях (для формування замовлення на підготовку здобувачів освіти потрібно залучати органи праці та зайнятості, галузеві управління облдержадміністрацій, профспілки, обласні організації роботодавців; застосовувати ефективні форми взаємодії між закладами освіти і

¹ Інформаційно-аналітичні матеріали Міністерства освіти і науки України до слухань Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України на тему «Про стан професійної освіти в Україні та напрями удосконалення нормативно-правової бази» [Електронний ресурс] // Професійно-технічна освіта; МОН України, 2015. — Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/doccatalog/list?curDir=66632>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.

¹⁸ Професійна освіта як складова забезпечення кваліфікованого кадрового потенціалу України: проблеми та шляхи вирішення: матеріали парлам. слухань у Верховній Раді України 1 червня 2016 року // Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти. — Київ: Парлам. вид-во, 2016. — 32 с. — (Серія «Парламентські слухання»).

підприємствами, зокрема, шляхом дуальної системи навчання, виходячи з реальної потреби за домовленістю сторін тощо);

- внесення відповідних змін і доповнень до нормативно-правових актів;
- вирішення питання щодо розподілу бюджетних коштів для закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти в умовах регіонального управління;
- проведення роз'яснювально-інформаційної роботи в регіонах щодо підвищення ефективності управління закладами професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти¹¹.

Стратегічною метою реалізації державної регіональної політики є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку регіонів України з метою забезпечення соціальної та економічної єдності держави, підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, активізації економічної діяльності, підвищення рівня життя населення, дотримання гарантованих державою соціальних та інших стандартів для кожного громадянина незалежно від місця проживання.

Зазначимо, що об'єктами регіонального управління є адміністративно-територіальні одиниці, в межах яких здійснюється державне управління і місцеве самоврядування. Суб'єктами регіонального управління є центральні й місцеві органи виконавчої влади, а також органи місцевого самоврядування. Конституцією України закріплено дві системи влади на місцях: місцеві державні адміністрації, які є місцевими органами виконавчої державної влади, і місцеве самоврядування як публічну владу територіальних громад. Ці дві гілки влади, що відрізняються правовим і фактичним статусом і діяльність яких нерідко спрямована на досягнення протилежно спрямованих цілей, і формують цілісну систему місцевого управління.

Державне управління регіонами (або пряме державне управління на місцях) – це управлінська діяльність в адміністративно-територіальних одиницях, яка здійснюється через адміністрацію, призначену центральними або іншими вищими органами влади. Місцеве самоврядування – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади самостійно чи під відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах існуючого державного законодавства.

¹¹ Олійник В. В. Управління розвитком професійно-технічного навчального-закладу : навч.-метод. посіб. / В. В. Олійник, Л. М. Сергєєва. — Київ : АтрЕк, 2010. — 176 с.

Нині система правового розмежування функцій і повноважень місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування включає різні юридичні інструменти: нормативно-правові, договірні, судові тощо. Розмежування ж функцій відбувається на основі Конституції України, законів, а також актів Президента України і Кабінету Міністрів України. Функції та повноваження місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування ґрунтуються на принципах галузевої компетенції, яку можна розділити на такі три різновиди:

- виключна компетенція місцевих державних адміністрацій (наприклад, державний контроль);
- суміжна компетенція, коли місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування наділяються повноваженнями в одній галузі суспільного життя;
- виключна компетенція органів місцевого самоврядування (наприклад, управління комунальною власністю).

Іншими способами розмежування функцій і повноважень є договори та угоди, що конкретизують відповідно до законодавства їхні взаємні права і обов'язки.

Державна управлінська вертикаль і органи місцевого самоврядування створюють систему місцевої влади, практична реалізація якої має декілька суттєвих вад. До них, по-перше, можна віднести те, що більшість повноважень обох гілок влади належить до суміжної компетенції. А це не відповідає основному принципу менеджменту, а саме: одна проблема – один відповідальний. Іншим недоліком можна вважати те, що представницькі органи районного і обласного рівня (районні та обласні ради народних депутатів відповідно) не формують своїх виконавчих органів. Тому виконавчі функції вони вимушені делегувати державним адміністраціям відповідного рівня, зокрема, розробку планів соціально-економічного розвитку території, складання і виконання місцевого бюджету, управління місцевими фінансами тощо. За таких обставин місцеве самоврядування на субдержавних рівнях формальне⁴. Водночас Законом України «Про місцеві державні адміністрації» визначена компетенція місцевих державних адміністрацій в соціальній сфері, а саме сфері науки, освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури та спорту, материнства і дитинства, сім'ї та молоді:

- реалізує державну політику у відповідних сферах;

⁴ Круш П. В. Регіональне управління : навч. посіб. / П. В. Круш, О. О. Кожемяченко. — Кив : Центр учбової літери, 2007. — 248 с. — С. 42–43.

- сприяє розвитку науки, техніки, реалізації ринкових науково-технічних програм;
- виконує програми стосовно обов'язкової повної загальної середньої освіти, здійснює загальне керівництво установами, що знаходяться в сфері їх управління;
- здійснює заходи щодо збереження мережі установ освіти, культури тощо і розробляє прогнози її розвитку.

На особливу увагу заслуговує питання делегування повноважень місцевих рад місцевим державним адміністраціям і навпаки. Законодавче поле з цього питання, на жаль, не досконале. Так, не визначені умови делегування повноважень, порядку здійснення делегованих повноважень, порядку набрання чинності та введення в дію актів, а також визначення системи контролю з питань делегованих повноважень. Є потреба і в законодавчому визначенні принципів делегування повноважень, зокрема таких, як законність, субсидарність, добровільність, підконтрольність, підзвітність⁴. Таким чином, у сучасних умовах демократичного державотворення професійна (професійно-технічна) і фахова передвища освіти України зазнають докорінного реформування, успіх якого значною мірою залежатиме саме від ефективного управління цими сферами освіти на всіх рівнях.

Під регіоналізацією професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти розуміємо процес передачі повноважень у цих сферах освіти, діяльності закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти до регіонів, які відповідають обласному адміністративно-територіальному поділу, та орієнтацію роботи цих закладів освіти на потреби певної території. Інакше кажучи, — це передача закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти із загальнодержавного підпорядкування на регіональний (обласний) рівень. Водночас відкритим залишається питання, якою повинна бути повнота розподілу повноважень. Як показали дослідження, до останнього часу в Україні не було єдиної системи поглядів на регіоналізацію професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти як на рівні регіонального управління галуззю, так і на рівні центральних органів виконавчої влади.

Загалом можна стверджувати, що у термін «регіоналізація освіти» вкладають різний зміст, що часом має досить широкий діапазон трактувань та розбіжностей. В одному випадку його визначають як перерозподіл

⁴ Круш П. В. Регіональне управління : навч. посіб. / П. В. Круш, О. О. Кожемяченко. — Кив : Центр учбової літери, 2007. — 248 с. — С. 42–43.

повноважень між центральними і місцевими органами управління освітою. В іншому — тлумачення розширюють до всієї сукупності процесів організації, функціонування, розвитку, що відбуваються в галузі освіти того чи іншого регіону. Регіональність в освіті полягає в її концентрації, конкретизації та наповненні варіативним сенсом, що відповідає усталеним локальним умовам освітньої системи регіону, таких важливих компонентів освіти, як зміст, структура, організаційні форми тощо.

Регіоналізація професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти вимагає істотного підвищення ефективності управління освітніми системами, передусім, з позицій гарантування якості освіти. Майже усі реформи децентралізації визначають поліпшення якості як пріоритетний напрям. Очікується, що можливість приймати рішення ближче до рівня закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти допоможе краще адаптувати навчальні програми до регіональних, місцевих умов, сприятиме більшому почуттю відповідальності, підсилить мотивацію здобувачів освіти та викладачів, сприятиме участі у навчально-виробничому процесі батьків та підвищить готовність громади, суб'єктів господарювання брати участь у фінансуванні закладів освіти.

Одна з цілей регіоналізації освіти – автономізація закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, коли заклад освіти захищений необхідною нормативно-правовою базою і керується у своїй діяльності принципами загальнодержавної і регіональної політики, функціонує в умовах чіткого розподілу прав і повноважень, має багаторівневе і багатоканальне фінансування, ефективно вирішує кадрові питання і здатний самостійно контролювати якість підготовки випускників, забезпечувати багаторівневність освіти.

Досвід багатьох країн показує, що демократизація суспільства супроводжується пошуками таких варіантів управління освітою, які найбільш вдало б забезпечували підтримку закладів освіти з боку місцевої громади. Зрозуміло, що під час переходу до нових засад діяльності в освітній сфері доцільно відмовитися від системи централізованого управління мережею закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти і передати відповідальність місцевим органам виконавчої влади, на території яких вони перебувають. Такий процес прийнято називати децентралізацією управління освітою, хоча цей термін не відображає всіх нюансів і особливостей діяльності закладів освіти, підвищення їхньої автономії та зміцнення зв'язків із суспільством і соціальними партнерами.

Якщо централізація визначається як таке державне управління, за якого переважна більшість владних управлінських повноважень зосереджена в центральних державних органах, а місцева влада позбавлена можливості самостійно вирішувати багато своїх господарських, соціальних та інших завдань, то децентралізація є більш складним, комплексним і багатоаспектним поняттям. Існує чимало тлумачень поняття «децентралізація» і немає чітко встановлених визначень. Так, на думку К. Линьова – фахівця з державного управління, децентралізація державного управління – це процес передачі відповідальності за планування та реалізацію ресурсного забезпечення, розподілу й інших компонентів соціального управління від центральних органів державної влади до регіональних, місцевих органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування⁵.

Децентралізація – це процес переорієнтації в умовах демократизації суспільства повноважень і ресурсів з центрального на регіональний (місцевий) рівень з метою підвищення ефективності і результативності державно-громадського управління²³, вважає Л. Щербак. Педагоги-науковці визначають децентралізацію управління як перерозподіл функцій і повноважень між центральними і місцевими органами виконавчої влади на основі взаємодії з соціальними партнерами¹¹.

Аналіз першоджерел та узагальнення досвіду децентралізації в багатьох країнах світу, а також проведення процесів децентралізації в Україні є актуальними через недосконалість розподілу управлінських функцій та повноважень між органами управління різних організаційно-правових рівнів, і як результат, має свої переваги і недоліки.

Отже, концептуальні засади децентралізації професійної підготовки полягають у перерозподілі повноважень центру і регіонів, створенні регіональної моделі організації професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, яка дає змогу налагодити взаємозв'язки закладів освіти із місцевими органами виконавчої влади, підприємствами, громадськими організаціями, допомагає оновити зміст, суттєво покращити матеріально-технічну базу, забезпечити якість підготовки кадрів на рівні державних освітніх та професійних стандартів.

⁵ Линьов К. О. Централізація, децентралізація та нелінійність у державному управлінні: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. наук з держ. управління: спец. 25.00.02 / К. О. Линьов; Нац. академія держ. управління при Президентові України. — Київ, 2004. — 18 с. — С. 7.

²³ Щербак Л. В. Концептуальні засади стратегії децентралізації управління професійно-технічною освітою України / Л. В. Щербак. — Київ: Геопринт, 2009. — 54 с.

¹¹ Олійник В. В. Управління розвитком професійно-технічного навчального-закладу: навч.-метод. посіб. / В. В. Олійник, Л. М. Сергеева. — Київ: АтрЕк, 2010. — 176 с. — С. 17.

У державному секторі децентралізація зосереджується на структурі та процесах прийняття рішень, на розподіленні ресурсів та відповідальності між органами влади різних рівнів.

Можна зазначити, що органи місцевого самоврядування, сільські, селищні, міські голови у співпраці з місцевими державними адміністраціями зобов'язані навчитися організовувати економіку власної території громади на основі наявних унікальних місцевих переваг та створювати умови для самоорганізації та зайнятості, перетворити теорію в практику: сформулювати стратегічне бачення розвитку, визначити механізми реалізації стратегічних пріоритетів, розробити плани конкретних дій та сприяти розробленню та впровадженню проектів розвитку громади уже з врахуванням переданих повноважень щодо діяльності закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти. Персоніфіковано члени органів місцевого самоврядування, сільські, селищні, міські голови повинні мати відповідну освіту, достатні знання та досвід, бути креативними та інноваційними, перейматися проблемами громади. Водночас особливо важливо запровадити ефективні механізми та інструменти для реалізації стратегії регіонального розвитку, орієнтуючись на інноваційний розвиток, базуючись на кращих стандартах та практиках ЄС, просуюючи та впроваджуючи на всіх рівнях принципи ефективного демократичного управління, вироблені Радою Європи⁹.

Загалом можна стверджувати, що в складних зовнішніх умовах, в Україні послідовно та цілеспрямовано здійснюється реформа управління регіональним розвитком, місцевого самоврядування. Зокрема, відбувається децентралізація влади та територіальна консолідація, утворюються нові добровільно об'єднані територіальні громади, яким передаються додаткові повноваження та значні фінансові ресурси. Разом з тим, слід спершу сформувати ефективно діючий механізм державної влади, а подальшими кроками можуть бути формування управлінської горизонталі й надання абсолютних прав і свобод громадам та іншим утворенням громадян. Мають бути вироблені концептуальні підходи до стратегії децентралізації, укомплектовані органи місцевої влади кваліфікованими кадрами, сформована цілісна система управління, забезпечена відповідними ресурсами.

Безперечно, практична реалізація ідеї децентралізації потребує розроблення нових моделей освітньо-професійної діяльності, а розробка стратегії розвитку як професійної (професійно-технічної), так і фахової передвищої освіти має ґрунтуватися на адекватних прогностичних розрахунках розвитку ринку праці в освітньо-кваліфікаційному розрізі.

⁹ Негода В. Нова державна регіональна політика в Україні – шлях до успіху / В. Негода // Інформаційний вісник РЕГІОНЕТ «Стратегія розвитку». — 2017. — № 2. — С. 4–8.

Цілком очевидним є те, що на загальнодержавному рівні мають бути якнайшвидше вироблені відповідні підходи, а також певні бачення в цілому до стратегії децентралізації закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, підвищення ефективності та модернізації управління ними в умовах реформування освітньої галузі України та формування спроможних територіальних громад, які мають стати новим базисом соціально-економічного зростання.

Водночас аналіз ситуації в чинній системі професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти свідчить про необхідність збереження державної підтримки конституційних зобов'язань щодо надання відповідної освіти, мотивувальної і стимулювальної ролі державного і місцевих бюджетів для створення оптимальної мережі цих закладів освіти, запровадження багатоканальності фінансування, розширення прав і відповідальності закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти.

Нагальним стає також виважений та раціональний розподіл повноважень, прав та відповідальності органів освіти і науки на загальнодержавному та регіональному рівнях, взаємодії суб'єктів управління освітою, закладів та установ професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, органів місцевого самоврядування, стейкхолдерів освіти, громадських організацій і громадян в умовах реформування освітньої галузі.

Практика реформування в Україні підтверджує сказане. А тому, вважаємо, що в умовах економічної нестабільності перехід закладів професійної (професійно-технічної) та передфахової вищої освіти у комунальну власність можливий лише при збереженні державних субвенцій на їх утримання і розвиток, та має передбачати фінансування цих закладів освіти із бюджетів різних рівнів і джерел. Затвердження державного бюджету має відбуватися лише після ухвалення остаточних рішень щодо змін до Конституції, Податкового та Бюджетного кодексів та іншого законодавства з метою забезпечення узгодженості відповідних правових норм та дотриманості збалансованості зведеного бюджету і всіх показників. І тільки забезпечуючи вищезазначені умови, можна буде визначати порядок фінансування тих чи інших навчальних закладів.

Ще одна реальна проблема на даному етапі суспільних змін – відмова місцевих органів виконавчої влади та самоврядування фінансувати навчання молоді з інших регіонів і населених пунктів, що суперечить Конституції України та не дає можливості молоді обирати місце навчання, професію та навчальний заклад. Не менш дискусійним стало рішення щодо передачі цілісних майнових комплексів закладів професійної (професійно-технічної) і

передфахової вищої освіти з державної до комунальної власності та про упровадження регіонального замовлення на підготовку кваліфікованих кадрів¹².

Однією з важливих умов становлення України як самостійної, економічно незалежної європейської держави є створення якісно нової системи підготовки кваліфікованих робітничих кадрів та фахівців середньої ланки, підвищення освітнього та культурного рівня особистості, що обумовлює не тільки їх професійну, але й загальноосвітню цінність.

Метою децентралізації у сфері професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, з нашої точки зору, є:

- максимальне забезпечення потреб галузей економіки конкретних регіонів кваліфікованими кадрами, забезпечення продуктивної зайнятості випускників;

- посилення ролі та відповідальності регіональних органів виконавчої влади та самоврядування за відповідність підготовки виробничого персоналу потребам регіонального ринку праці шляхом перерозподілу ряду повноважень та функцій між центральним та місцевим рівнями, що сприятиме ефективності проведення реформ у сфері професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти з врахуванням місцевої специфіки;

- сприяння розвитку місцевого самоуправління завдяки наданню управлінської та фінансової самостійності, зокрема закладам професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти;

- автономія та фінансова самостійність закладів та установ професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, багатоканальне їх фінансування на основі державного та регіонального замовлення на підготовку кадрів;

- оптимізація функціональних компетентностей регіональних органів управління освіти і науки, спрямованих на забезпечення координації дій усіх зацікавлених сторін на рівні регіону у сфері професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти з врахуванням місцевої специфіки, для задоволення фактичних потреб місцевого ринку праці та вимог роботодавців, а також реалізації механізмів взаємодії між центральними та місцевими органами виконавчої влади та самоврядування.

Перевагами децентралізованої професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, з нашої точки зору, є таке:

- передані функції та повноваження дадуть змогу гнучко пристосовувати систему до регіональних потреб з врахуванням місцевих

¹² Передача професійно-технічних навчальних закладів з державної власності у комунальну власність [Електронний ресурс] // Новини. — 2017, 04 січня. — Режим доступу: <http://proftekhosvita.org.ua/uk/news/details/8168/>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.

демографічних та соціально-економічних тенденцій, забезпечать кращий доступ до професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти;

- з'явиться почуття «власника регіональної системи професійної освіти», місцеві органи виконавчої влади та самоврядування, роботодавці, інші зацікавлені сторони зможуть надавати більше матеріальної підтримки і фінансових ресурсів;

- система професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти буде більш відповідальною перед місцевою громадою та зацікавленими сторонами в силу своєї підконтрольності їм;

- можуть бути розроблені і впроваджені механізми багатоканального фінансування на основі державного та регіонального замовлення на підготовку кваліфікованих кадрів.

- найкраще пристосування надання освітніх послуг до місцевих потреб, що сприятиме реальному зменшенню дисбалансу між пропозицією і попитом на кваліфікованих працівників;

- можливість зменшення нерівних можливостей різних регіонів стосовно розвитку професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти;

- чітке визначення державних стандартів і вимог роботодавців до змісту навчальних програм;

- координаційний орган може більш ефективно надавати допомогу в об'єднанні зусиль всіх основних учасників;

- посилення місцевого вкладу у загальнодержавну політику та підвищення відповідальності регіональних органів виконавчої влади, соціальних партнерів інших зацікавлених сторін за обсяги та напрями підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для потреб регіонального ринку праці.

- прозорість і спрощення процесу ухвалення рішень. Зменшується кількість випадків одноосібного ухвалення важливих управлінських рішень щодо функціонування та розвитку професійно-технічної освіти, збільшуються можливість ухвалення рішень, спрямованих на спільно визначенні стратегічні цілі і завдання професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти;

- розосередження центральної влади і політична рівність, встановлення і підтримка системи стримувань і противаг, «демонополізація» владних повноважень, створення конкуренції і взаємного контролю між рівнями управління;

- створення можливостей більш раціонального і ефективного надання освітніх послуг. Відбувається покращення у реагуванні, адекватності й задоволенні освітніх потреб населення регіону, оскільки місцеві представники

влади краще знають суть місцевих потреб, оскільки перебувають у цьому ж середовищі.

- підвищення відповідальності місцевих органів управління професійною (професійно-технічною) і фаховою передвищою освітою.

Взаємна співпраця місцевої влади, громадських об'єднань громадян, закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти і підприємств у наданні освітніх послуг – це один із позитивних результатів реформ децентралізації освіти.

Недоліками децентралізованої системи управління професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти є таке:

- можливе послаблення координації між регіонами, що потребуватиме введення механізму коригування;

- делегування повноважень може призвести до скорочення асигнувань на розвиток професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти ;

- можливе збільшення кількості відповідальних за ухвалення рішень, що не забезпечуватиме оперативності вирішення проблем.

На наш погляд, врахування цих позитивних і негативних сторін під час впровадження децентралізації управління професійною (професійно-технічною) і фаховою передвищою освітою є надзвичайно важливими.

Модернізація системи управління спрямовуватиметься на здійснення подальшої автономії закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, розширення повноважень керівника училища, підвищення його персональної відповідальності за якість підготовки робітничих кадрів та підвищення самостійності професійно-технічних навчальних закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти у розпорядженні матеріальними і фінансовими ресурсами. Перехід на багатоканальне фінансування навчальних закладів та установ системи професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, залучення коштів підприємств, установ і організацій-замовників робітничих кадрів, фізичних та юридичних осіб, іноземних інвестицій до процесу ресурсного забезпечення професійної освіти і навчання.

Нижче наведені недоліки децентралізації⁴ – ускладнення спроможності впливати на макроекономічну ситуацію на державному рівні і навіть дестабілізація країни в цілому. Жорстке централізоване регулювання питань, що стосуються бюджету і фінансування, довели доцільність цього підходу щодо забезпечення надійного державного фінансування і збереження

⁴ Круш П. В. Регіональне управління : навч. посіб. / П. В. Круш, О. О. Кожемяченко. — Кив : Центр учбової літери, 2007. — 248 с.

стабільності в ході економічного розвитку більшості промислово розвинутих країн.

Перерозподіл фінансової відповідальності, фінансова відповідальність нав'язується регіональним або муніципальним органам влади незалежно або майже незалежно від їх готовності прийняти її. Мета центральних органів влади полягає у передачі фінансової відповідальності органам нижчого рівня заради полегшення власних бюджетних труднощів.

Водночас будь-яка децентралізація неминуче стикається з такими проблемами: допустимий рівень децентралізації (місцевий, регіональний або федеральний), обсяг влади кожного органу на кожному рівні, політичні та адміністративні відносини між різними органами влади на різних рівнях.

Досвід показує, що з метою ефективної організації та управління система профтехосвіти повинна поєднувати централізовані і децентралізовані процеси ухвалення рішень залежно від типу рішення та необхідних дій.

Таким чином, ефективна стратегія децентралізації вимагає збалансованого розподілу повноважень між центральним органом (наприклад, Міністерством освіти і науки) та місцевими органами влади і закладами освіти. Наприклад, Міністерство освіти може визначати політику щодо мінімальних кваліфікацій директора закладу професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, але фактичний найм директорів здійснюватиметься на місцевому рівні відповідно до цієї політики і вимог.

Схема розподілу повноважень, розроблена під час планування реформи професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, повинна уникати класичної проблеми, яка часто трапляється — повноваження децентралізовані, але необхідних повноважень, навчання або фінансування для здійснення таких повноважень немає. Відповідно, необхідно ще на ранньому етапі здійснити організаційний аналіз, який допоможе визначити, кому саме у системі профтехосвіти необхідно надати ті чи інші повноваження або відповідальність, причому таке надання можна здійснити лише за наявності відповідної підтримки (наприклад, фінансування або навчання) для виконання таких рішень. Як зазначалося вище, децентралізація у формі розподілу повноважень найбільш ефективна та успішна, коли умови їх передачі взаємно погоджуються, а не нав'язуються. Як не дивно, більшість реформ децентралізації ініціюється майже без попереднього вивчення ситуації та лише з мінімальним плануванням.

Сучасні тенденції розвитку професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти та особливості їх функціонування диктують нагальні заходи щодо цілеспрямованого та системного забезпечення її управлінськими кадрами, саме: по-перше, удосконалення системи підвищення кваліфікації керівників і

педагогічних працівників та сприяння її ефективному функціонуванню; по-друге, ефективне використання керівних кадрів шляхом створення центрів діагностування та оцінювання управлінських кадрів (діагностування рівня підготовленості керівників та її оцінювання, формування їх резерву, розроблення механізму просування), інформаційно-консультативних центрів; по-третє, цільова підготовка управлінських кадрів для професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти на контрактній основі; по-четверте, відновлення системи стажування керівних працівників в навчальних закладах, наукових установах, організаціях, на підприємствах, як в Україні, так і за її межами тощо.

На нашу думку, з метою розвитку професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти в Україні в умовах децентралізації необхідно здійснити такі кроки.

На загальнодержавному рівні необхідно забезпечити:

- демократизацію і децентралізацію управління професійною (професійно-технічною) і фаховою передвищою освітою, здійснивши розмежування повноважень Міністерства освіти і науки України та регіональних органів управління освітою шляхом передачі значної частини функцій міністерства в регіони;

- законодавче, нормативно-правове забезпечення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації робітничих кадрів та молодших спеціалістів;

- прогнозування та вдосконалення механізму формування замовлення на підготовку кваліфікованих кадрів з урахуванням інноваційного розвитку економіки країни, демографічних прогнозів, регіональної специфіки та потреб ринку праці;

- посилення соціального захисту учасників навчального процесу; координацію діяльності інших центральних органів виконавчої влади щодо реалізації державної політики розвитку професійної освіти і навчання;

- міжнародне співробітництво та європейська інтеграція.

На регіональному рівні необхідно забезпечити:

- маркетинг та аналіз потреби у кваліфікованих кадрах на ринку праці; визначення прогнозування профілів професійної підготовки відповідно до регіональних та загальнодержавних потреб;

- оновлення змісту і вдосконалення професійно-кваліфікаційної структури підготовки кадрів відповідно до вимог ринку праці;

- оптимізацію мережі професійних навчальних закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, їх перепрофілювання та

спеціалізацію з урахуванням економічної діяльності і відповідно до основних напрямів соціально-економічного розвитку регіону;

- сприяння конструктивним взаєминам між регіональними органами освіти і роботодавцями; умови та здійснення розвитку соціального партнерства; навчально-методичне забезпечення діяльності професійних навчальних закладів різних типів, форм власності та підпорядкування.

Своєю чергою, закладам професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти необхідно забезпечити:

- якісну професійну підготовку кваліфікованих працівників для галузей економіки, малого і середнього підприємництва з урахуванням потреб ринку праці;

- розвиток ринку освітніх послуг з професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації громадян відповідно до вимог ринку праці та потреб особистості;

- розвиток соціального партнерства;

- застосування гнучких модульних технологій професійного навчання, перенавчання та підвищення кваліфікації виробничого персоналу;

- надання профорієнтаційних послуг учнівській молоді та іншим категоріям громадян;

- здійснення професійного навчання виробничого персоналу та безробітних громадян;

- модернізацію матеріально-технічної бази;

- формування у випускника вміння пошуку роботи, зокрема відкриття власної справи;

- створення необхідного іміджу і реклами професій, яких вимагає ринок праці.

З метою сприяння якісній підготовці кваліфікованих кадрів участь підприємств, організацій та інших суб'єктів господарювання за наслідками дослідження, має визначатися такими заходами:

- розроблення інтегрованих вимог до якості підготовки випускника, надання пропозицій щодо внесення сучасних професій до Державного класифікатора професій;

- забезпечення розвитку довірливих відносин з регіональними органами управління освітою в частині залучення коштів на підготовку кваліфікованих кадрів;

- розширення цільової підготовки і перепідготовки працівників з гарантією їхнього подальшого працевлаштування;

- визначення перспективних напрямів розвитку виробництва та потреби підготовки відповідних кадрів у закладах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти;
- зміцнення навчально-матеріальної бази закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти професійних навчальних закладів.

Отже, поряд з цим децентралізація має й низку негативних наслідків. Причинами цього в багатьох випадках стають неретельне планування і непослідовність у реалізації реформ. Такі реформи, як правило, проводяться в умовах політичної нестабільності, коли рівень довіри до влади невисокий, а особи, що безпосередньо відповідальні за прийняття рішень, не можуть завжди належним чином задовольняти потреби населення, які виникають. Це може призвести до серйозних економічних проблем, у тому числі – втрати контролю над макроекономікою, нерівності між регіонами і нерівномірного надання послуг, неправильного розподілу ресурсів на догоду місцевим інтересам. Уряд повинен усвідомити, що в кожен конкретний період часу мають існувати тверді правила, що визначають ступінь відповідальності органів влади будь-якого рівня¹⁹.

Оскільки децентралізація передбачає передачу повноважень і відповідальність за формуванням доходів і видатків місцевих бюджетів з центрального до нижчих рівнів управління, то це означає, що кількість учасників, відповідальних за формування і виконання місцевих бюджетів збільшується. Помилки у справлянні доходів місцевих бюджетів і корупція державних чиновників субнаціонального рівня є особливо великою небезпекою. Це часто створює ситуацію, яка веде до безвідповідальності у сфері фінансово-бюджетних питань. Значно зростає ступінь ризику і виникали додаткові труднощі в країнах, які мали дефіцит державного бюджету і впроваджували реформи децентралізації в умовах інфляції; збільшується ймовірність того, що виконання делегованих державних функцій може стати менш скоординованим як по горизонталі (між адміністративно-територіальними одиницями), так і по вертикалі (між рівнями управління); самостійність у діяльності місцевих органів влади може викликати протиріччя і перерости у конфлікт з намаганням центральних органів влади зберегти владні повноваження; низький рівень свідомості, культури та обізнаності членів громадянського суспільства за умов децентралізації урядування таїть в собі небезпеку «нетолерантного» і «нечесного» використання влади. Нові можливості, які відкриває децентралізація перед місцевими політичними

¹⁹ Руснак Б. Розмежування повноважень між різними рівнями влади / Б. Руснак // Вісник програми сприяння парламентові України. — 1999. — Число 6(41), 29 грудня. — С. 13.

лідерами шляхом отримання ними владних і фінансових повноважень у визначеній адміністративній одиниці, на фоні недостатньої контрольованості і відповідальності з боку громадянського суспільства можуть мати досить негативні наслідки: диспропорції і нерівномірність у соціально-економічному розвитку адміністративно-територіальних одиниць. За умов, коли існують значні відмінності у розмірах територій регіонів, їх інфраструктурах, географічних перевагах і недоліках, делегування повноважень є потенційною передумовою до нерівномірного соціально-економічного розвитку територій, наповнення місцевих бюджетів, рівня безробіття, доходів населення тощо. Це в свою чергу веде до диференціації рівня життя місцевих жителів залежно від місця їхнього проживання, виникнення розвинутих і депресивних регіонів, міграції населення і робочої сили у більш привабливі регіони; гальмування реалізації державних програм на фоні надання більшого значення місцевим політичним пріоритетам. Місцеві органи влади, навіть якщо вони мають належну відповідальність і реалізують делеговані повноваження належним чином, по суті, зосереджують більше свою увагу на вирішенні питань місцевого значення, сприймаючи проблеми суспільної політики вужче, ніж вищі органи влади. Так, всі зусилля щодо реалізації тієї чи іншої політики у країні можуть навмисно чи ненавмисно, гальмуватися місцевою владою. Це особливо стосується тих випадків, коли певна суспільна політика не збігається з інтересами субнаціонального органу; намагання центральними органами влади уникнути відповідальності за надання державних послуг населенню – це ще одна дуже важлива проблема на шляху до децентралізації, яка все частіше виходить на передній план. Центральні уряди, здебільшого у країнах, що розвиваються, під тиском недостатнього фінансування, схильні до передачі відповідальності й обов'язків за надання державних послуг місцевим органам влади без забезпечення їх необхідними ресурсами.

Розробка таких програм і стратегій, спрямованих на децентралізацію слугує лише фасадом за яким ховається самоусунення центральних урядів від вирішення нагальних питань; неузгодженість делегованих повноважень і обов'язків з ресурсами для виконання державних функцій. Помилки у здійсненні фінансово-бюджетної децентралізації, які полягають у відсутності належної фінансово-бюджетної автономії та наповнення дохідної частини місцевих бюджетів ведуть до того, що місцеві органи влади не будуть спроможними виконувати ці функції.

На думку фахівців з державного управління з метою перетворення місцевих органів на реально діючі суб'єкти втілення державної та місцевої політики, розбудови місцевої демократії необхідно вдосконалити процес

здійснення в Україні фінансово-бюджетної децентралізації і для цього слід вжити таких заходів:

- змінити методику оцінювання бюджетної децентралізації – рівень процесів децентралізації слід оцінювати на основі аналізу таких параметрів як автономія місцевих органів у сфері податкової та витратної політики, тип отримуваних трансфертів, порядок розподілу трансфертів, рівень свободи у здійсненні місцевих позик;

- переглянути існуючу податкову систему з метою надання місцевим органам прав та можливостей формувати бюджети за рахунок власних джерел для підвищення їх самостійності у забезпеченні необхідним обсягом коштів;

- внести зміни до механізму надання централізованої державної підтримки регіонам, щоб створити умови для активізації дії всіх ендогенних чинників розвитку; доцільним є стимулювання територій зі значним ланцюговим ефектом поширення тенденцій економічного зростання;

- позбавити район функцій перерозподільної ланки коштів державного бюджету між бюджетами місцевого самоврядування (це питання потребує узгодженого проведення разом із питанням територіальної реформи)⁶.

З нашої точки зору, це дасть змогу оптимально розподілити ресурси держави для вирішення питань національного і місцевого значення, оскільки в економічному сенсі децентралізація управління професійною (професійно-технічною) і фаховою передвищою освітою зумовлена визнанням необхідності більш раціонального використання державних ресурсів.

Однак, на нашу думку, сьогодні ще зарано говорити про готовність української системи органів державного регулювання до управління професійною (професійно-технічною) та фаховою передвищою освітою на якісно новому рівні, адже ще чимало треба зробити на національному, регіональному та місцевому рівнях для відродження територіальних громад і законодавчого забезпечення їх діяльності та посилення їх впливу на розвиток професійної освіти і навчання в конкретній області, районі, місті, селищі, селі.

Висновки

Зміна форми управління освітою з державної (командно-адміністративної) на демократичну (державно-громадську) є вагомим складником реалізації гуманітарної політики в нашій країні. Формування нової культури управління надасть змогу вивільнити центральні органи влади від невласливих їм функцій та зосередити увагу на сучасних методах управління. Будь-які форми державного управління професійною (професійно-технічною) і

⁶ Монаєнко А. О. Фінансово-бюджетна децентралізація в регіональному управлінні / А. О. Монаєнко // Держава та регіони : наук.-вироб. журн. — 2010. — (Серія «Державне управління»).

фаховою передвищою освітою, їх кращі організаційні моделі приречені на невдачу, якщо не буде встановлено раціональне співвідношення між центральними та регіональними органами влади й органами місцевого самоврядування. Передача повноважень з центру на місця повинна здійснюватися шляхом децентралізації, що дасть змогу привести освітні послуги, що надає держава, відповідно до потреб і запитів місцевого населення.

Розбіжності між державним і регіональними повноваженнями в системі підготовки кваліфікованих робітників у сучасних умовах вже не зводяться лише до ідеї децентралізації системи управління, а детермінуються суперечностями виробничо-технологічної спеціалізації регіонів і розвинених у них галузей економіки. Регіоналізація, задаючи своєрідну форму спеціалізації професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, наближуючи підготовку фахівців до місцевих потреб, є механізмом вирішення цих суперечностей. Очевидно, що збудувати ефективну регіональну мережу закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти в умовах відомчої роз'єднаності неможливо.

Отже, результати впровадження реформ децентралізації управління є як позитивними, так і негативними. Успішно розроблені програми реформ ведуть до позитивних зрушень, зокрема, демократизації суспільства шляхом залучення громадян до ухвалення рішень, покращення якості надання делегованих управлінських функцій, раціонального використання бюджетних коштів, сприяння регіональному розвитку, підвищення довіри населення до органів державної влади. Допущені під час розробки програм децентралізації помилки, а також спроби їх «імітації» під час здійснення реформ, призводять до втрати координації і конфлікту між центральними і місцевими органами влади, впливу на макроекономічну ситуацію або дестабілізацію в країні, виникнення диспропорцій у соціально-економічному розвитку територій, ускладнення реалізації державних програм. Досвід також свідчить, що наслідки децентралізації навряд чи будуть позитивними, якщо не будуть введені ефективні нормативно-правові врегулювання у напрямі підвищення підзвітності на місцях, фіскальні обмеження на рівні місцевих влад і національного уряду.

Децентралізація може бути успішною, якщо методи її проведення та інституціональна структура сприятимуть вираженню загальних інтересів, а рішення прийматимуться за загальною згодою. Децентралізація управління професійною (професійно-технічною) і фаховою передвищою освітою не повинна трансформуватися ні у жорстко регламентований захід, ні призводити до механічної передачі окремих функцій, ні до проведення адміністративного розподілу повноважень між різними рівнями управління. Кожна управлінська

ланка має бути наділена достатніми для вирішення певних проблем закладів та установ професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти повноваженнями та функціями. Важливим критерієм віднесення певної управлінської функції до якогось рівня є ефективність її виконання. Перевагою віднесення повноважень на найнижчий можливий рівень є те, що там надання освітніх послуг перебуває під контролем споживача, замовника підготовки кадрів. Проблема децентралізації управління професійною (професійно-технічною) і фаховою передвищою освітою, залучення громадськості до розробки й ухвалення управлінських рішень щодо зміни методологічних підходів, змісту та технології навчання молоді до успішної професійної діяльності в ринкових умовах відповідно до потреб сучасного виробництва стає однією з найважливіших у сьгоднішніх соціально-економічних трансформаціях суспільства.

Сьогодні в державі мають бути вироблені відповідні підходи, а також певні бачення в цілому до стратегії децентралізації у сфері професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти. Серед ключових причин здійснення децентралізації виокремимо таке: збільшення рівня відповідальності, підвищення ефективності діяльності завдяки відповідності місцевим потребам; управлінські рішення повинні ухвалюватися якомога ближче до потреб місцевих суб'єктів господарювання; зростання відповідальності та мотивація працівників закладів професійної (професійно-технічної) і фахової перед вищої. Закономірно, що центральні органи влади можуть зосередитися на концептуальних та стратегічних питаннях управління освітою.

Безумовно, сьогодні в Україні є справжня політична воля до відповідних змін щодо сучасного забезпечення правового регулювання питань функціонування системи освіти всіх її рівнів і підсистем, діяльності навчальних закладів різних типів і форм власності, організації різних форм навчання. Уже прийнято (ухвалений Верховною Радою 5 вересня 2017 р.) новий Закон України «Про освіту», що започатковує масштабні реформи у всіх сферах галузі освіти¹⁶.

Для ефективнішого управління професійною (професійно-технічною) і фаховою передвищою освітою започатковано оновлення законодавчої та нормативно-правової бази. Триває робота над проектами нових законів про професійну (професійно-технічну) освіту, про фахову передвищу освіту, які регулюватимуть усі питання професійної підготовки молоді, суспільні відносини, спрямовані на забезпечення прав громадян щодо рівного доступу до

¹⁶ Про освіту : закон України № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2017. — № 38/39, ст. 380.

професійної освіти і навчання з урахуванням потреб ринку праці у кваліфікованих робітниках та фахівцях середньої ланки управління в умовах ринкової економіки й інтеграції України у міжнародний економічний та освітній простір. На нашу думку, ці законопроекти обов'язково повинні враховувати досягнення європейського і світового досвіду децентралізації та оптимізації управління, удосконалення організаційної структури, науково-методичного супроводу професійної освіти і навчання, запровадження інноваційних технологій і методик підготовки, розвитку співпраці з соціальними партнерами та виробництвом, механізм формування замовлення на підготовку кадрів з урахуванням реальних потреб ринку праці, концептуальні засади оптимізації мережі закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти з урахуванням науково обґрунтованих критеріїв, особливостей соціально-економічного розвитку регіонів і вимог ринку праці, вдосконалення механізмів їх фінансування, модернізації матеріально-технічної бази, покращення якості освіти та забезпечення її відповідності потребам ринку праці, професійну орієнтацію та розвиток кар'єри і навчання впродовж життя.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі

У подальших дослідженнях цієї теми важливим вбачається створення такої системної моделі розвитку та управління системою професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої професійної освіти, що має супроводжувати її модернізацію на принципах неперервної професійної освіти, яка буде найефективнішою в сучасних умовах суспільних змін та реформування освітньої галузі України, реалізації концепцій розвитку професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти відповідно до тих соціальних процесів глобального значення, складовою частиною яких вони є, а також її впровадження в межах майбутніх реформ. Основні напрями подальших досліджень проблеми пов'язані з визначенням практичних механізмів становлення професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти України як самостійної єдиної галузі професійної освіти, що відповідатиме найкращим європейським та світовим зразкам.

Крім того, оскільки сьогодні в державі мають бути вироблені підходи (бачення) в цілому до стратегії децентралізації освіти, то для чіткого розуміння специфічних проблем, пов'язаних з децентралізацією управління у сферах професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти України (зі збереженням державної підтримки конституційних зобов'язань щодо надання відповідної освіти, наявністю мотивувальної і стимулювальної ролі державного і місцевих бюджетів для створення оптимальної мережі навчальних закладів та

установ професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, запровадженням багатоканальності фінансування, розширенням прав і відповідальності закладів освіти, необхідні, на нашу думку, подальші дослідження у цьому напрямі, а також слід буде визначити етапи та терміни реалізації процесу децентралізації та оптимізації управління системою професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти, розробити й затвердити в установленому порядку стратегію децентралізації та плани (довгостроковий та короткостроковий) її реалізації.

Список використаних джерел

1. Інформаційно-аналітичні матеріали Міністерства освіти і науки України до слухань Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України на тему «Про стан професійної освіти в Україні та напрями удосконалення нормативно-правової бази» [Електронний ресурс] // Професійно-технічна освіта ; МОН України, 2015. — Режим доступу : <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/doccatalog/list?currDir=66632>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.

2. Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні : затверджено МОН та АПН 05.07.2004 р. // Професійно-технічна освіта. — 2004. — № 3. — С. 2–5.

3. Кремень В. Г. Проблеми і перспективи розвитку професійно-технічної освіти в Україні / В. Г. Кремень // Стан і перспективи розвитку професійно-технічної освіти в Україні : зб. документів і матеріалів. — Київ, 2003. — С. 7–16.

4. Круш П. В. Регіональне управління : навч. посіб. / П. В. Круш, О. О. Кожемяченко. — Кив : Центр учбової літ-ри, 2007. — 248 с.

5. Линьов К. О. Централізація, децентралізація та нелінійність у державному управлінні : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. наук з держ. управління : спец. 25.00.02 / К. О. Линьов ; Нац. академія держ. управління при Президентові України. — Київ, 2004. — 18 с.

6. Монаєнко А. О. Фінансово-бюджетна децентралізація в регіональному управлінні / А. О. Монаєнко // Держава та регіони : наук.-вироб. журн. — 2010. — (Серія «Державне управління»).

7. Надання державною службою зайнятості послуг населенню та роботодавцям // Аналітична записка [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://old.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350805>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.

8. Національна доктрина розвитку освіти: затверджено Указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002 // Освіта України. — 2002. — № 33. — С. 4–5.

9. Негода В. Нова державна регіональна політика в Україні – шлях до успіху / В. Негода // Інформаційний вісник РЕГІОНЕТ «Стратегія розвитку». — 2017. — № 2. — С. 4–8.

10. Ничкало Н. Г. Одвічний зв'язок: людина і праця / Н. Г. Ничкало // Професійно-технічна освіта. — 2015. — № 2. — С. 2–4.

11. Олійник В. В. Управління розвитком професійно-технічного навчального-закладу : навч.-метод. посіб. / В. В. Олійник, Л. М. Сергеева. — Київ : АтрЕк, 2010. — 176 с.

12. Передача професійно-технічних навчальних закладів з державної власності у комунальну власність [Електронний ресурс] // Новини. — 2017, 04 січня. — Режим доступу : <http://proftekhosvita.org.ua/uk/news/details/8168/>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.

13. Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» {Із змінами від 20.12.2017 № 1089}.

14. Практика застосування Закону України «Про професійно-технічну освіту»: фінансове забезпечення навчальних закладів і установ : матеріали виїзного засідання Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти 12 лютого 2014 року / редкол. : Л. М. Гриневич (голова), В. О. Дзоз, А. М. Дорохов, О. М. Сич, В. П. Головінов, Є. В. Красняков, Н. Г. Ничкало, В. В. Супрун, Б. Г. Чижевський. — Київ : Парл. вид-во, 2015. — 552 с.

15. Про засади державної регіональної політики : закон України № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2015. — № 13, ст. 90.

16. Про освіту : закон України № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2017. — № 38/39, ст. 380.

17. Про участь центральних та регіональних органів виконавчої влади, об'єднань роботодавців у формуванні трудового потенціалу держави та професійній підготовці кваліфікованих робітників для сучасної економіки України: матеріали слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти 21 грудня 2011 року / за заг. ред. В. П. Головінова. — Київ : Парлам. вид-во, 2012. — 480 с.

18. Професійна освіта як складова забезпечення кваліфікованого кадрового потенціалу України: проблеми та шляхи вирішення: матеріали парлам. слухань у Верховній Раді України 1 червня 2016 року // Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти. — Київ : Парлам. вид-во, 2016. — 32 с. — (Серія «Парламентські слухання»).

19. Руснак Б. Розмежування повноважень між різними рівнями влади / Б. Руснак // Вісник програми сприяння парламентам України. — 1999. — Число 6(41), 29 грудня. — С. 13.

20. Супрун В. В. Концепція розвитку професійно-технічної освіти України в умовах децентралізації управління (схвалена Правлінням Української асоціації районних та обласних рад) / В. В. Супрун. — Київ : МОН України, 2014. — 39 с.
21. Щербак О. І. Враховувати сучасні міжнародні тенденції / О. І. Щербак // Професійно-технічна освіта. — 2005. — № 2. — С. 5–7.
22. Щербак О. І. Зв'язок стандартів професійної освіти з вимогами ринку праці / О. І. Щербак // Педагогіка і психологія професійної освіти : наук.-метод. журн. — 2006. — № 1. — 214 с. — С. 181–188.
23. Щербак Л. В. Концептуальні засади стратегії децентралізації управління професійно-технічною освітою України / Л. В. Щербак. — Київ : Геопринт, 2009. — 54 с.

**Viacheslav Suprun,
Viacheslav Maksumchyk**

**DECENTRALIZATION AND OPTIMIZATION OF MANAGEMENT OF
PROFESSIONAL (VOCATIONAL) AND PROFESSIONAL ADVANCED
EDUCATION OF UKRAINE**

The article deals with the issues of decentralization and optimization of management of professional (vocational) and professional advanced education in modern socio-economic conditions. The directions of optimization of management and strategy of decentralization in the field of professional (vocational) and professional advanced education of Ukraine are offered, while preserving the state support of constitutional obligations to provide appropriate education. The conceptual bases of interaction of central and local executive authorities and self-government, division of powers between the center, the region and the institution of professional (vocational) and professional advanced education are defined.

One can say that there is an urgent need for qualitative changes in the interaction between central and local executive authorities and local self-government on the issues of the functioning and development of professional (vocational) and professional higher education institutions. A system for managing them needs to be reformed. First of all, in the conditions of decentralization, the importance of ensuring the autonomy of vocational (vocational) and professional higher education institutions, in the first place, their financial and economic independence, effective attraction of investments in the development of the education system, the introduction of incentives for economic entities, and for pedagogical workers.

Hence, the main goal of decentralization, from our point of view, is to provide vocational (vocational) education institutions, regional authorities and self-governments with more autonomy and flexibility so that they can adapt to changes in the economy and the labor market at the local and regional levels. This will involve their wide financial and economic autonomy, the expansion of the powers of the head, increase his personal responsibility for the results of management work and the quality of training of production personnel.

Undoubtedly, today in Ukraine there is a real political will to make appropriate changes regarding the modern provision of legal regulation of the functioning of the education system, all its levels and subsystems, the activities of educational institutions of various types and forms of ownership, and the organization of various forms of education.

Супрун Костянтин В'ячеславович,
*аспірант кафедри державної служби та менеджменту
освіти Центрального інституту післядипломної
педагогічної освіти ДВНЗ
«Університет менеджменту освіти»*

ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАЙНЯТОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

***Анотація.** Розглядаються основні способи удосконалення державної політики зайнятості як інструмента соціально-економічного розвитку України, формування пріоритетних напрямів регулювання ринку праці та зайнятості населення, забезпечення якості трудового потенціалу, а також розвитку людського капіталу. Виокремлюються загальні принципи регуляторної політики країни, пропонується механізм удосконалення ринку праці та ринку освітніх послуг.*

Ключові слова: *зайнятість, державна політика зайнятості, безробіття, ринок праці, зайнятість населення, працевлаштування, людський капітал.*

Супрун Константин Вячеславович

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ ЗАНЯТОСТИ КАК ИНСТРУМЕНТА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ

***Аннотация.** Рассматриваются основные способы совершенствования государственной политики занятости как инструмента социально-экономического развития Украины, формирования приоритетных направлений регулирования рынка труда и занятости населения, обеспечения качества трудового потенциала, а также развития человеческого капитала. Выделяются общие принципы регуляторной политики страны, предлагается механизм совершенствования рынка труда и рынка образовательных услуг.*

Ключевые слова: *занятость, государственная политика занятости, безработица, рынок труда, занятость населения, трудоустройство, человеческий капитал.*

Costiantyn Suprun

**MAIN DEVELOPMENTS OF THE STATE POLICY
OF EMPLOYMENT AS AN INSTRUMENT FOR SOCIO-ECONOMIC
DEVELOPMENT OF UKRAINE**

Abstract. *The main ways of improving the state employment policy as an instrument of social and economic development of Ukraine, formation of priority directions of regulation of the labor market and employment of the population, ensuring the quality of labor potential, as well as development of human capital are considered. The general principles of the country's regulatory policy are singled out, the mechanism for improving the labor market and the market for educational services is proposed.*

Key words: *employment, state employment policy, unemployment, labor market, employment of the population, employment, human capital.*

Постановка проблеми

Соціально-економічний розвиток України значною мірою залежить від рівня зайнятості населення. Зайнятість населення – суспільно-корисна діяльність громадян, що не суперечить чинному законодавству і приносить їм, як правило, заробіток чи трудовий дохід. На сучасному етапі розвитку України відсутні механізми формування ефективної державної політики зайнятості, яка забезпечує узгодженість інтересів усіх верств населення та збалансованість суспільного розвитку. Саме тому формування сучасного механізму забезпечення зайнятості населення є вкрай актуальним. Надзвичайно актуальними залишаються також питання, пов'язані з визначенням пріоритетних напрямів регулювання ринку праці та зайнятості населення на державному й регіональному рівнях в умовах економічної нестабільності.

Актуальність проблеми дослідження. Реформи у сфері зайнятості проголошено урядом України як одне з ключових завдань, про що неодноразово заявляли і прем'єр-міністр України В. Гройсман, і профільний міністр соціальної політики А. Рева. Зокрема, для поліпшення соціально-економічної ситуації уряд України і далі планово підвищує соціальні стандарти, відновлює економіку з одночасним підвищенням соціальних показників. Так, з 1 січня 2017 року мінімальну заробітну плату було збільшено в 2 рази – до 3200 грн, набули чинності законодавчі норми, що передбачають за виплату зарплат «у конверті» штраф у розмірі 100 мінімальних заробітних плат. Прожитковий мінімум для працездатних осіб з 1 травня 2017 року встановлено на рівні 1 684 грн. Згідно з Державним бюджетом на 2018 рік підвищуються мінімальна

зарплата і прожитковий мінімум для працездатних осіб. З 1 січня 2018 року мінімальна заробітна плата збільшилася на 523 грн, або на 16,3%, і становить 3723 грн, у погодинному розмірі – 22,41 грн. Прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць з 1 січня 2018 року становить 1700 грн, з 1 липня становитиме 1777 грн, з 1 грудня – 1853 грн¹.

Безумовно, ринок праці та зайнятість населення мають важливе значення в системі ринкових відносин держави. Подальший розвиток економіки залежить від використання людських ресурсів. Ефективне використання всіх людських здібностей багато в чому залежить від стану ринку праці. Актуальність цієї теми підтверджується даними, згідно з якими, 90 відсотків зайнятого населення становлять наймані працівники, фінансовий стан яких залежить лише від заробітної плати.

У нових соціально-економічних умовах постає питання, які заходи необхідно передбачити, які способи слід обирати, щоб забезпечити реальне вдосконалення державної політики зайнятості як інструмента соціально-економічного розвитку країни. Адже відомо, що визначення пріоритетів є важливою умовою ефективності здійснюваних дій.

Зауважмо, що в Україні негативні тенденції у формуванні ринку праці, зайнятості населення виявляються у високому рівні безробіття, низькій динаміці створення нових робочих місць та оплати праці, дисбалансі на ринку освітніх послуг, який не відповідає потребам ринку праці і вимогам економіки, розбалансованості між вільними робочими місцями та необхідним рівнем кваліфікації працівників тощо. Безумовно, як складник ринкової економіки ринок праці є механізмом узгодження інтересів роботодавців та найманої робочої сили.

Практика свідчить, що в сучасних умовах в Україні склалася певна система державного регулювання ринку праці на різних рівнях управління. Водночас інтеграція України до умов світового економічного простору потребує подальшого вдосконалення механізмів державного і регіонального регулювання ринку праці та зайнятості населення, спрямованого на підвищення конкурентоспроможності економіки на основі підготовки конкурентоспроможної робочої сили, аналогічно розвиненим країнам, упровадження нових підходів до державного регулювання ринку праці, взаємодії із суб'єктами управління інших рівнів.

¹ Бюджет-2018 в цифрах: як зміняться «мінімалка», прожитковий мінімум і курс // Інформаційне агентство УНІАН [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://economics.unian.ua/finance/2140349-byudjet-2018-v-tsifrah-yak-zmynatsya-minimalka-projtkoviy-minimum-i-kurs.html>. — Дата звернення: 25.03.2018. — Назва з екрана.

Аналіз основних досліджень та публікацій

Дослідженню проблем, теоретичних засад та розробці практичних заходів щодо формування сучасних підходів для забезпечення державної політики зайнятості населення й регулювання ринку праці присвятили свої праці вчені й практики, зокрема, О. Амоша, А. Бабаскін, Ю. Бажал, С. Бандур, Я. Безугла, В. Близнюк, Д. Богиня, І. Бондар, О. Бражко, П. Василенко, В. Васильченко, А. Венгер, В. Венедиктов, І. Веселяк, О. Волкова, Н. Гаркавенко, В. Геєць, В. Герасимчук, В. Гнибіденко, О. Грішнова, В. Давиденко, С. Дріжчана, Я. Жаліло, В. Жернаков, Т. Заяць, С. Зінченко, Г. Зелінська, С. Іванов, О. Іляш, Є. Качан, О. Коваль, Г. Кондратьєв, М. Корчун, Л. Крамченко, Ю. Краснов, В. Кузьменко, Е. Лібанова, О. Магницька, В. Маляєвий, Ю. Маршавін, М. Махсма, В. Мікловда, Б. Москаль, І. Моторна, О. Новікова, С. Пазюк, Г. Пастернак-Таранушенко, І. Петрова, С. Пірожков, М. Пітюлич, У. Садова, Л. Семів, А. Сіленко, О. Терещенко, Т. Тищук, М. Туленков, Ю. Харазішвілі, І. Шевченко, П. Шевчук, Ф. Шнайдер та інші.

Мета статті – на основі аналізу сучасного стану розвитку ринку праці та зайнятості населення України науково-теоретично обґрунтувати необхідність, визначити шляхи удосконалення державної політики зайнятості як інструмента соціально-економічного розвитку країни в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу

Сучасний етап розвитку економіки України передбачає як один зі способів економічного зростання держави перебудову систем управління різними структурами, підприємствами, установами, організаціями й зайнятості населення. Важливу роль у цьому процесі відіграють наукове обґрунтування та прогнозування політики зайнятості населення, створення ефективного й цивілізованого ринку праці. Адже зайнятість та ринок праці є пріоритетними напрямками загальноекономічних процесів, вони є ефективним інструментом для виконання економічних завдань. Водночас ринок праці пов'язаний із такими економічними категоріями, як зайнятість населення та безробіття, що, безумовно, мають найбільший вплив на весь комплекс трудових відносин.

Підвищений науковий і практичний інтерес спостерігається до змін, що відбуваються на ринку праці в нових соціально-економічних умовах, оскільки вони безпосередньо стосуються всіх категорій населення країни. У цих умовах формується нова модель трудових відносин, яка по-різному впливає на різні категорії працівників, на їхні взаємини з різними соціальними групами.

Цілком очевидно, що при переході до ринкової економіки найважливішим фактором є організація ефективної системи публічного управління і регулювання інноваційною діяльністю, спрямовані на їх активізацію і побудову найбільш раціонального механізму, який забезпечить, передусім, розвиток пріоритетних галузей економіки України, відновлення відповідного потенціалу підприємств, відтворення виробничого та трудового потенціалу високої професійної кваліфікації, а також забезпечення активної політики зайнятості. Рівень публічного управління процесом зайнятості населення безпосередньо визначається станом економіки держави.

На сучасному етапі розвитку України здійснення державного управління процесом зайнятості є якісним індикатором ефективності державної соціально-економічної політики.

Серед проблем на ринку праці складною залишається структура зайнятості та її ефективність, що пов'язано з ситуацією у різних галузях економіки, нелегальною трудовою міграцією та тіньовою зайнятістю. Тому необхідно виробити виважену політику державного управління у сфері зайнятості, оскільки формування її ефективної структури пов'язане з вільним переміщенням робочої сили, структурними зрушеннями в економіці, що забезпечить вихід країни з кризи і перехід до економічного зростання.

Передусім, зайнятість є важливим параметром розвитку економіки, суспільства та рівня життя. Відображаючи стан розвитку ринку праці, зайнятість є чинником, який виражає міру інтеграції населення в економічне життя держави, рівень і ступінь задоволення суспільних та особистих потреб.

Головним завданням державного управління зайнятості населення сьогодні має стати переорієнтація курсу вирішення соціальних проблем на розширення ринку праці та формування активної політики зайнятості в Україні. Водночас здійснення політики зайнятості державними органами управління має відбуватися на основі системного підходу із дотриманням таких принципів, як: підпорядкованість вимогам розвитку суспільства, економіки; пріоритетність заходів, які забезпечують соціально-політичну стабільність у суспільстві; створення економічних умов для гідного рівня життя людей; усунення або мінімізація нерівності в одержанні і збереженні роботи, умов життя через інвалідність, сімейні обставини тощо; субсидарність, сутність якої полягає у забезпеченні підпорядкованості цілей, завдань, орієнтирів і важелів державного управління соціальною сферою, що здійснюється на різних рівнях державного та місцевого управління.

Виявлено, що для удосконалення державного управління зайнятістю населення необхідним є забезпечення соціальної орієнтації активної державної економічної політики на збереження та розвиток усього працездатного населення, формування ефективної структури зайнятості та достатнього рівня ресурсного забезпечення: правового, фінансового, адміністративно-організаційного, наукового, інформаційного.

На сучасному етапі державного управління зайнятістю населення України можна виділити ряд проблемних моментів: відсутність механізмів співпраці та взаємодії між державною службою зайнятості та приватними агентствами зайнятості, при цьому приватна база вакансій та шукачів роботи у п'ять разів вища за відповідну базу державної служби зайнятості; низький рівень підприємницької ініціативи громадян, що, зокрема, свідчить про необхідність приділити більшу увагу механізмам державної підтримки підприємницької діяльності громадян; дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили практично за всіма групами професій. Зарубіжний досвід свідчить, що роль держави у вирішенні проблем зайнятості має бути активною, виваженою, науково обґрунтованою і передбачуваною, із застосуванням довгострокового програмно-цільового прогнозування.

Зростає число громадян, які звертаються за сприянням у працевлаштуванні до державної служби зайнятості, та збільшується кількість роботодавців, які співпрацюють із державною службою зайнятості. Однак ефективна робота державної служби зайнятості залежить, насамперед, від наявності інформації про вакантні посади. Тому особлива увага повинна приділятися налагодженню тісної співпраці із соціальними партнерами – роботодавцями, та формуванню єдиної бази вакансій на підставі відомостей від працедавців, приватних посередників на ринку праці, аналізу друкованих та електронних засобів масової інформації.

Так, упродовж 2017 року кількість вакансій, заявлених роботодавцями, становила 1 102,0 тис. од., що на 92,7 тис. вакансій більше, ніж у 2016 році. Статистичні дані вказують на те, що станом на 1 січня 2018 року у базі даних служби зайнятості налічувалося 50,4 тис. вакансій, на 40% більше, ніж на 1 січня 2017 року. Крім того, у базі даних служби зайнятості містилася інформація про 39 тисяч пропозицій роботи, отриманих з інших джерел. Понад 40% вакансій було зосереджено у м. Києві, Львівській, Київській та

Дніпропетровській областях. У решті регіонів частка вакансій від загальної їх кількості по країні коливалася від 1% до 7%².

Безумовно, зростання кількості вакансій сприяло зниженню навантаження на одне вільне робоче місце в 1,6 рази (станом на 1 січня 2017 року – 11 осіб на одне вільне робоче місце, на 1 січня 2016 року – 18 осіб на одне вільне робоче місце).

Проте негативно впливає на укомплектування вакансій регіональна та професійно-кваліфікаційна диспропорція між попитом на робочу силу та її пропозицією на ринку праці. Структурні невідповідності між попитом на робочу силу та її пропозицією загострюються також у розрізі окремих професій і спеціальностей. Тому державна служба зайнятості повинна стати майданчиком для соціального діалогу між учасниками ринку праці – роботодавцями, закладами освіти, суб'єктами господарювання, які надають послуги з посередництва у працевлаштуванні, представниками громадських організацій. При цьому першочерговим завданням є реалізація заходів щодо оперативного працевлаштування шукачів роботи.

Вивчення аналітичних та статистичних матеріалів дає підстави стверджувати, що спостерігається збільшення кількості наявних вакансій майже в усіх видах економічної діяльності та серед усіх професійних груп. Так, за видами економічної діяльності найбільше вакансій пропонується на підприємствах та установах переробної промисловості (23%), у торгівлі та ремонті автотранспорту (16%), на транспорті (10%), у соціальному страхуванні (8%), у охороні здоров'я та наданні соціальної допомоги (6%).

Станом на 1 грудня 2017 року на одну вакансію в середньому по Україні претендували 5 безробітних (станом на 1 грудня 2016 року – 6 осіб).

Упродовж 2017 року послугами державної служби зайнятості скористалися 1 138,4 тис. безробітних громадян. Станом на 1 січня 2018 року кількість зареєстрованих безробітних становила 354,4 тис. осіб (станом на 1 січня 2017 р. – 390,8 тис. осіб), з них отримували допомогу по безробіттю 284,2 тис. осіб².

У розрізі професій найбільший попит роботодавців спостерігається на кваліфікованих робітників. Залишається високим попит на професіоналів та фахівців з досвідом роботи – бухгалтерів, спеціалістів державної служби, лікарів, учителів, інженерів різних галузей, фармацевтів, ІТ-фахівців, менеджерів, а також економістів.

² Надання державною службою зайнятості послуг населенню та роботодавцям // Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350803>. — Дата звернення: 25.03.2018. — Назва з екрана.

Серед зареєстрованих безробітних більше третини становила молодь у віці до 35 років. Як і в минулі роки, за пошуком роботи до Державної служби зайнятості найчастіше звертаються громадяни з вищою освітою (43%), з професійно-технічною освітою (37%), із загальною середньою освітою (20%)².

Зазначимо, що Законом України «Про зайнятість населення»⁴ передбачено механізм стимулювання створення нових робочих місць завдяки наданню компенсації фактичних витрат у розмірі єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування строком не менше, ніж на два роки, роботодавцям, які працевлаштовують на нові робочі місця безробітних, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню, та суб'єктам малого підприємництва, які працевлаштовують безробітних на нові робочі місця в пріоритетних видах економічної діяльності.

На нашу думку, ефективним способом вирішення проблеми зайнятості є опанування громадянами професій, які б мали попит на ринку праці, або набуття ними додаткових компетенцій для кар'єрного зростання. Тому одним із дійових інструментів працевлаштування зареєстрованих безробітних є професійне навчання, яке здійснюється за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

Отже, державна служба зайнятості здійснює організацію професійного навчання безробітних на замовлення роботодавців під конкретні робочі місця як у закладах освіти різних типів та форм власності, так і у мережі підпорядкованих центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості, а також безпосередньо на виробництві, зокрема, за індивідуальною формою навчання та за допомогою стажування.

Безумовно, суб'єктами регулювання ринку праці є державні установи, організації та посадові особи, які формують державну політику, здійснюють цілеспрямований регулювальний вплив на соціальні процеси у сфері ринку праці та трудових відносин відповідно до делегованих їм повноважень. При цьому зауважимо, що до загальних принципів регуляторної політики України на ринку праці можна віднести верховенство права і закону; забезпечення гарантій та свобод громадян, високий рівень захищеності особистості;

² Надання державною службою зайнятості послуг населенню та роботодавцям // Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350803>. — Дата звернення: 25.03.2018. — Назва з екрана.

⁴ Про зайнятість населення: закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2013. — № 24, ст. 243 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>. — Дата звернення: 25.03.2018. — Назва з екрана.

соціальний захист та соціальне забезпечення працівників і громадян; мінімізація державного втручання.

Основні функції щодо регулювання ринку праці виконує, передусім Міністерство соціальної політики України. Безпосередньо державне регулювання ринку праці та зайнятості здійснюється Міністерством праці і соціальної політики України, Державною службою зайнятості України через їх структурні та регіональні підрозділи, зокрема завдяки розробленню і реалізації державних і регіональних програм зайнятості.

До основних принципів державної політики зайнятості населення слід віднести: забезпечення рівних можливостей усім громадянам у реалізації права на вільний вибір виду діяльності відповідно до здібностей та професійної підготовки з урахуванням особистих інтересів і суспільних потреб; сприяння забезпеченню ефективної зайнятості, запобігання безробіттю, створення нових робочих місць та умов для розвитку підприємництва; координація діяльності у сфері зайнятості з іншими напрямками економічної і соціальної політики на основі державної та регіональних програм зайнятості; здійснення співробітництва професійних спілок, асоціацій (спілок) підприємців, власників підприємств, установ, організацій або уповноважених ними органів у взаємодії з органами державного управління щодо розроблення, реалізації та контролю за виконанням заходів щодо забезпечення зайнятості населення; міжнародне співробітництво щодо вирішення проблем зайнятості населення, зокрема праця громадян України за кордоном та іноземних громадян в Україні.

Отже, у системі соціально-економічних відносин зайнятість населення є досить важливим макроекономічним показником розвитку країни. Функція управління зайнятістю покладається на державу і регіональні органи влади. Державна система регулювання зайнятості має свою організаційну систему (Міністерство соціальної політики України, Державну службу зайнятості України, регіональні служби зайнятості, координаційний комітет сприяння зайнятості населення), правове (Конституція України, закони, нормативні акти) та економічне (Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття) забезпечення її функціонування.

Отже, на нашу думку, головною підтримкою для громадян має стати не допомога з безробіття, а сприяння працевлаштуванню, можливість безоплатно навчатися нової професії або підвищувати свою кваліфікацію. Але, оскільки рівень кваліфікації значної кількості працівників не відповідає вимогам сучасного виробництва, то важливим є питання професійного розвитку персоналу на виробництві. Професійне навчання на виробництві, зокрема

незайнятого населення, вважається найбільш повною взаємодією науки, освіти і виробництва. Періодичність підвищення кваліфікації в середньому по Україні залишається у 2,5–3 рази нижчою від необхідної. Уся система підвищення кваліфікації потребує докорінних змін та удосконалення. Оскільки ринок праці був і залишається одним із найбільш чутливих у соціальному сенсі ринків, то будь-які зміни, що відбуваються на ньому, створюють безпосередній суспільний резонанс і можуть призводити до соціального напруження.

Ураховуючи потреби регіонального ринку праці, будуть упроваджуватися елементи дистанційного навчання. Організація роботи з підтвердження результатів неформального професійного навчання передбачатиме розширення переліку професій, відповідне інформування громадян і роботодавців. Для тих, хто дійсно бажає працювати, на період пошуку роботи є можливість долучитися до участі в оплачуваних громадських роботах та роботах тимчасового характеру. Громадяни отримують тимчасову роботу, а роботодавці – працівників для її виконання.

Основними завданнями державного регулювання ринку праці є такі: створення економічних передумов для населення на основі розроблення і реалізації економічної політики, спрямованої на розвиток нових і збереження наявних ефективних робочих місць; сприяння подоланню дисбалансу між попитом і пропозицією робочої сили; використання економічних регуляторів розширення попиту на робочу силу з тісним поєднанням із загальноекономічною політикою розвитку економіки (інвестиціями, кредитно-фінансовою системою, податковою, бюджетною, зовнішньоекономічною діяльністю); надання соціальних послуг населенню, зокрема роботодавцям; організація профорієнтаційної роботи; створення державної системи моніторингу і прогнозування потреб економіки (залежно від ситуаційних моделей економічного розвитку) щодо професійно-кваліфікаційного складу робочої сили; створення умов для забезпечення посиленої участі соціально вразливих верств населення в суспільному виробництві; сприяння скороченню й обмеженню неформальної зайнятості.

Зважаючи на суттєвий професійно-кваліфікаційний дисбаланс, наявність значної частки безробітних з вищою освітою, еміграцію високопрофесійних кадрів за кордон, надзвичайно актуальним завданням є профорієнтаційна діяльність, забезпечення доступності соціальних послуг для різних категорій

населення, зокрема на засадах широкого соціального партнерства. Рівень охоплення безробітних профорієнтаційними послугами в 2017 році досяг 94,3%².

Нині надзвичайно актуальними є завдання, що стосуються співпраці центрів зайнятості з територіальними громадами. Саме від ступеня активності такої комунікації залежить ефективність вирішення питань зайнятості та підвищення іміджу служби на місцях. Результатом зміцнення співпраці з територіальними громадами в подальшому має бути збільшення обсягів тимчасової зайнятості завдяки залученню безробітних до громадських робіт за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Розбудова незалежної правової держави, що відбувається в Україні, та реформування системи управління зумовлюють зростання ролі територій у здійсненні основних напрямів соціально-економічної політики. На сьогодні значно розширюються функції і завдання регіонів щодо формування ринку праці, забезпечення зайнятості населення і раціонального використання людських ресурсів. Держава повинна безкомпромісно домагатися, щоб кожен, хто працює, був захищений, мав достойний соціальний пакет, гарантії відповідної оплати за труд відповідної кваліфікації. Так само важливо спонукати і зацікавити місцеву владу, практично поліпшувати інвестиційний клімат у регіоні, ставлячи на перше місце під час оцінювання роботи державних органів виконавчої влади та самоврядування створення нових робочих місць.

Головним завданням публічного управління процесом зайнятості населення має стати вироблення науково обґрунтованого прогнозування процесів, що відбуваються на ринку праці, переорієнтація курсу вирішення соціальних проблем на розширення ринку праці, що, зі свого боку, вимагає чіткої організації допомоги в наданні або пошуку роботи усім, хто бажає працювати. І тільки комплексне вирішення цих проблем може забезпечити їх успішне вирішення.

У нових умовах соціально-економічних та інституційних перетворень в Україні лише сучасний підхід до зайнятості у державній політиці, публічне управління інноваційними процесами у сфері зайнятості і, що особливо важливо, системний підхід щодо формування моделей публічного управління й адміністрування на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях надасть можливість вирішити всі складні питання зайнятості населення. Насамперед, головними функціями органів публічного управління щодо

² Надання державною службою зайнятості послуг населенню та роботодавцям // Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350803>. — Дата звернення: 25.03.2018. — Назва з екрана.

здійснення політики зайнятості населення є: визначення мети і завдань державного управління зайнятістю населення; формування стратегії, поточних і довгострокових програм зайнятості; координація інтересів усіх суб'єктів державного управління процесом зайнятості; стимулювання процесів соціально-економічного розвитку для вирішення проблем зайнятості; моніторинг і аналіз результатів політики зайнятості; контроль за виконанням визначених завдань.

В умовах розвитку глобалізаційних процесів, інтеграції України до ринку праці Європейського Союзу, безумовно суттєвого підсилення потребують такі функції публічного управління працею та зайнятістю населення, як: складання прогнозу динаміки ринку праці; організація постійного моніторингу створення робочих місць; визначення обсягу і напрямів професійної підготовки кваліфікованих кадрів; створення повноцінної системи їх навчання і підвищення кваліфікації впродовж усього трудового життя; створення і постійне оновлення в регіонах єдиної інформаційної бази про ринок праці, найбільш необхідні і перспективні професії, можливості їх здобуття і працевлаштування.

Отже, зайнятість населення можна забезпечити за допомогою економічного зростання, що дає змогу безпосередньо підвищити попит на працю, збезпечує розвиток малого підприємництва, створення тимчасових робочих місць, при цьому знижуючи рівень безробіття і зменшуючи соціальне напруження, упровадження політики субсидування підприємств та організацій, які сприяють найму безробітних або підготовці на вільні робочі місця при наявності гарантій, що здобувачі освіти будуть опановувати нові професії, а безробітні будуть закріплені в штаті підприємства після закінчення субсидії. Важливою умовою реалізації цих функцій є ефективна діяльність усіх інституцій, котрі визначаються як суб'єкти здійснення політики зайнятості.

Набуває актуальності налагодження дієвого й ефективного партнерства між підприємствами, установами, організаціями та закладами професійної (професійно-технічної) й вищої освіти щодо цільової підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників; активізація спільної роботи з державною службою зайнятості й органами управління освіти і науки щодо приведення структури, обсягів і профілів підготовки кваліфікованих кадрів в закладах професійної (професійно-технічної) та вищої освіти; забезпечення високого рівня й якості професійного навчання як необхідної умови для підвищення конкурентоздатності і професійної мобільності робочої сили на ринку праці.

Нагальною стає також потреба у більш повному врахуванні постійного вивчення і прогнозування професійно-освітніх потреб молоді, мотивів і стимулів для вибору майбутньої сфери трудової діяльності; періодичному інформуванні молоді, дорослого і незайнятого населення, закладів освіти та підприємств про стан у сфері зайнятості, попит та пропозиції робочої сили; розвитку у регіонах, у кожному закладі освіти системи професійної орієнтації учнівської молоді, створенні служб маркетингу і працевлаштування.

Професійне навчання незайнятого населення є одним із перспективних напрямів задоволення потреб суспільства і конкретної людини в підвищенні її конкурентоспроможності та мобільності на ринку праці. Кризові явища в економіці поглибили ряд суперечностей, що склалися в практиці підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації цієї категорії громадян. Тому подальший розвиток цієї освітньої галузі потребує реалізації комплексу заходів на загальнодержавному і регіональному рівнях та на рівні закладів освіти, зокрема центрів професійної (професійно-технічної) освіти державної служби зайнятості та навчальних підрозділів підприємств, установ та організацій.

З метою забезпечення професійно-кваліфікаційного рівня шукачів роботи вимогам роботодавців у 2017 році за сприяння державної служби зайнятості 163 тисячі безробітних проходили професійне навчання. Кількість безробітних, які навчалися у центрах професійно-технічної освіти державної служби зайнятості, зросла на 17% і становила 43 тис. осіб. З метою професійного самовизначення впродовж 2017 року профорієнтаційними послугами було охоплено 3 млн осіб, з них 1,1 млн осіб мали статус зареєстрованого безробітного. Профорієнтаційними послугами було охоплено також 1,1 млн осіб, які навчаються у різних закладах освіти, зокрема, учні загальноосвітніх шкіл становили 941,6 тисячі осіб³.

Головним чинником економічного багатства країни є людський капітал, який тісно взаємодіє з суспільством і державою. Виявлено, що внесок людського капіталу в соціально-економічний розвиток країни становить 64%, тоді як внесок фізичного капіталу — 16%, природного — 20%. А в таких розвинених країнах, як Німеччина, Швейцарія, Японія, перевага людського капіталу становить 80%³. Людський капітал, найбільш кваліфікована робоча сила унеможливають упровадження всього нового, що дає змогу економіці працювати ефективно, поліпшуючи умови життя громадян.

³ Нестерова Д. В. Инвестиции в образование как фактор экономического роста [Электронный ресурс] / Д. В. Нестерова. — Режим доступа : http://elar.ufr.ru/bitstream/10995/3586/2/prof_uieup_1_nesterova.pdf. — Дата обращения: 25.03.2018. — Название с экрана.

Практика індустріально розвинених країн свідчить про якісно інший, вищий рівень залежності результатів економічного розвитку від людини, її професійних знань, умінь, здібностей, моральної мотивації і соціального самопочуття, що безпосередньо впливає на працю, ставлення до неї, на надійність і скоординованість усіх ланок виробничого процесу⁵.

Рівень та якість життя – інтегровані показники соціально-економічного розвитку країн. Для визначення рівня життя в різних країнах експерти використовують поняття «індекс розвитку людського потенціалу», або скорочено – «індекс людського розвитку». Цей показник запропонований ООН у 1990 р. як інтегроване оцінювання рівня цивілізованості країни. Індекс людського розвитку має такі три складові: тривалість життя населення; рівень освіти; обсяг ВВП на душу населення.

Безумовно, Закон України «Про зайнятість населення»⁴ містить відповідні норми, що допомагають наблизити українську державну політику у сфері зайнятості до європейських стандартів, але зміст діяльності органів публічного управління із здійснення політики зайнятості населення повинен відображати усі аспекти активних і пасивних заходів держави на ринку праці і застосовувати найбільш ефективні методи і способи публічного управління з врахуванням особливостей конкретного регіону, підприємства, установи, організації та закладу освіти. При цьому важливим завданням органів публічного управління є формування інноваційної державної політики зайнятості, сутність якої виявляється тоді, коли вона набуває характеру управлінських дій, здатних вирішувати наявні проблеми суспільства і держави.

У нових умовах соціально-економічних та інституційних перетворень в Україні лише сучасний підхід до зайнятості у державній політиці, публічне управління інноваційними процесами у сфері зайнятості і, що особливо важливо, системний підхід щодо формування моделей публічного управління на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях надасть можливість вирішити всі складні питання зайнятості населення.

Враховуючи реалії у сфері зайнятості України та необхідність приведення професійної й вищої освіти у відповідність до реальних потреб ринку праці, його взаємозв'язок із ринком освітніх послуг, вирішення проблем, пов'язаних з причетністю роботодавців, інших заінтересованих партнерів до підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників, є необхідність

⁵ Україна у вимірі економіки знань / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця. — Київ : Основа, 2016. — 592 с.

⁴ Про зайнятість населення : закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2013. — № 24, ст. 243 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>. — Дата звернення: 25.03.2018. — Назва з екрана.

активізувати роботу щодо підготовки та подання до Кабінету Міністрів України і Верховної Ради України відповідних змін та доповнень до чинного законодавства й підзаконних нормативно-правових актів у сфері професійної освіти та зайнятості населення, професійного розвитку працівників, формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів, переліку професій загальнодержавного значення, підготовка за якими здійснюється за кошт державного бюджету, а також ухвалення найближчим часом Закону України «Про професійну освіту», що дало б можливість врегулювати чимало проблемних питань у сфері зайнятості України.

Основні напрями і методи публічного управління зайнятістю населення свідчать про необхідність поступової трансформації курсу економічного розвитку України на соціальні орієнтири. А це означає, що економіка має функціонувати для людини, а не навпаки, а захист соціального середовища повинен стати пріоритетом для державної політики зайнятості.

Висновки

Отже, сьогодні в Україні нагальною є необхідність формування ефективної політики зайнятості з використанням адекватних заходів для активізації населення, які повинні враховувати наявний незадовільний стан забезпечення зайнятості населення, безробіття, а також зміни в економічному, соціальному та політичному житті країни. Державна політика зайнятості повинна бути дієвою системою механізмів та заходів державного впливу на соціально-економічний розвиток суспільства в цілому і кожного з його членів зокрема. Безробіття має як громадські, так і економічні наслідки. Виробляючи стратегічні напрями державної політики зайнятості, слід розглядати державне управління процесом зайнятості як один із важливих чинників забезпечення соціально-економічного зростання країни, виокремлюючи такі важливі форми інституалізації державної політики, як: вибір і конкуренція, децентралізація, підзвітність та контроль.

З метою вдосконалення державної політики зайнятості як інструмента соціально-економічного розвитку країни необхідно: передбачити подальше вдосконалення законодавчої і нормативної бази, зокрема з моніторингу й оцінювання якості зайнятості; запровадити реальні дієві механізми для забезпечення працевлаштування молодих фахівців, дорослого та незайнятого населення; розробити параметри оцінювання процесів і результатів сфери

зайнятості; запровадити ефективне довгострокове прогнозування потреби у кваліфікованих працівниках та спеціалістах для галузей економіки країни з урахуванням загальнодержавних та регіональних потреб ринку праці; створити умови для підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці; забезпечити взаємодію між зацікавленими сторонами в розвитку ринку праці та освітніх послуг органами державного управління, системою професійної освіти, роботодавцями та працівниками; забезпечити послідовність і системність у процесі реалізації державної освітньої політики та політики зайнятості.

З метою розвитку людського капіталу, як провідного чинника соціально-економічного розвитку країни, слід спрямовувати державну політику зайнятості на створення ефективної системи нормативно-правового регулювання цього процесу, відповідного забезпечення ефективності інвестування в освіту, професійну підготовку та розвиток виробництва, що забезпечить ефективний соціально-економічний розвиток держави.

Формування системи принципів регулювання ринку праці має ґрунтуватися на загальних основних принципах державної регуляторної політики, оскільки саме регуляторними актами впроваджуються в життя найбільш важливі рішення щодо регулювання ринку праці та забезпечення зайнятості населення.

У майбутньому політика зайнятості в Україні повинна бути спрямована на формування необхідних організаційних і соціальних умов для забезпечення гарантій зайнятості; здійснення заходів, спрямованих на попередження безробіття; державну підтримку малого і середнього бізнесу; підвищення ролі держави у вирішенні проблем створення та захисту робочих місць, а також на залучення до вирішення цього питання комерційних структур.

Суттєвим недоліком державної освітньої політики є те, що головна увага приділяється збільшенню видатків на освіту для більш повного охоплення населення навчанням без урахування надання якісних знань. Неефективна система підвищення кваліфікації та професійного розвитку персоналу на виробництві потребує докорінних змін та удосконалення.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі

На нашу думку, незважаючи на інтерес науковців до питань зайнятості населення України, теоретичні та методологічні розробки в цій сфері слід поглибити з урахуванням структурних, організаційних, змістових та інших змін, що відбуватимуться у сфері зайнятості в сучасних умовах соціально-економічного розвитку України. Тому розроблення програм забезпечення

зайнятості населення й удосконалення механізму регулювання ринку праці мають спиратися на моніторингові й фундаментальні дослідження сучасного стану розвитку та визначений рівень соціально-економічної ефективності.

Список використаних джерел

1. Бюджет-2018 в цифрах: як зміняться «мінімалка», прожитковий мінімум і курс // Інформаційне агентство УНІАН [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://economics.unian.ua/finance/2140349-byudjet-2018-v-tsifrah-yak-zminyatsya-minimalka-projtkoviy-minimum-i-kurs.html>. — Дата звернення: 25.03.2018. — Назва з екрана.

2. Надання державною службою зайнятості послуг населенню та роботодавцям // Аналітична записка [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350803>. — Дата звернення: 25.03.2018. — Назва з екрана.

3. Нестерова Д. В. Инвестиции в образование как фактор экономического роста [Электронный ресурс] / Д. В. Нестерова. — Режим доступа : http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/3586/2/prof_uieup_1_nesterova.pdf. — Дата обращения: 25.03.2018. — Название с экрана.

4. Про зайнятість населення : закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2013. — № 24, ст. 243 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>. — Дата звернення: 25.03.2018. — Назва з екрана.

5. Україна у вимірі економіки знань / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця. — Київ : Основа, 2016. — 592 с.

Costiantyn Suprun

**MAIN DEVELOPMENTS OF THE STATE POLICY
OF EMPLOYMENT AS AN INSTRUMENT
FOR SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE**

The main ways of improving the state employment policy as an instrument of socio-economic development of the country, formation of priority directions of regulation of the labor market and employment, ensuring the quality of labor potential, as well as development of human capital are considered. The general principles of regulatory policy of Ukraine are singled out and the mechanism of improvement of the labor market in Ukraine is proposed.

It is clear that the socio-economic development of Ukraine depends to a large extent on the level of employment of the population. At the current stage of Ukraine's development there are no mechanisms for the formation of an effective state employment policy that ensures the coherence of the interests of all strata of the population and the balance of social development. That is why the formation of a modern mechanism for providing employment for the population is extremely relevant. Extremely relevant today are issues related to the definition of priority areas of regulation of the labor market and employment at the state and regional levels in conditions of economic instability.

Therefore, today in Ukraine the urgent need is for the formation of an effective employment policy, using adequate measures to increase the population, which should take into account the existing unsatisfactory state of using measures and mechanisms for ensuring employment, unemployment, and changes in the economic, social and political life of the country.

In the future, the employment policy in Ukraine should be directed on the formation of the necessary organizational and social conditions for guaranteeing employment; implementation of measures aimed at preventing unemployment; state support of small and medium business; raising the role of the state in solving problems of creation and protection of workplaces, as well as the involvement of commercial structures in solving this issue.

Наукове видання

ВІСНИК ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

*Збірник наукових праць
Випуск 4/5(33/34)*

Серія «Управління та адміністрування»

Редактори — *Івашень Л. Є.
Дончевська Л. Г.
Отрішко В. І.*

Коректор — *Івашень Л. Є.*
Комп'ютерна верстка — *Васильченко Я. Й.*

Здано до склад. 25.10.2017 р. Підп. до друку 20.12.2017 р. Формат 60x84 1/16.
Папір офсет. Гарнітура Times New Roman. Друк ризографічний.
Ум. друк. арк. 6,51. Наклад 300 прим. Зам. № Order № 2017/7

Державний вищий навчальний заклад
«Університет менеджменту освіти»
вул. Січових Стрільців, 52-А, м. Київ, 04053. т.: (044) 484-10-96.
e-mail: rector@umo.edu.ua

Видавнича група «Атопол Груп»
01011, Київ, Кловський узвіз, 13, оф. 8, тел. (044) 496-18-98
Свідоцтво Держкомтелерадіо України ДК №3696 від 02.02.2010 року

Віддруковано ТОВ «АТОПОЛ ГРУП»
Адреса: м. Київ, Кловський узвіз, 13, оф. 8,
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої діяльності КІ 30 від 24.05.2002

Scientific journal

BULLETIN OF POSTGRADUATE EDUCATION

Collection of scientific papers
Issue 4/5(33/34)
Series «Management and administration»

Editors — *Ivashen L. Ye.*
Donchevska L. H.
Otrishko V. I.
Corrector — *Ivashen L. Ye.*
Desktop publishing — *Vasilchenko Ya. Y.*

Filed under.25.10.2017. Signed up to publish 20.12.2017. Format 60x84 1/16.
Paper offset. Text font is Times New Roman. Risographic printing.
conditionally printed sheets 6,51. Number of copies 300. Order № 2017/7

State higher educational institution
«University of educational management»
04053 Kyiv, Sichovykh Striltsiv str., build. 52-A, phone: (044) 484-10-96.
e-mail: rector@umo.edu.ua

Publishing group «Atopol Hrup»
01011, Kyiv, Kloviskyi uzviz, 13, of. 8, phone: (044) 496-18-98
Certificate of State Committee for television and
radio broadcasting of Ukraine DK №3696 dated 02.02.2010

Printed by Ltd. «ATOPOL HRUP»
Address: Kyiv, Kloviskyi uzviz, 13, of. 8,
Certificate of registration in the State register of publishers, manufacturers
and distributors of publishing products KI dated 24.05.2002